

การปรับปรุงกองทัพบกของไทยตามแบบตะวันตก

ใน พ.ศ. 2453 - 2475

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชบิดา ตั้งแต่วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 และสิ้นสุทธรัชกาลเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 ในช่วงเวลา 15 ปีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปกครองประเทศไทย เป็นสมัยของการสร้างเสริมงานปฏิรูปต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าพระองค์ทรงปรับปรุงกองทัพบกให้ยิ่งใหญ่และมั่นคงขึ้น เหตุผลข้อแรกที่สนับสนุนคำกล่าวนี้คือ พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศอังกฤษ นับว่าเป็นกษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงรับการอบรมและฝึกฝนใหม่อาชีพเป็นทหารบกจากยุโรป¹ เหตุผลข้อที่สองคือ พระองค์ทรงทราบว่า การที่ประเทศไทยพ้นจากภาวะการเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกก็เพราะบังเอิญที่ไทยอยู่ระหว่างดินแดนที่ตกไปเป็นของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ประเทศมหาอำนาจทั้งสองนี้ ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมให้ประเทศไทยเป็นของอีกฝ่ายหนึ่ง และก็นั่นเองจากความสามารถในแนวนโยบายการต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 และ 5 คอย เมื่อมาถึงรัชสมัยของพระองค์ ความคิดเห็นของพวกเสรีนิยมในยุโรป

¹ Noel Alfred Battye, The Military, Government and Society in Siam 1868 - 1910, Politics and Military Reform during the Reign of King Chulalongkorn. P.71 (The first Siamese King to be trained as a professional soldier in Europe).

โคกาวหนาไปมาก กล่าวได้ว่า ถ้ารัฐบาลของยุโรปชาติใดก็ตามคิดจะล่าอาณานิคมโดย
ใช้กำลังทหารแล้ว ประชาชนของชาตินั้น ๆ ก็จะไม่สนับสนุน แต่ถ้าประเทศที่เป็นอิสระ
เกิดการจลาจลยุ่งเหยิงภายในประเทศ จนเป็นอันตรายแก่คนและทรัพย์สินของมหาอำนาจ
ประเทศต่าง ๆ ที่เข้ามาอาศัยและค้าขายอยู่ มหาอำนาจต่าง ๆ นั้นก็จะส่งกำลังทหาร
เข้ามาอาจหาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของเขา ถ้าเป็นอย่างนี้ประชาชนของประเทศมหา
อำนาจก็จะสนับสนุนรัฐบาลของเขาอย่างเต็มที่ ฉะนั้น การที่ประเทศไทยจะตั้งตนเป็น
อิสระอยู่ได้ก็จะต้องมีกำลังทหารให้พอเพียงที่จะรักษาความสงบภายใน ต้องไม่ปล่อยให้
ชาติมหาอำนาจในยุโรปใช้กำลังเพียงเล็กน้อย เขามาตีประเทศไทยได้อย่างง่าย ๆ โดย
อ้างว่าเขาจะระงับการยุ่งเหยิงภายใน เหตุผลข้อสุดท้ายพระองค์ทรงเห็นว่าการกำลังทหาร
เท่านั้นจะเป็นทางนำไปประเทศมีความทัดเทียมกับอารยประเทศทั้งหลาย พระองค์ทรง
ยกตัวอย่างประเทศญี่ปุ่นที่รบชนะรัสเซียใน พ.ศ. 2448 (ค.ศ. 1905) ว่าทำให้ญี่ปุ่น
มีฐานะเป็นประเทศผู้นำประเทศหนึ่ง พระราชดำริของพระองค์ปรากฏอย่างแจ่มชัดใน
พระบรมราโชวาท ซึ่งพระราชทานแก่เสื่อป่าคอนหนึ่งว่า

...ในประเทศที่ยังคงเหลืออยู่เป็นอิสระอยู่ 4 ประเทศในชมพูทวีปนี้
เปอร์เซียก็กำลังตกอยู่ในเวลาถูกละทุกแหบเอาตัวไม่รอด ฝ่ายจีนนั้นเล่าก็มี
เหตุการณ์ไม่เรียบร้อยต่าง ๆ อยู่เนือง ๆ คงเหลือแต่เมืองเรากับญี่ปุ่นที่ยัง
สงบราบคาบอยู่พอที่จะเงยหน้าได้ ใน 2 ประเทศนี้โลกนิยมนับถือประเทศ
ไหนมากกว่ากัน มีความเสียใจที่จะต้องตอบว่า เขานับถือประเทศญี่ปุ่น
เพราะเหตุไร เพราะญี่ปุ่นได้แสดงให้เห็นปรากฏแก่โลกชัดเจนแล้วว่า เมืองญี่ปุ่น
ยังมีนักรบที่สามารถ มีทหารที่คอสูชาติก็ไม่ย่อหย่อน มีกำลังทหารมากพอที่
จะป้องกันชาติบ้านเมืองได้ โชคแต่เท่านั้นยังมีกำลังพอที่จะยกออกไปทำ-

สงครามนอกอาณาเขต มีชัยชนะไคควาย...¹

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงตำหนิผู้ที่ไม่สนับสนุนกิจการทหารว่า เอาตัวอย่างจากชาวต่างชาติ ซึ่งไม่สมควรอย่างยิ่งถึงข้อความในพระบรมราชาวาทที่พระราชทานแก่เสื่อป่า ว่า

... ชาวยุโรปบางจำพวกที่เรียกตนว่าเป็นนักปราชญ์ พอใจพูดคืทหารต่างๆ ร้องว่าเปลืองเงินแผ่นดินเปล่า เพราะไม่ได้ทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นเลย ไม่ได้ทำการอันใดที่ทำเงินเข้าคลังเลย มีแต่กินเงินแผ่นดินฝ่ายเดียว และเรียกทหารว่าคนรับสินจ้างฆ่าคนเข่นนี้เป็นต้น คนที่พูดเข่นนี้มักเป็นคนที่ยากจะอวดโวหารเท่านั้น ถ้าเมื่อเกิดเหตุการณ์มีชาวศึกสงครามขึ้นแล้ว ก็จะเป็นผู้ร้องตะโกนหาทหารก่อนคนอื่น ข้าพเจ้าขอเสียที่เถิก คนไทยอยาริพูดเข่นนี้บ้างเลย.... เป็นความจำเป็นที่จะตองเตรียมตัวไว้พร้อมที่จะต่อสู้.... ข้าพเจ้ามีภานิชอันหนึ่งซึ่งไคลองประพันธ์ขึ้นไว้พอให้ง่าย ๆ ขอนานทั้งหลายจงจำฝังไว้ในใจว่า "แม่หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบไว้พร้อมสรรพ ศัตรูกลามาประจัน จะอาจสู้รบสูญสลาย"²

¹ ทวน วิริยาภรณ์, (รวบรวม) พระราชดำรัสและพระบรมราชาวาท พระจอมเกล้า พระพุทธเจ้าหลวง พระมหาธีรราชเจ้า พระปกเกล้า พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (ธนบุรี : ป.พิศนาคะการพิมพ์, 2507), หน้า 44 - 5.

² สิริ เปรมจิตต์, พระบรมราชจักรีวงศ์ (พระนคร : โรงพิมพ์เสาวภาค, ม.ป.ป.), หน้า 505 - 07.

พระบรมราชาไชยบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เน้นหนักไปในด้านรักษาความมั่นคงของประเทศ ด้วยการเสริมสร้างกำลังทหารนั้น เห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณของประเทศในรัชสมัยของพระองค์ จากตัวเลขที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้จัดสรรงบประมาณให้แก่กระทรวงทหาร เป็นสัดส่วนโดยเฉลี่ยถึง 1 ใน 4 ของทรัพยากรทั้งหมด ในการจัดลำดับความสำคัญของกิจการต่าง ๆ ของประเทศซึ่งเห็นได้จากงบประมาณนั้นปรากฏว่า งบประมาณรายจ่ายสำหรับการทหารมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง เป็น 24.3 % ของงบประมาณทั้งหมด และงบประมาณรายจ่ายสำหรับกิจการปกครองที่มีความสำคัญรองลงมาก็มีเพียง 12.7 % หรือประมาณครึ่งหนึ่งของรายจ่ายสำหรับการทหารเท่านั้น¹ แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องป้องกันบ้านเมืองให้พ้นจากภัยของการรุกราน ซึ่งมีตัวอย่างจากประเทศเพื่อนบ้าน ทรงเห็นว่าการป้องกันภัยของชาติบ้านเมืองจำเป็นกว่าการทวีความมั่งคั่งให้กับประเทศ² ดังมีพระราชวิจารณ์หนังสือ "ทรัพย์สาคร"³ ตอนหนึ่งว่า "ท่านนึกหรือว่า ท่านจะรักษาทรัพย์นั้นไว้ได้ เมื่อยุทธภัยมาถึงเมือง"⁴

¹ พรเพ็ญ อันตระกูล, "การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 68)" หน้า 89.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

³ หนังสือเศรษฐศาสตร์ของพระยาสุริยานุวัตร เขียนขึ้นในตอนต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณ พ.ศ. 2454.

⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ พิมพ์เอกสาร ร.6 บ.ร. 7/4 พระราชวิจารณ์หนังสือ "ทรัพย์สาคร" 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2457 ลงพิมพ์เป็นบทวิจารณ์หนังสือ "ทรัพย์สาคร" ตามความเห็นเอกชนผู้ได้อ่านหนังสือนั้น, สมุทสาร, 9 (กันยายน, 2458), หน้า 113 - 33. อ้างใน พรเพ็ญ อันตระกูล, "การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 68)"

อิทธิพลของชาวตะวันตกในสมัยนั้น

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศเยอรมันเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อประเทศไทยอย่างมาก ทั้งในด้านการทหารและการค้า โดยเฉพาะในด้านการทหารบก เยอรมันนี่ก็ได้ชอว่าไม่มีแสนยานุภาพทางทหารบกเหนือกว่าชาติใด ๆ อาวุธยุทโธปกรณ์ของเยอรมันนี่ก็ก้าวหน้าเป็นเยี่ยมในโลก อาวุธปืนของทหารและตำรวจของไทยก็ได้อูมาจากประเทศเยอรมันคือ ปืนมัลลิกอร์¹ ความนิยมการทหารบกของเยอรมันนี่มีมาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อาจจะเป็นเพราะว่า นอกเหนือจากเยอรมันนี่มีแสนยานุภาพทางทหารบกแล้ว เยอรมันนี่ไม่เคยทำความกระทบกระเทือนให้ไทยเลย ไม่ได้แสวงหาเมืองขึ้นในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คนไทยก็พอใจที่จะให้ความสนิทสนมกับชาวเยอรมัน ความนิยมเยอรมันนี่ก็มีต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กองทัพบกประเทศไทยยังคงส่งนายทหารและนักเรียนนายร้อยทหารไปศึกษาต่อที่ประเทศเยอรมันมากกว่าประเทศอื่น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลลอคฤดิยศ กรมขุนสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรยศจุลยเชษฐาภิรมย์ พระบรมชนกนาถ) ก็ทรงเรียนวิชาทหารในประเทศนี้ ครั้นไทยประกาศสงครามกับประเทศเยอรมัน ออสเตรียและฮังการี และเข้าร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรในประเทศยุโรป นักเรียนทหารที่กำลังศึกษาที่ประเทศเยอรมันจำต้องย้ายที่เรียนไปเรียนที่ประเทศอื่น ได้แก่ นักเรียนนายร้อย เสกนักเรียนนายร้อยภักดี นักเรียนนายร้อยสอน นักเรียนนายร้อยชั้น และนักเรียนนายร้อยวัน เดิมศึกษาอยู่ในประเทศเยอรมัน ภายหลังย้ายมาอยู่ในประเทศสวีตเซอร์แลนด์

¹ จมื่นอมรรตุนารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช), เรื่องเหตุผลที่รัชกาลที่ 6 ทรงประกาศสงคราม, ดุสิตธานี (พระนคร : องค์การการค้าของคุรุสภา, 2512), หน้า 12.

ในความดูแลของอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส¹

คั้งนั้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศไทยจึงส่งนายทหารบกไปศึกษาต่อในประเทศอื่น ๆ ได้แก่ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเดนมาร์ก ประเทศอิตาลี และสหรัฐอเมริกา² ศึกษาได้จากกรณีที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายทหารสัญญาบัตรเข้ารับราชการในกองทัพบก³ ตั้งแต่ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการแต่งตั้งนายทหารสัญญาบัตรที่จบการศึกษาจากประเทศเยอรมัน 14 นาย ศึกษาที่ประเทศเยอรมันแล้วย้ายไปศึกษาต่อในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 1 อีก 6 นาย นายทหารที่จบจากประเทศอังกฤษเป็นแพทย์ทหาร 7 นาย จบวิชาวิศวกรรมศาสตร์และรถไฟ 2 นาย และจบวิชาทหารบก 14 นาย นายทหารจบจากประเทศฝรั่งเศส 5 นาย จบแพทย์ทหารจากฝรั่งเศส 1 นาย จบวิชาแผนที่จากประเทศอิตาลี 4 นาย และจากสหรัฐอเมริกาอีก 1 นาย นายทหารจบวิชาแพทย์จากรุสเซีย 1 นาย และวิชาทหารบก 1 นาย และนายทหารจบวิชาทหารบกจากประเทศเดนมาร์ก 1 นาย รวม 55 นาย อาจจะสรุปได้ว่าในตอนต้นรัชกาลที่ 6 ประเทศไทยนิยมการทหารบกของประเทศไทย หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็หันกลับเข้ามานิยมการทหารบกของอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งเป็นชาติที่ชนะสงคราม โดยเฉพาะทหารนักบินของกองทัพบกได้รับการฝึกหัดทางอากาศยานจากประเทศฝรั่งเศสในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นศิษย์การบินของฝรั่งเศส 106 นาย ในจำนวนนี้เป็นนายทหารสัญญาบัตร 47 นาย

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.4/37 นายพลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชา เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2460.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.4/1-37 เรื่องสัญญาบัตรและเครื่องแต่งตัว (รวบรวมการแต่งตั้งนายทหารที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ)

³ เท่าที่ปรากฏในเอกสารของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ.

ชั้นประทวน 44 นาย และพลทหาร 15 นาย พวกที่สุขภาพไม่เหมาะสมที่จะทำการบินก็
ได้รับการบรรจุให้เป็นช่างเครื่องยนต์ เป็นนายทหารสัญญาบัตร 2 นาย นายทหารชั้น
ประทวน 14 นาย และพลทหาร 209 นาย สำหรับศิษย์การบิน 106 นายนั้น เมื่อฝึกหัด
แล้วสำเร็จจริง ๆ มี 94 นาย นับว่าเป็นสถิติที่สูงมากเมื่อเทียบกับนักบินของประเทศอื่น ๆ
ที่เข้ารับการฝึกด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีนายทหารไทยอยู่ศึกษาวิชาการบินต่อไปอีกใน
ฝรั่งเศส จึงกล่าวได้ว่า ทหารบกของประเทศไทยได้รับวิชาการบิน การเครื่องยนต์
ตลอดจนวิทยาการทางอากาศหลายแขนงจากประเทศฝรั่งเศส¹

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะนิยมการทหารบกจากประเทศเยอรมัน ประเทศอังกฤษ
และได้รับการฝึกหัดจากประเทศดังกลาว และจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งผู้ที่สำเร็จการ
ศึกษาวิชาทหารบกในประเทศนั้น ๆ ย่อมจะนำความรู้ ประสบการณ์จากการที่ตนได้เา
เรียนมา มาใช้ประโยชน์ในประเทศไทยก็ตาม รัฐบาลไทยยังพยายามหลีกเลี่ยงในการที่
จะจ้างผู้เชี่ยวชาญจากประเทศที่จะกระทบกระเทือนต่ออธิปไตยของประเทศไทย นโยบาย
ของประเทศไทยจะไม่จ้างชาวอังกฤษหรือฝรั่งเศสเข้ามารับราชการฝ่ายทหาร แต่จะ
อาศัยชาวยุโรป ประเทศเล็ก ๆ อื่น ๆ ซึ่งไม่มีที่หาว่าจะคุกคามอธิปไตยของประเทศไทย²
ตัวอย่าง เช่น กระทรวงกลาโหมว่าจ้างนายทหารเคนมาร์กให้รับราชการใน
กรมช่างแสงทหารบก คือ นายคาร์ล ออเตเตอร์สตรอม นายทหารปืนใหญ่ และได้ศึกษา

¹ ธีระลีกกองทัพอากาศรบรอบ 50 ปี 27 มีนาคม 2508, หน้า 107 - 19.

² ฉลอง สุนทราวาณิชย์, "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทย
ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20" (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา
บัณฑิต วิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2516)
(อัดสำเนา), หน้า 177.

อาวรุคินเป็น กับไคเผ็กหัตทำกรข้างแสงทหารบกมาแล้วจากประเทศเดนมาร์ก¹
 นายพลตรีเนอรเรเซอ เจ้ากรมข้างแสง นายพันเอกโบตัน ประจำกรมข้างแสง
 นายร้อยเอกไรเอะ ประจำกรมข้างแสง² ไคว่าจ้างนาย มาริโอ ปักคิเน็คซี่ ชาว
 อิตาลี เป็นครูใหญ่โรงเรียนแถววังของกองทัพน้อยทหารบกที่ 1³ และอำมาตย์ตรี
 อาลเฟรโด อิมิลิโอ เคอกำโปศ ชาวโปรตุเกส เป็นสมุหบัญชรกรมแผนที่ทหารบก⁴
 นอกจากนี้ก็ยังมีกรจ้างชาวต่างประเทศให้รับราชการตำแหน่งอัครแพทย์ ประจำแผนก

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.4/10 ลายพระหัตถ์พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีว่าการกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเห็นสมควรให้มีสแตร์ออกเตอร์-สตรอม ใ้รับพระราชทานยศเทียบชั้นนายพันเอกโดยไมต้องใ้รับสัญญาบัตร ลงวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2454.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.4/40 สำเนาหนังสือพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิติ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 1/3/65 ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่นายทหารเดนมาร์ก 3 คนตามคำขอของเสนาบดีกระทรวงกลาโหม.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.4/42 หนังสือมหาเสวกเอก พระยาจักรปาณีศรีศรีสวัสดิ์ ราชเลขาธิการแจ้งแก่พนักงานเพื่อจัดการในวาระที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานยศบรรดาศักดิ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เมื่อ 21 กันยายน 2465.

⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. ก.4/40 จดหมายนายพลเอกพระยาสิทธิราชเคโซไชย เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เรียนมหาเสวกเอก พระยาจักรปาณีศรีศรีสวัสดิ์ ราชเลขาธิการ, ลงวันที่ 17 เมษายน 2465.

จเรทหารม้า เป็นต้น ต่อมาการจางนายทหารต่างประเทศน้อยลงทุกที ดังนี้เพราะประเทศไทยมีทหารจบจากต่างประเทศมาปฏิบัติราชการได้

กิจการอะไรก็ตาม ถ้ามีผู้นำที่ดี ที่เอาใจใส่ ก็จะทำให้กิจการนั้นเจริญได้ กิจการทหารบกก็เช่นกัน ไคยุน่าที่ดี ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในกิจการทหารบกในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ อันที่จริง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมมนครสวรรค์วรพินิต ควรจะได้เป็นกำลังที่เข้มแข็งของกองทัพบก เพราะพระองค์ทรงศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศเยอรมัน แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ไปปรับปรุงกิจการทหารเรือ ซึ่งก็ได้ทรงทำให้กองทัพเรือเจริญมั่นคงขึ้น อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงเป็นคนสำคัญอย่างยิ่งในกองทัพบกในรัชสมัยนั้น และเป็นผู้หนึ่งซึ่งไม่นิยมการทหารแบบเยอรมัน ดังปรากฏในลายพระหัตถ์ของพระองค์ว่า "เรื่องนายทหารไทยซึ่งได้ไปรับความเลาเรียนในประเทศเยอรมันนั้น ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า เป็นการปลาดอกอยู่ที่คนใดซึ่งเขลาหรือมีความรู้น้อยแล้วก็เป็นเยอรมันจัด และมีเสียงดังในเรื่องเยอรมันพิเศษต่าง ๆ " ¹ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ นั้นทรงสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยมหาดเล็กจากประเทศรัสเซีย และได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนายทหารเสนาธิการจนจบหลักสูตร จึงได้กลับมารับราชการอยู่ในกองทัพบกไทย ดังนั้นพระองค์จึงมีความศรัทธาในการทหารแบบรัสเซีย แต่การที่รัสเซียพ่ายแพ้ในสงครามที่ทำกับประเทศญี่ปุ่นใน พ.ศ. 2448 (ค.ศ. 1905) นั้น ทำให้เกียรติภูมิของกองทัพบกและ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสารรัชกาลที่ 6 เลขที่ 187 หมายเลข 7/187 หนังสือดัดเกี่ยวกับด้วยเรื่องมหาสงคราม ลายพระหัตถ์กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2457.

และกองทัพเรือของรัสเซียตกต่ำลงมาก ทำให้เป็นที่สงสัยกันว่าวิชาการทหารของรัสเซีย มีมาตรฐานต่ำกว่าการทหารของประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ดังนั้นอิทธิพลทางการทหารของ รัสเซียจึงปรากฏเพียงเล็กน้อยเท่านั้นในกิจการทหารบกไทย สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวง พิษณุโลกประชานารถ จึงทรงหันมานิยมการทหารบกแบบอังกฤษและฝรั่งเศสแทน ทรงเป็น ผู้ริเริ่มตั้งโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกตั้งแต่ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงทิวงคตใน พ.ศ. 2463 ทรงสนับสนุนให้นายทหารเรียนวิชาเพิ่มเติมเพื่อจะได้มีความรู้เฉพาะเหล่าหรือแผนกสำหรับทำหน้าที่ ชั้นสูง ๆ ขึ้นไป ดังปรากฏในลายพระหัตถ์กรมวังคมนตรี ว่า

... ในกรมเสนาธิการทหารบก สำหรับนายทหารที่จะทำหน้าที่เสนาธิการใน พณฯจะเรทหารปืนใหญ่ สำหรับนายทหารปืนใหญ่ นายทหารที่เรียนวิชาเพิ่มเติมนี้จำเป็นจะต้องเรียนภาษาต่างประเทศสำหรับเป็นหนทางที่จะอ่านตำรา แลหนังสือแสดงวิชาการ ซึ่งในภาษาไทยยังหาไม่ค่อยมี

จึงเสนอ มองซิเออร์รัยยี ครูถวายพระอักษร นายร้อยเอก สมเด็จพระ เจานองยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมา เป็นผู้มีความรู้และมารยาทเรียบร้อยดี สมควรให้มาสอนภาษาอังกฤษแก่นายทหารทั้ง 2 ประเภทนี้ได้ ¹

ในสมัยนั้น ถือว่าฝ่ายเสนาธิการเป็นเหล่าหนึ่งต่างหาก โดยเสนาธิการทหารบก มีอำนาจบรรจุ โยกย้ายนายทหารฝ่ายเสนาธิการทั่วทั้งกองทัพ นายทหารฝ่ายเสนาธิการ เป็นชื่อตำแหน่งในอัตรากำลังทหาร ได้มีมานานในกองทัพของต่างประเทศซึ่งเข้าใจว่า

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 1/9 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า อยู่หัว ลงวันที่ 19 เมษายน ร.ศ. 131.

สืบเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยนโปเลียน¹ ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าฟักกรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทิววงศ์ สมเด็จพระเจ้าฟักกรมขุนสุโขทัยธรรมราชาทรงเข้ารับตำแหน่งในกรมเสนาธิการทหารบก ก็มีข้อความในคำกราบบังคมทูลว่า

...ตามที่นายพันโท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟักกรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ได้เสด็จการศึกษาวิชาในโรงเรียนการฝายเสนาธิการของฝรั่งเศส เสด็จกลับถึงกรุงเทพฯ แล้วนั้น ในขณะนี้ตำแหน่งปลัดกรมเสนาธิการทหารบกว่างอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชทานออกคำสั่งบรรจุเข้าทรงรับราชการตำแหน่งปลัดกรมเสนาธิการทหารบกนั้นแล้ว...²

สมเด็จพระเจ้าฟักกรมขุนสุโขทัยธรรมราชาทรงศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศอังกฤษ เช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงศึกษาวิชาฝายเสนาธิการจากประเทศฝรั่งเศสด้วย ความนิยมการทหารบกในสองประเทศที่กล่าวมานี้จึงปรากฏในกองทัพไทยในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ตัวอย่างเช่น การส่งนายทหารบกออกไปดูการทหารต่างประเทศ ก็ให้ไปดูงาน ณ ประเทศฝรั่งเศสได้แก่ ร้อยเอก หม่อมเจ้าดิเกษลเลิศ ประจำกรมเสนาธิการทหารบก สอบได้วิชาในแผนก โรงเรียนเสนาธิการทหารบกได้ดียิ่งกว่าผู้อื่น สมควรจะให้ไปดูการทหารต่างประเทศตามข้อบังคับสำหรับ

¹ วันกองทัพบก 25 มกราคม 2497, เรื่องนายทหารฝายเสนาธิการ.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.3/217 นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2467.

ทหารบก กระทรวงกลาโหมจึงได้ให้ไปดูการทหารที่ประเทศฝรั่งเศส¹

การปรับปรุงกองทัพบก พ.ศ. 2453 - 2468

แยกกรมทหารเรือจากกระทรวงกลาโหม ตั้งเป็นกระทรวงทหารเรือ
และตั้งสภาป้องกันพระราชอาณาจักร

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 ถึง พ.ศ. 2468 ได้มีการปรับปรุงการทหารบกให้ดียิ่งขึ้น การทหารได้เจริญก้าวหน้าตามแบบอย่างทหารชาวยุโรปที่เป็นอยู่² อาจเป็นเพราะเหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงศึกษาวิชาทหารบก ณ ประเทศอังกฤษ คือทรงสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกแซนด์เฮิสต์ (Sandhurst) แล้วทรงรับราชการในกรมทหารราบเบา ดาร์รัม (Durham Light Infantry) ที่นอร์ทแคมป์ (North Camp) ได้เสด็จไปประจำหน่วยภูเขาคี 6 ค่ายฝึกทหารปืนใหญ่ที่ ดาร์รัม ต่อมาได้เสด็จไปศึกษาที่โรงเรียนปืนเล็กยาวที่เมืองไฮธ (School of Musketry of Hythe) ได้รับพระภาคนียบัตรพิเศษ และเหรียญแมนปีน³ นับว่าเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงศึกษา

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 8/2 นายพลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2468.

² ประวัติกิจการทหาร สมัยกรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 103.

³ กรมศิลปากร, สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 91. จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร, 18 ธ.ค. 2515.

วิชาทหารบกมาโดยเฉพาะ เมื่อกลับประเทศไทยก็ทรงได้รับพระราชทานยศทหารเป็น
นายพลเอก จเรทหารบก ครั้นเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อพระบรมชนกนาถเมื่อวันที่
23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 ก็ทรงให้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารกิจการทหาร ด้วยการ
ทรงแยกการทหารเรือออกจากกระทรวงกลาโหมเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2453 ยุบ
กรมยุทธนาธิการ ให้กระทรวงกลาโหมดำเนินงานเฉพาะกิจการทหารบก และให้มี
กระทรวงทหารเรือ ดำเนินงานของฝ่ายทหารเรือตามประกาศดังนี้

ประกาศตั้งกระทรวงทหารบกทหารเรือ¹

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า การทหาร
เป็นของจำเป็นต้องมีสำหรับป้องกันภัยอันตรายมิให้เกิดมีขึ้นแก่พระราชอาณาจักร
ทั้งภายในและภายนอกด้วยกันทุกประเทศ และเป็นสิ่งที่ต้องจัดการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
อยู่ทุกสมัยที่ควรต้องเปลี่ยนแปลงการทหารบกดังที่เป็นอยู่ในบัดนี้ สมเด็จพระ
บรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราช
คำรัสเริ่มจัดตั้งกรมทหารมหาดเล็กขึ้นเป็นเค็ม แล้วทรงแก้ไขเพิ่มเติมตลอด
มาจนถึงมีกองทัพบกอย่างในบัดนี้ขึ้นขึ้น กับทั้งได้ทรงจัดตั้งกรมทหารเรือ
ซึ่งยังมีไม่เคยมีมาแต่ก่อนนั้นขึ้นอีกกรมหนึ่งด้วย และได้ทรงพระราชคำรัสแก้ไข
ให้เรียบร้อยยิ่งขึ้นต่อ ๆ มา บัดนี้เห็นว่ากรปรปกครองและการฝึกหัดทหาร
ลงระเบียบเขาแบบแผนอันดีเป็นหลักฐานทั้งสองกรม สมควรจะต้องเป็นกระทรวง
วางเสนาบดีขึ้น

¹ เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม) ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 23
กฎหมาย ร.ศ.128 - 129 (พระนคร : โรงพิมพ์เคล็ดเมด, 2477), หน้า 382 - 3.

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกกรมยุทธนาธิการเสีย ให้เสนาบดี
กระทรวงกลาโหมเป็นผู้บังคับบัญชาทหารบกทั่วไปตามโบราณประเพณี รวมทั้ง
การเกณฑ์คนเข้ารับราชการทหาร ตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ใน
หน้าที่ของฝ่ายทหารนั้นด้วย แลให้ยกกรมทหารเรือขึ้นเป็นกระทรวง มี
เสนาบดีบังคับบัญชาการทหารเรือทั่วไป ให้เสนาบดีมีเกียรติยศแลตำแหน่ง
เสมอเสนาบดีกระทรวงอื่น ๆ ตามพระราชบัญญัติและประเพณีตั้งแต่บัดนี้สืบไป

อนึ่ง กิจที่จะป้องกันพระราชอาณาจักร เป็นการใหญ่การสำคัญในหน้าที่ของ
กระทรวงทหารโดยพิเศษ เพราะฉะนั้น การที่จะดำริจัดการอย่างใด ๆ รวม
หน้าที่กันนั้น ให้มีที่ประชุมขึ้นเป็นสภาอันหนึ่ง มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นประธาน
มีเสนาธิการทหารบกเป็นตำแหน่งเลขาธิการประจำสภา

ให้เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ จอมพล
ทหารบก จอมพลทหารเรือ ทั้งที่ประจำการแลมิได้ประจำการ มีหน้าที่เป็น
สมาชิกประจำในสภานี้

ให้เสนาบดีกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการที่จะต้องปรึกษาในสภานี้เป็น
สมาชิกพิเศษของสภานี้ แลว่าแต่ผู้เป็นประธานจะมีพระบรมราชโองการดำรัส
สั่งให้เข้าไปในสภาตามเวลาที่จะมีเหตุการณ์อันเกี่ยวเนื่องกันนั้น

ประกาศมา ณ วันที่ 11 ธันวาคม รตนโกสินทรศก 129 เป็นวันที่ 31
ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ในประกาศแยกการทหารเรือออกจากกระทรวงกลาโหม ให้กระทรวงกลาโหม
วาราชการเฉพาะทหารบกอย่างเดียวนั้น ก็ได้ให้มี "สภาป้องกันพระราชอาณาจักร" ขึ้น
ด้วย เพื่อประสานงานทั้งฝ่ายทหารบกและทหารเรือ ให้ดำเนินงานสอดคล้องกัน คณะ
กรรมการของสภาป้องกันพระราชอาณาจักร ได้แก่ เสนาบดีของ 2 กระทรวง จอมพล-
ทหารบกและจอมพลทหารเรือ เสนาธิการทหารบก และมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประธาน

ภายหลังที่ได้มีพระบรมราชโองการจัดตั้งกระทรวงทหารเรือขึ้นแล้ว ก็ได้มีประกาศสถาปนาตำแหน่งจเรทัพบก เสนาบดีกระทรวงกลาโหม และเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ¹ พร้อมกัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เติม ย้ายมาทรงดำรงตำแหน่งจเรทัพบกแทนพระองค์ที่ใดทรงกระทำหน้าที่นั้นมาก่อน และได้มีพระเกียรติยศเสมอด้วยเสนาบดี ให้นายพลเรือโท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนนครสวรรค์วรพินิต ผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ดำรงพระยศตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ นายพลเอก พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ดำรงพระยศตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม

เหตุผลที่ทรงให้มีการแยกกระทรวงทหารเรือออกจากกระทรวงกลาโหมนั้น เป็นเพราะว่ามีพระราชประสงค์ให้กิจการทหารเรือได้มั่นคงยิ่งขึ้น อันที่จริงแล้วในสมัยรัชกาลที่ 5 การปกครองทหารเรือขึ้นอยู่กับกระทรวงกลาโหมก็แต่เพียงในนามเท่านั้น กระทรวงกลาโหมจะสั่งการมายังกรมทหารเรือก็เนื่องแต่หมายของกระทรวงวังที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ทหารเรือจะต้องปฏิบัติ ส่วนกิจการทหารและเรื่องอื่น ๆ นั้น ผู้บัญชาการทหารเรือได้ทำการติดต่อโดยตรงกับกระทรวงทบวงการต่าง ๆ ตลอดจนกระทรวงที่มีหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณา ก็มีได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านกระทรวงกลาโหมแต่ประการใด ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือก็มีหน้าที่เขาประชุมในคณะเสนาบดี มีฐานะเสมอด้วยเสนาบดีผู้หนึ่งอยู่แล้ว

อันที่จริงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความนิยมในการทหารเรือมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เมื่อทรงมีพระบรมราชวโรกาสจึงไม่ทรงรังเกียจที่จะส่งเสริม

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 383 - 84. และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 3/2 เรื่องประกาศตั้งตำแหน่งจเรทัพบก เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ.

และสนับสนุนให้กิจการทหารเรือเจริญขึ้น พระราชนิยมของพระองค์ปรากฏชัดแจ้งในพระราชดำริต่อบททหารเรือ เมื่อทางราชการทหารเรือได้นำเครื่องยศจอมพลทหารเรือทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระองค์ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ร.ศ.129 (พ.ศ. 2453) ก่อนที่จะมีประกาศตั้งกระทรวงทหารเรือ ว่า

... ตัวเราเองนี้ ตามพระราชปรารภเดิมของสมเด็จพระบรมชนกาศิราชวาจะให้เราได้ศึกษาวิชาการทหารเรือ จนกระทั่งเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งเราออกไปศึกษาวิชาการ ณ ประเทศยุโรป ก็ยังมุ่งอยู่ว่าจะให้เป็นที่ไปตามพระราชปรารภอันนั้น แต่การศึกษาวិชาสามัญของเรายังมีที่นจะลุดวงไปเพียงใด ก็เขือมีเหตุที่สมเด็จพระเชษฐาธิเบศ์ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ผู้ดำรงพระยศเป็นมกุฎราชกุมาร เสด็จสวรรคตลง ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาตัวเราขึ้นในตำแหน่งที่มกุฎราชกุมารแทน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนแปลงการศึกษาของเราไปทางทหารบก และทางรัฐฎาภิบาลวิทยา แต่ถึงกระนั้นก็ดี นำใจเราไ้มีความนิยมนรักใคร่ในทหารเรือมาแต่ยังเยาว์ และความรักใคร่อันนี้มิได้เสื่อมคลาย...¹

เมื่อยุบกรมยุทธนาธิการ และแยกกรมทหารเรือออกไปตั้งเป็นกระทรวงทหารเรือแล้ว กระทรวงกลาโหมก็แบ่งการปกครองออกเป็น 13 กรม คือ²

¹ รัชฎาธิ สุทธิสงคราม, พระเกียรติประวัติของจอมพลเรือ จอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงทหารเรือพระองค์แรก (พระนคร : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 565.

² ประวัติกิจการทหารสมัยกรุงรัตนโกสินทร, หน้า 103.

1. กรมปลัดทัพบก
2. กรมยกบัตรทหาร
3. กรมจเรทหารบก แลการปืนเล็กปืนกล
4. กรมปลัดบัญชาทหารบก
5. กรมพระธรรมนูญทหารบก
6. กรมสารวัตรใหญ่ทหารบก
7. กรมเกียกกายทหารบก
8. กรมแสงสรรพาวุธ
9. กรมคชบาล
10. กรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบก
11. กรมพยาบาลทหารกลาง
12. กรมเสนาธิการทหารบก
13. กรมราชองครักษ์

เสนาบดีกระทรวงกลาโหม จึงได้ออกกฎลักษณะปกครองและระเบียบการภายในสำหรับกองทัพบก¹ เพื่อให้การทหารบกมีระเบียบแบบแผนดีขึ้น ได้กำหนดให้กองทัพบกซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาทั่วไปของเสนาบดีกระทรวงกลาโหม แบ่งออกเป็น กองทัพอยุย กองพลกรม กองพัน กองร้อย หมวด และหมู่ มีผู้มีอำนาจบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ดังนี้

1. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นจอมทัพบก
2. เสนาบดีกระทรวงกลาโหม
3. แม่ทัพ
4. ผู้บัญชาการกองพล
5. ผู้บังคับการกรม

¹ เสด็จฯ ลายลักษณ์, (รวบรวม) ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 25
กฎหมาย ร.ศ.131, หน้า 17 - 78.

6. ผู้บังคับกองพัน
7. ผู้บังคับกองร้อย
8. ผู้บังคับหมวด
9. ผู้บังคับหมู่

ให้บังคับบัญชาในกรม กอง หมวด หมู่ทหารนั้น ๆ ราชการอยู่

สำหรับทหารที่มีอยู่ในกรมกองทหารนั้น ผู้บังคับบัญชาเปลี่ยนแปลงไปดังนี้

1. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นจอมทัพบก
2. เสนาบดีกระทรวงกลาโหม
3. หัวหน้ากรมที่ขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม
4. เจ้ากรม
5. หัวหน้าแผนก
6. แม่กอง
7. นายหมวด

กรมทหารทุกเหล่า หรือกองพันทหารราบ และกองพันที่อิสระ ขึ้นตรงต่อกองพล มีได้ขึ้นกับกรมใด เป็นหน่วยเล็กที่สุดที่สามารถปฏิบัติการทางยุทธวิธีได้อย่างอิสระ เพราะมีการปกครองและมีส่วนบำรุงเลี้ยงดูเป็นของตนเอง กรมและกองพันรวมกันเข้าเป็นกองพล กองทัพ และเพื่อความสะดวกในระเบียบภายในกรมและกองพัน ก็ให้แบ่งส่วนย่อยลงไปอีกชั้นหนึ่ง

ตัวอย่าง กรมทหารราบแบ่งเป็นหลายกองพัน (หรือบางที่มีกองพันเดียว ในกรณีหลังนี้ ผู้บังคับการกรมเป็นผู้บังคับกองพันในตัวเอง) กองพันแบ่งเป็น 3 - 4 กองร้อย กรมทหารเหล่าอื่นก็แบ่งเป็น 3 - 4 กองร้อยเช่นกัน กองร้อยหนึ่งแบ่งเป็น 4 หมวด หมวดหนึ่งแบ่งเป็น 2 หมู่ หรือ 4 หมู่ เฉพาะกองร้อยทหารปืนใหญ่ แบ่งเป็น 2 หมวดเท่านั้น เป็นต้น

การแบ่งกำลังทหารบกกระจายทั่วพระราชอาณาจักร ตามโครงการจัดเป็น 10 กองพล ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช ซึ่งได้เสนอไว้แก่รัชสมัย รัชกาลที่ 5 ยังคงอยู่ในรัชกาลที่ 6 ได้เสนอจัดกองพลเป็นกองทัพ¹ ตามความตกลง ในประชุมสภาการทัพ มีรูปอย่างนี้คือ

กองทัพที่ 1 (แม่ทัพกองทัพ 1)	- กองพลที่ 1 (รักษาพระองค์) มณฑลกรุงเทพ
	- กองพลที่ 2 มณฑลนครไชยศรี
	- กองพลที่ 3 มณฑลกรุงเทพฯ
กองทัพที่ 2 (แม่ทัพกองทัพ 2)	- กองพลที่ 6 มณฑลนครสวรรค์
	- กองพลที่ 7 มณฑลพิษณุโลก
	- กองพลที่ 8 มณฑลพายัพ
กองทัพที่ 3 (แม่ทัพกองทัพ 3)	- กองพลที่ 5 มณฑลนครราชสีมา
	- กองพลที่ 9 มณฑลปราจีนบุรี
	- กองพลที่ 10 มณฑลอิสานและอุดร

ส่วนกองพลที่ 4 ให้คงเป็นกองพลอิสระ และได้เสนอแนะให้นายทหารรับราชการตำแหน่งเสนาธิการกองทัพที่ยังว่างอยู่ได้แก่²

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 3/6 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องจัดกองพลเป็นกองทัพ ลงวันที่ 30 ธันวาคม ร.ศ. 129.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 3/8 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 28 มกราคม ร.ศ. 129.

1. นายพันโท พระสรชิตพลการ ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 3 เป็น
เสนาธิการกองทัพบกที่ 1
2. นายพันโท หลวงโยธาภิบาล เสนาธิการกองพลที่ 9 เป็นเสนาธิการ
กองทัพบกที่ 2
3. นายพันโท พระสรชาติโยธี เสนาธิการกองพลที่ 5 เป็นเสนาธิการ
กองทัพบกที่ 3

ต่อมาได้มีการโยกย้ายกรมบัญชาการกองพลที่ 2 จากนครไชยศรี (นครปฐม) มาอยู่พระนคร คือบริเวณกองบัญชาการกองพล 1 วังสวนกุหลาบ ขณะนี้ และเมื่อมีการแยกมณฑลอิสานออกเป็น 2 มณฑล คือ มณฑลอุบลราชธานี กับมณฑลร้อยเอ็ด ก็ให้ย้ายกรมบัญชาการกองพลที่ 10 ไปตั้งที่เมืองร้อยเอ็ด แทน ทั้งนี้เพราะมณฑลอุบลราชธานีมีกรมทหารและสัตว์ประจำอยู่แล้ว คือ กรมทหารราบที่ 10 4 กองร้อย และกองทหารปืนใหญ่ 1 กองร้อย ในเวลาเดียวกันก็จัดตั้งกรมทหารม้าที่ 10 ขึ้นใหม่ 1 กรม อัตรากองร้อย 2 กองร้อย ให้ประจำอยู่ที่มณฑลอุดร เพื่อให้เหมาะกับภูมิประเทศท้องที่และจำนวนพลเมือง

ตลอดรัชกาลที่ 6 ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงกรมกองทหารต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสม ดังเช่นใน พ.ศ. 2458¹ ได้มีการเลิกกองพันพิเศษในกองพลทหารบกที่ 4 ยกกองทหารบกข้างที่ 4 (1 กองร้อย) ไปรวมในกรมทหารบกข้างที่ 3 ส่วนกองทหารบกพาหนะที่ 4 คงเป็นกองขึ้นตรงต่อกรมบัญชาการกองพล

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 1/18 พลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาบุษิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 20 ต.ค. 2458.

การเปลี่ยนนามกรม ได้มีการเปลี่ยนนามกรมเพื่อความเหมาะสมดังนี้

- เปลี่ยนนามกรมทหารบกพรานที่ 3 เป็นกรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 3
- เปลี่ยนนามกรมทหารบกพรานที่ 4 เป็นกรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 10 และไปตั้งอยู่ที่เมืองอุตรธานี
- เปลี่ยนนามกรมทหารบกที่ 5 เป็นกรมทหารม้าของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถในกองพลทหารบกที่ 5
- เปลี่ยนนามกรมทหารบกพรานที่ 6 เป็นกรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 6
- เปลี่ยนนามกรมทหารบกม้าที่ 7 เป็นกรมทหารม้าในกองพลทหารบกที่ 7
- เปลี่ยนนามกรมทหารบกพรานที่ 8 เป็นกรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 8
- เปลี่ยนนามกรมทหารบกพรานที่ 9 เป็นกรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 9
- เปลี่ยนนามกรมทหารบกม้าที่ 10 เป็นกรมทหารม้าในกองพลทหารบกที่ 4 และไปตั้งอยู่ที่เมืองกาญจนบุรี

พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาทหาร ร.ศ. 130

ในขณะที่มีการปรับปรุงระเบียบแบบแผนกิจการทหารบกในช่วงเวลาดังกล่าวที่ 6 พระเจ้าฟ้ามงกุฎ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ซึ่งทรงดำรงพระยศตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 - 2456 ได้กราบบังคมทูลให้ตราพระราชบัญญัติกฎหมายอาญาทหารบก ทหารเรือ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทหารอย่างหนึ่ง เดิมในรัชกาลที่ 5 ได้มีพระธรรมนูญศาลทหารบกและธรรมนูญศาลทหารเรือ ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้เมื่อ พ.ศ. 2450 ฉบับที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงการกำหนดหน้าที่และอำนาจศาลทหารบกและศาลทหารเรือ เกี่ยวกับโทษที่เป็นความผิดในการล่วงละเมิดกฎหมายสามัญ

จากพระราชปรารภในประมวลกฎหมายอาญาทหาร¹ ใ้เห็นว่าพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาทหาร ร.ศ. 130 ใ้กำหนดลักษณะโทษแห่งความผิดต่าง ๆ ฐานล่วงละเมิดกฎหมายและขนบธรรมเนียมฝ่ายทหาร ถาทหารกระทำผิดต่อพระราชกำหนดกฎหมาย สมควรมีโทษหนักยิ่งกว่าผู้กระทำผิดเช่นเดียวกันซึ่งเป็นคนสามัญ ทั้งนี้เพราะทหารเป็นผู้ที่มีอาวุธอยู่ในมือ ถาทหารกระทำอะไรใ้ได้ตามชอบใจทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่มีกำหนดชี้ชัดขึ้นอย่างใ้ใ้บางแล้ว ทหารเหล่านั้นจะรวมกันเป็นกองทัพอย่างเรียบร้อยไม่ได้ เพราะมีความปรารถนาแตกต่างกันไป ความสุขของทหารคนหนึ่งอาจเป็นความทุกข์ของทหารอีกคนหนึ่ง ทหารทุกคนคือประชาชน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองเหมือนประชาชนทั้งหลาย แต่ทหารจะต้องผูกพันหน้าที่ใ้ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย วินัย คำสั่ง ขอบบังคับของฝ่ายทหารโดยเคร่งครัดเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง เหตุนี้จึงเป็นสิ่งที่กระทำใ้เห็นใ้ได้ว่า สิทธิและหน้าที่ของทหารกับพลเรือนแตกต่างกัน

ประมวลกฎหมายอาญาทหารฉบับนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรี-สุรเดช ใ้ทรงปรึกษากับ มงสิเออร์ปาซุซ์ ที่ปรึกษาทางกฎหมาย ใ้รวมกันร่างกฎหมายกับกรรมการฝ่ายทหารบก ต่อมาสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนนครสวรรค์วรพินิต ทรงขอใ้รวมทหารเรือเข้าด้วย ตามบันทึกและร่างประมวลกฎหมายอาญาทหารใ้ถือตามตัวภาษาอังกฤษเป็นหลัก และใ้ใ้มีการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับแปลเป็นภาษาไทย ทุนเกล้าฯ ถวายใ้ตราเป็นพระราชบัญญัติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม) ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 25,
กฎหมาย ร.ศ. 131, หน้า 426 - 59.

พระราชกรณียกิจอีกอย่างหนึ่งคือ การตั้งกรมทหารรักษาวัง¹ เป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกรมวังนอกเดิมมีหน้าที่รักษาวังให้เป็นกรมทหารรักษาวัง อยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงวัง และให้สมุหราชองครักษ์เป็นคู่กำกับการกรมทหารกรมนั้น ในกรณีเป็นเรื่องที่ยังไม่เข้าใจกันระหว่าง กระทรวงกลาโหม กับกระทรวงวัง ว่าทำไมถึงจะตั้งกรมทหารให้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกระทรวงวัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสว่า ถึงแม้ว่ากรมทหารรักษาวังจะขึ้นต่อกระทรวงวัง แต่ก็ให้นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของทหารบก การฝึกหัดระเบียบวินัยให้ฝึกแบบทหาร และให้กระทรวงกลาโหมมีอำนาจตรวจตราดูให้เป็นไปตามระเบียบที่ใช้อยู่ในกองทัพบก² ดังนั้นจึงมีคำกราบบังคมทูลของดูแทนเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ขอให้สารวัตรทหารบกมีอำนาจควบคุมตรวจตรานายทหาร พลทหารรักษาวังอย่างเดียวกับทหารบกด้วย ซึ่งก็ได้มีพระบรมราชานุญาต กรมทหารรักษาวังนี้ต่อมาได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า "กรมทหารรักษาวัง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ตามประกาศวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2456 และเรื่องของกรมทหารรักษาวังก็ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระราชดำริที่จะจัดตั้งกองทหารในแหลมมลายู คือทรงเห็นว่าควรจะได้มีกองทหารประจำการอยู่ทางใต้ แต่ได้มีผู้คัดค้านด้วยเกรงว่าจะเป็นที่หวาดระแวงของรัฐบาลมลายู (อังกฤษ) จึงทรงเปลี่ยนให้ตั้งเป็นกองทหารรักษาวังแทน เพราะมีข้ออ้างว่าได้มีอุปราชขึ้นแล้วในภาคใต้

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ว.7/1 พระบรมราชโองการตั้งกรมขุนสรพรพิทักษ์ประสงค ลงวันที่ 2 พฤษภาคม ร.ศ.130 (พ.ศ. 2454).

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ว.7/3 พระราชหัตถเลขาถึงเสนาบดีกระทรวงกลาโหมและกระทรวงวัง เรื่องให้ทำความเข้าใจในหน้าที่กรมทหารรักษาวัง ลงวันที่ 13 มกราคม ร.ศ.130.

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริในที่สภาการ
ที่ว่า ควรจัดตั้งกองทหารทางแหลมมลายูขึ้น ก็เพื่อให้กรรมสิทธิ์ของประเทศไทยใน
แหลมมลายูมั่นคง¹ ทรงเกรงว่าการสร้างทางรถไฟในแหลมมลายูจะทำให้อังกฤษประ
สงค์จะได้ดินแดนทางใต้ของไทย อีกประการหนึ่งมีชาวต่างประเทศอยู่ที่ภูเก็ตรมาก ถ้า
มีเหตุการณ์รุนแรงอย่างที่เคยเกิดขึ้นในรัชกาลที่ 5 ไทยเข้าระงับไม่ทันที่ อังกฤษก็จะ
เข้าแทรกแซง ถ้ามีกองทหารประจำอยู่ใกล้ ๆ ก็อาจจะส่งกำลังไปปราบปรามได้ทันตวง
ที่ การนี้พระเจ้าที่ยาเซอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทรงเห็นด้วย และทรงเลือก
จังหวัดพัทลุงที่ควรจะเป็นที่ตั้งกองทหาร และการจัดตั้งกองทหารขึ้นในมณฑลทางแหลม
มลายูนี้ ก็ต้องดำเนินการในทางประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะกองทหาร เช่นเดียวกับ
มณฑลอื่น แต่พันเอกสมเด็จพระเจ้านองยาเซอ เจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ทรงเห็นว่า
ควรตั้งกองทหารที่มณฑลนครศรีธรรมราช เพราะมีจำนวนคนมากกว่าจังหวัดอื่น ทหารเกณฑ์
ได้อยู่ที่จังหวัดของตนจะดีกว่าไปอยู่ในจังหวัดอื่น

แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงมีความเห็นผิดออกไปคือ
ไม่ทรงเห็นด้วยในการตั้งกองทหารในมณฑลพัทลุง¹ ทรงมีหนังสือลับเฉพาะกราบบังคมทูล
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แบนยับยั้งความเห็นในเรื่องจัดตั้งกองทหารในมณฑลพัทลุงไว้
ไปด้วย 10 หน้ากระดาษ ความในหนังสือกราบบังคมทูล มีดังนี้

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 7/3 จอมพลพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช กราบทูล พันเอก สมเด็จพระเจ้านองยาเซอ
เจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2456.

วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2457

ขอเคาะ ฝ่าล่องชูลีพระบาทปกเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้าไกรทรภักดิ์เกล้าฯ ว่า เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม
ไกรทรภักดิ์มณฑลร้อยพระราชนิพนธ์ในเรื่องการตั้งกองทหารในมณฑลพิษ
ใต้อีกเมื่อเร็ว ๆ นี้

ในเรื่องนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ไม่เห็นควยอย่างแน่นอนแต่คนมา
แต่ไม่เห็นควยในหน้าที่เสนาธิการทหารบกแท้ ไม่ใช่ส่วนตัว ข้าพระพุทธเจ้า
ไกรทรภักดิ์ความเห็นแก่กรมหลวงนครไชยศรีแต่เมื่อยังมีพระชนม์อยู่นั้นโดยละเอียด
แล้ว แต่ไกรทรภักดิ์พระกรุณาควย แต่ขณะนั้นมีเรื่องอันปนควย เพราะ
ฉะนั้นอาจยังไม่แจ่มแจ้งพอ ข้าพระพุทธเจ้าจึงขอพระราชทานลเกล้าฯ
ถวายบรรทัดความเห็นในเรื่องนี้โดยฉะเพาะ มา ณ บัดนี้ เพื่อประกอบ
ทางพระราชดำริหวิญญ

การที่ข้าพระพุทธเจ้าต้องรบกวนใตฝ่าล่องชูลีพระบาทครั้งนี้ เพราะ
เห็นควยเกล้าฯว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากอัน 1. ซึ่งถ้าพลาดลงแล้วอาจ
เสียประโยชน์ราชการมาก

อนึ่งในการประชุมสภาการทัพ ณ วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2456
กรมหลวงนครไชยศรี ไกรทรภักดิ์มณฑลความเห็นเรื่องนี้เล็กน้อย และข้าพระพุทธ
เจ้ามิไกรทรภักดิ์มณฑลความเห็นที่ตทานประการใดนั้น เพราะข้าพระพุทธเจ้า
ไม่อยากจะเถียงกับเสนาบดีของตนเองต่อหน้าผู้อื่น จึงไกรทรภักดิ์เสีย

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า

จักรพงษ์ 1

1 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.7/3 เรื่องจัดการทหารและ
เกณฑ์ทหารมณฑลพิษใต้ มีเรื่องจัดการเมืองสตูลควย, (13 ม.ค.2456- 2 ก.ย.2459)

ใจความในบันทึกความเห็นเรื่องจัดตั้งกองทหารในมณฑลปักษ์ใต้ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทหาร เพื่อต่อสู้ศัตรูภายนอก และเพื่อรักษาความสงบภายในประเทศในเวลาที่ตำรวจไม่สามารถปราบปรามได้ ในการต่อสู้ศัตรูภายนอกต้องคิดถึงการที่จะรวมกำลังทหารทำการยุทธตามหลักยุทธศาสตร์ การกระจายกำลังต่อสู้นั้นไม่มีประโยชน์ การที่จะป้องกันดินแดนบริเวณหนึ่งบริเวณใดโดยเฉพาะควยเกรงว่าชาศึกจะมาแย่งชิงไป มิได้อยู่ที่การจัดทหารขึ้นในบริเวณนั้น แต่อยู่ที่การรวมกำลังเป็นปึกแผ่น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าศัตรูที่จะมาแย่งชิงดินแดนจะชักกำลังบังคับรัฐบาลให้ยอม ถ้ารัฐบาลไม่ยอมถึงเขาจะได้ดินแดนไปก็ยังไม่มีการมลสิทธิ เรายังคงส่งทหารไปต่อสู้ได้เสมอ เปรียบเทียบให้เห็นคร่าวๆ ฝรั่งเศสต้องการดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ที่ได้ดินแดนไปเพราะส่งเรือรบขึ้นมาตีกรุงเทพฯ ทำการกันล้อมอ่าวสยาม บังคับน้ำใจให้รัฐบาลสยามต้องยอมตาม ไม่ใช่ทำสำเร็จ เพราะส่งทหารเข้ามาในดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง สมมุติว่ารัฐบาลอังกฤษจะต้องการไคแหลมมลายู ไม่จำเป็นที่จะต้องส่งทหารไปที่แหลมมลายูให้เสียเวลา ส่งเรือรบและทหารมายังกรุงเทพฯ ถ้าไทยต้านทานไม่ได้ เราก็ต้องยอมตาม ถึงแนวเราจะจะมีทหารมากมายในแหลมมลายู ถ้าที่กรุงเทพฯ แพ้เท่ากับแพ้เขาอยู่นั่นเอง

ถ้ามีคำถามว่า ถ้าเช่นนั้นเรามีต้องรวมกองทัพบกทั้งหมดไว้ที่กรุงเทพฯ หรือ เราไม่จำเป็นต้องทำเช่นนั้น เราต้องจัดกองทหารในที่ต่าง ๆ ให้สะดวกแก่การปกครองในเวลาสงบศึก ให้สะดวกแก่การช่วยตำรวจภูธรและพลตระเวนปราบปรามศัตรูภายใน แต่ต้องจัดวางกองทหารให้กองทหารสามารถยกมารวมกันได้โดยฉับพลัน แล้วตั้งเป็นกองทัพกันหนทางที่ชาศึกจะเข้ามายังกรุงเทพฯ ถ้าเรามีกองทหารป้องกันกรุงเทพฯ นั้นเพียงพออีกอาจจะจัดทหารเป็นพิเศษเพื่อป้องกันดินแดนบางแห่งโดยเฉพาะได้

เมื่อได้วางหลักความเห็นไว้แน่นอนแล้ว จึงให้พิจารณาต่อไปว่า การตั้งกองทหารขึ้นในแหลมมลายูนั้นสมควรหรือไม่ จะเห็นว่าไม่สมควรเพราะ

ก. กองทหารที่จะไปตั้งในแหลมมลายู จะขึ้นมารวมกำลังเป็นกองทัพป้องกันกรุงเทพฯ ไม่ได้หนทางที่ เพราะลักษณะภูมิประเทศเป็นคอคอดคิ่ว ตรงที่คอคอดคิ่วยัง

เป็นดินแดนของอังกฤษ การต่อเนื่องกับพระราชอาณาเขตเกาะหลัก ปราณบุรี เป็นพื้นที่
กว้างนับจากแดนอังกฤษถึงทะเลมีระยะทางเพียง 60 - 70 กิโลเมตรเท่านั้น ระยะทาง
ขนาดนี้กองทหารขนาดใหญ่เดิน 3 วันถึง กองทหารขนาดย่อมหรือกองโจรจะเดินได้รวด
เร็วกว่านี้ หรือถ้าข้าศึกส่งเรือรบมายึดเกาะหลักก็โดยเร็ว การติดต่อกว้างแหลม
มลายูกับระยะทางที่จะมากรุงเทพฯ ก็ขาดทันที ถึงมีรถไฟก็ไม่ช่วยให้ดีขึ้น ทำลายทางรถไฟ
ก็ตัดการคมนาคม เพราะฉะนั้นกองทหารในแหลมมลายูจะมีลักษณะเป็นกองทหารพิเศษ
สำหรับป้องกันโดยเฉพาะ

การตั้งกองทหารพิเศษทางแหลมมลายูไม่เหมือนกับมณฑลพายัพ กำลังกอง
ทหารอังกฤษมีอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของกรุงเทพฯ คือในเมืองพม่าและอินเดีย ส่วน
กำลังที่มีในเฟเดอเรเต็ดมาเลสเทศนั้นมีไม่เท่าไร

ข. ให้พิจารณาว่า เรามีกำลังพอจะตั้งกองทหารพิเศษได้หรือไม่ ตอบได้
ว่าไม่พอ กองพลที่เราตั้งไว้ 10 กองพลนั้นหาใช่กองพลจริง ๆ ไม่ เป็นกองพลหลอก
คือตามแบบของนานาประเทศทั่วไปจนกระทั่งประเทศจีน กองพล (Division) นั้นต้อง
มีกำลังในเวลาสงบศึกมีทหารราว 4 กรม ๆ ละ 2 หรือ 3 กองพันอย่างน้อย ทหาร
ปืนใหญ่อย่างน้อย 6 กองร้อย คือปืน 24 กระบอก ทหารมาอย่างน้อย 4 กองร้อย
ทหารช่างอย่างน้อย 4 กองร้อย กองพลของเราในเวลาปกติมีทหารราว 2 กองพัน
ทหารปืนใหญ่ 2 กองร้อย ทหารม้าหรือพราน 2 กองร้อย ทหารช่าง 1 กองร้อย ใน
เวลาสงครามกำหนดจะมีทหารราว 4 กองพัน ทหารปืนใหญ่ 3 กองร้อย ทหารม้า 2
กองร้อย หรือทหารพราน 4 กองร้อย ทหารช่าง 4 กองร้อยเท่านั้น เห็นได้ชัดว่าเป็น
กองพลหลอก ที่แท้จริงถ้ามีทุนน้อยเพียงเท่านั้น จะยุบจำนวนกองพลลงเสียจาก 10 เป็น
5 หรือ 4 มีจำนวนทหารให้มาก ให้เป็นกองพลจริงจะดีกว่ามาก ใช่แต่เท่านั้น เครื่อง
อาวุธก็ยังไม่พอ ทหารกองหนุนซึ่งควรจะเรียกมาฝึกซ้อมปีละ 2 เดือน ก็ไม่ได้เรียกเลย
เพราะไม่มีเงินจะจ่าย ถ้าเรามีเงินมาเพิ่มในกิจการทหารได้อีก ควรเพิ่มในสิ่งที่บกพร่อง
เสียก่อนที่คิดจะจัดกองทหารป้องกันดินแดนบริเวณใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าจะให้ขาย
กองทหารทางเหนือลงไปตั้งในแหลมมลายู ก็ยังต้องสร้างโรงทหาร ซู่อที่ ต้องใช้เงิน

เพิ่มขึ้นเช่นกัน และยังเท่ากับกำลังที่จะเป็นปีกแผ่นในให้น้อยลง

การเกณฑ์คนที่จะให้ใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารสำหรับคนในแหลมมลายูนั้น เห็นว่าควรมีให้เหมือนคนไทยทั่วประเทศ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นทหาร เกณฑ์เป็นตำรวจภูธร จะได้ประโยชน์กว่า

การกล่าวว่ามีกองทหารจะได้เป็นประโยชน์ในการควบคุมคน เช่นในมณฑลภูเก็ต เป็นคน ชื่อนี้ควรให้เป็นหน้าที่ของตำรวจมิใช่หน้าที่ทหาร

ถ้าจะตั้งกองทหาร 200 คนขึ้นในมณฑลนครศรีธรรมราช ทหาร 200 คนก็จะปราบปรามใครไม่ได้ ถ้าทหารแพ้ก้จะเสียพระเกียรติยศ ทหาร 200 คนเป็นกำลังน้อย นับว่าไม่ใช่กำลังเลยก็ว่าได้

ความคิดเห็นในการจะรักษาความสงบเรียบร้อยในมณฑลปัตตานีนั้น เห็นว่าควรเพิ่มกำลังตำรวจภูธรให้แข็งแรง จัดระเบียบให้เป็นทหารให้มากขึ้น เท่ากับตั้งกำลังกองทหารเหมือนกัน ทั้งยังไม่ทำให้ทางประเทศหวาดเสียว และไม่ตองขึ้นสู่ว่าเราเพิ่มทหารเพิ่มกำลังกองทัพ ซึ่งเป็นเสียงไม่สู้ดีนัก ทางประเทศอาฟกานาโปลวาเราคิดบุกรุกทาง ๆ ดังนั้นถ้าจะตั้งกองทหารก็เห็นว่าไม่มีประโยชน์ แต่กลับจะเสียประโยชน์เป็นอันมาก

การที่มีคนคัดค้านการตั้งกองทหาร ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงต้องปรึกษาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระเทวะวงศ์วโรปการ เกี่ยวกับลักษณะธรรมเนียมระหวางนานาประเทศว่า ถ้าเราไม่ตั้งกองทหารในมณฑลปัตตานีได้ กรรมสิทธิของไทยในการเป็นเจ้าของจะยังอยู่หรือไม่ จะเป็นปัญหามากกล่าวโต้แย้งหรือไม่ เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศทรงให้ความเห็นว่า กรรมสิทธิของหัวเมืองในแหลมมลายู แม้ไม่มีกองทหารก็เป็นของไทยอย่างไม่มีปัญหา ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงเล็งเห็นให้ตั้งเป็นกองทหารรักษาวัง¹ ของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์

¹ ดูเรื่องตั้งทหารในมณฑลนครศรีธรรมราชในผนวก ข.

อุปราชมณฑลปักษ์ใต้ ซึ่งมีวังอยู่ที่นครศรีธรรมราชตามพระราชดำริ และให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารในมณฑลนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ 1 เมษายน พ.ศ. 2459¹ และประกาศยกเว้นการเกณฑ์ทหาร แก่ผู้ที่ทำการค้าขาย เพาะปลูก และได้เสียภาษีอากรเป็นอัตราเงินไม่ต่ำกว่าปีละ 40 บาทด้วย² การเกณฑ์ทหารครั้งแรกที่มณฑลนั้นปรากฏว่าได้ผลเรียบร้อยดี ไคทหารประจำการเต็มอัตรา 250 คน และยังเหลือเป็นกองเกินอีก 862 คน กองทหารรักษาวังจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ประกาศยุบเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2468³ เหตุผลในประกาศยุบเลิกนั้นมีว่า ที่ตั้งกองพันที่ 3 ทหารรักษาวังที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็เพื่อจะอบรมปลูกใจราษฎรให้มีความรู้ในทางนักรบ เมื่อได้ผลสมพระราชประสงค์แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบเสีย แต่เหตุผลที่แท้จริงคือ จำเป็นต้องตั้งงบประมาณของกรมทหารรักษาวังออกปีละ 200,000 บาท เพราะการเงินตกต่ำ

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เพิ่มเอกสาร ร.6 ก. 7/3 ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ในมณฑลนครศรีธรรมราช บัดตานี้ สุราษฎร์ ภูเก็ต เพชรบูรณ์ ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2458.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เพิ่มเอกสาร ร.6 ก. 7/3 ประกาศกำหนดอัตราเงินผู้ได้เสียภาษีอากรของในจำพวกยกเว้นเกณฑ์ทหารในมณฑลนครศรีธรรมราช บัดตานี้ สุราษฎร์ ภูเก็ต เพชรบูรณ์, ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2458.

³ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 42 หน้า 98, 9 สิงหาคม 2468.

การตั้งกองเสือป่า และกบฏ ร.ศ.130 กระทบกระเทือนการทหารบกเพียงไร

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการตั้งกองเสือป่า ก็เพื่อจะให้พลเมืองทั้งข้าราชการและมิใช่เป็นข้าราชการที่ปรารถนาจะรับการฝึกหัดอย่างทหาร ได้มีโอกาสฝึกหัดระเบียบวินัย มีการบังคับบัญชาเป็นหมู่เหล่า ทั้งฝึกให้จงรักภักดี สามารถยอมสละชีวิตเพื่อป้องกันภัยอันตรายที่จะมีแก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เสมือนมีการสำรองคนทดแทนทหารที่ต้อออกไปรบในยุทธภูมิ ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกองเสือป่าขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2454¹ มีผู้สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกมากมายทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมืองทั่วทุกจังหวัด มีการบังคับบัญชาแบบทหาร มีการฝึกหัด และซ้อมรบ ซึ่งจัดให้เป็นประจำปี และบางปีก็มีการซ้อมรบเป็นพิเศษ คือการฝึกซ้อมสมทบกับกองทหารบก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฝึกสอนสมาชิกเสือป่าด้วยพระองค์เอง และทรงเป็นนายกองใหญ่ ผู้บังคับการกองเสือป่า แม่ทัพทะเบียนธงประจำตัวนายกองนายหมู่ในกองเสือป่า ก็ทรงลงมือกระทำเอง เขียนด้วยลายพระหัตถ์ให้เป็นตัวอย่าง² การตั้งกองเสือป่าและมีการฝึกหัดเหมือนทหาร รวมทั้งขอให้มีการยกเว้นการเกณฑ์ทหารของพวกเสือป่า ด้วยการอ้างเหตุผลว่าเสือป่าได้มีการฝึกหัดอย่างทหารแล้ว³ ทำให้ทหารส่วนใหญ่ไม่พอใจถือเป็นการแข่งดี และก่อให้เกิดความเข้าใจผิดกันไปทั่วทุกเหล่าทหาร ดังปรากฏว่ามีการอธิบายเรื่อง พลสมัคร "กองเสือป่า" ลงในหนังสือ

¹ ประวัติการทหารสมัยกรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 106.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 บ. 16/10 ทะเบียนธงเสือป่า, 22 กรกฎาคม - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2454.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 บ.16/35 การเกณฑ์ทหารกับขออนุญาตไม่เกณฑ์ทหาร เพราะต้องการเป็นเสือป่าอย่างเกี่ยว, ลงวันที่ 6 - 17 มีนาคม พ.ศ. 2456.

ยุทธโกษ เป็นการอธิบายให้ทหารเข้าใจ ไม่เข้าใจผิด ๆ ถูก ๆ ตามข่าวลือ และให้เข้าใจว่าคำว่า "เสือป่า" ไซ้กับเสือคนแหมในการสงคราม ซึ่งมีคำนี้ไซ้ในกองทัพสยามแต่โบราณ ไม่ใช่คนที่ไม่มีมือหรือความรู้ความชำนาญพิเศษ หรือกล้าหาญเช่นทหารเสือในเรื่องพงษาวดารจีน ผู้บังคับบัญชาทหารยังต้องอธิบายให้ทหารเข้าใจอีกว่า กองสมัครเสือป่าแบบนี้ไม่ใช่มีแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ประเทศมหาอำนาจในยุโรปก็จัดให้มีขึ้นเหมือนกัน เช่น กองฝึกหัดสอดแนมของประเทศอังกฤษ ซึ่งเรียกว่า บอยสเกาต์ (Boy Scout) การแต่งตัวก็คล้ายกัน การบังคับบัญชาของเสือป่าก็มีการเรียกใหม่ มีให้สัมพันธ์กับหมู่ทหาร เช่น ผู้บังคับบัญชาของเสือป่า เรียกใหม่ว่า นายกอง นายหมู่ ส่วนชั้นพลกัเรียกว่า สมาชิก แตกต่างจากหมู่ทหารที่มียศเป็น นายพัน นายร้อย นายสิบ และพลทหาร¹ ถึงจะได้มีการอธิบายให้ทหารเข้าใจแล้วก็ตาม ความไม่พอใจก็ยังปรากฏอยู่ในหมู่ทหาร ถึงกับไม่ประสงค์จะไปช่วยฝึกหัดระเบียบวินัยและวิชาการทหารให้กับพวกเสือป่า และความไม่พอใจก็ยังมีมากขึ้น เมื่อมีการแต่งตั้งผู้บังคับบัญชาของเสือป่า มหาดเล็ก และผู้ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งไม่เคยฝึกหรือมีความรู้ทางด้านวิชาทหารมาก่อน ใ้ได้รับพระราชทานตำแหน่งสูง เช่น นายจายง² (หม่อมหลวง เพ็ญ พึ่งบุญ) และพระอัครราชที่ศรีสุรพาหน เป็นนายกองโท เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2454 และเลื่อนเป็นนายกองเอก เมื่อ 30 กันยายน พ.ศ. 2454³ ส่วนนายทหารและเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเคยศึกษาวิชาทหารจากต่างประเทศ กลับได้รับการแต่งตั้งใหม่มีตำแหน่งต่ำกว่า เช่น

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 บ. 16/7 เรื่อง พลสมัคร "กองเสือป่า", วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2454.

² นายพลเอก เจ้าพระยารามราฆพ.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 บ. 16/10 ทะเบียนของเสือป่า, 22 กรกฎาคม - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2454.

จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นนายกองตรี
 นายพลเรือเอก สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์พิณิต เป็นนายก
 ตรี นายพลเอก พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช เป็นนายกองตรี และสมเด็จพระ
 เจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ เป็นนายกองตรี¹

อีกประการหนึ่ง การตั้งกองเสื่อป่า ทำให้ทองสิ้นเปลืองเงินเป็นอันมาก เดิมที
 เคยมีการขอมรบ เสื่อป่าโคขอยี่มเครื่องสรรพหุทไคแก อาวุธปืน กระสุนขอมรบ กระสุน
 จริงเพื่อขอมยิงเป้า แม่แตกกระตักนำ หมอชาว เคนทวาไบ ฯลฯ จากกระทรวงกลาโหม
 ทอมากองเสื่อป่าจำเป็นตองจัดหาของเหล่านี้เป็นของตัวเอง เพราะมีการขอมรบทุกปี และ
 จำเป็นตองสร้างโรงสำหรับฝึกหัดเสื่อป่า รวมทั้งโรงเก็บอาวุธ การจ่ายเงินเพื่ออิกกิจการ
 เสื่อป่านี้ได้ใช้เงินพระคลังข้างที่² เช่น สร้างสถานสโมสรเสื่อป่า เป็นเงิน 15,000
 บาท สร้างโรงสำหรับฝึกหัดเสื่อป่า และโรงเก็บอาวุธ เป็นเงิน 92,000 บาท ทำที่
 การเสื่อป่ากองเสนาหลวงที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เป็นเงิน 50,000 บาท ทำที่
 ทำนักเสื่อป่ากองเสนาต่าง ๆ ที่มาศึกษาวิชาการชั่วคราวที่พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม
 เป็นเงิน 6,000 บาท ทอมาขอขอมแซมสถานที่พักต่าง ๆ ที่ชำรุด เมื่อ พ.ศ. 2464 เป็น
 เงิน 30,825 บาท ขอมสิ่งต่าง ๆ ใน พ.ศ. 2466 อีก 60,000 บาท เป็นต้น กอง
 เสื่อปายังจำเป็นตองใช้จ่ายเงินเพื่อซื้ออาวุธของคนอิก มีการซื้อปืนกล และรถจักรยาน
 ยนต์³ ซึ่งทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันว่า การใช้จ่ายเงินของพระมหากษัตริย์เป็นต้นเหตุ
 ให้ฐานะเศรษฐกิจของประเทศไม่มั่นคง

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เรื่องเดียวกัน.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เพิ่มเอกสาร ร.6 บ. 16/2 สร้างสโมสร
 และสถานที่ต่าง ๆ ในกองเสื่อป่า และเบิกสโมสรเสื่อป่า.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เพิ่มเอกสาร ร.6 บ. 16/117 ซื้อปืนกลและ
 รถจักรยานยนต์ใช้ราชการเสื่อป่า.

การตั้งกองเสือป่า เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทหารคิดปฏิวัติขึ้นใน พ.ศ. 2454 หรือที่
เรียกว่ากบฏ ร.ศ.130 ดังที่นายทหารผู้คิดปฏิวัติได้บันทึกไว้ว่า

... มีหลายคนเกิดความรู้สึกสะเทือนใจอย่างแรงกล้า จากการตั้ง "กอง
เสือป่า" ขึ้น ท่านเองก็ด้วยความรู้สึกของนายทหารและข้าราชการโดย
มากแม่ทัพลงเมืองทั่วประเทศ โดยทางพวกนี้มีความรู้สึกว่า "กองเสือป่า
ใหญ่" มีใจกองลูกเสือ เป็นกิจกรรมอีกประเภทหนึ่งของประเทศที่ขัดกับ
การทหาร และที่ทำงานแข่งกันก็กับการทหารแห่งชาติเสียด้วย ย่อมทำให้
ความมั่นคงของชาติเสื่อมสลายลงเป็นอย่างมาก... 1

ประกอบกับบุคคลบางคนในกองเสือป่า ปฏิบัติตนด้วยความหลงผิดว่าตนมีความ
สำคัญมาก ทำให้เสื่อมเสียพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ ได้แก่การดูถูกทหารและ
คนอื่นที่มีได้เป็นสมาชิกกองเสือป่า เทากับฝังความรู้สึกเกลียดชังลงในหัวใจทหาร คนสำคัญ
ที่สุดที่มีอิทธิพลต่อจิตใจทหารทั้งหลายได้แก่ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ
เมื่อทรงแสดงพระอาการไม่เป็นที่พอพระทัยมากในกิจการเสือป่า ก็ทำให้นายทหารหนุ่มพา
กันไม่ยอมสมัครเข้าเป็นเสือป่า แม่แต่จะมีการขอร้องแข็งบังคับให้ไปฝึกและสั่งสอนพวก
เสือป่า ก็พยายามหาโอกาสและเหตุผลหลีกเลี่ยง 2 เมื่อตั้งกองเสือป่าขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์
ประสงค์ให้สมาชิกยอมสละชีวิตเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทหารก็ยิ่งในศักดิ์ศรี
ของตนว่า ทหารไทยก็มีน้ำใจพร้อมที่จะปกป้องประเทศชาติ และพระบรมราชวงศ์จักรีให้

1 เจริญ ศรีจันทร์ และ เนตร พูนวิวัฒน์, เรื่องปฏิวัติครั้งแรกของไทย
(พระนคร : โรงพิมพ์อักษรไทย, 2514), หน้า 4. เจริญรำลึก พิมพ์ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพ ร.ศ. เจริญ ศรีจันทร์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม 6 พฤศจิกายน
2514.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

พจนจากราชศักรอยู่แล้ว ทหารทั้งหลายจึงไม่พอใจในการที่มีกองเสือป่าขึ้นมา

อันที่จริงแล้วการที่มีพระราชดำริตั้งกองเสือป่านั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยึดแบบกองทัพรักษาดินแดนของอังกฤษ (Territorial Army) มาเป็นหลัก การ ซึ่งเป็นพระราชดำริที่ดี แต่ในทางปฏิบัติพระองค์มิได้ทรงทำตามแบบอังกฤษ คือแบบอังกฤษนั้น กรมทหารรักษาดินแดนมีนามเดียวกันกับกรมทหารในกองทัพบก แต่ใช้เลขหมายกองพันต่อเนื่องไป เช่น กองทัพบกของเรามีกรมทหารราบเบาของชุดแห่งคอร์นวอลล์ มีสองกองพัน และมีทหารรักษาดินแดนในมณฑลคอร์นวอลล์จัดเป็นทหารอาสา แต่เป็นพลเรือนเช่นเสือป่าของไทย เป็นกองพันที่ 3 ถ้าทำอย่างนั้นในประเทศไทย กองเสือป่าก็จะมีมีการแต่งกายพิเศษ¹ จะกลายเป็นกองพันที่ 3 ของกรมทหารมหาดเล็กหรือกองพันที่ 3 ของกรมทหารราบที่ 11 เป็นต้น ทหารบกก็จะเป็นพี่ชายของเสือป่าตั้งกองทัพบกประจำของอังกฤษเป็นพี่ชายของกองทัพรักษาดินแดน แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแยกเสือป่าไปเป็นคนละพวกกับทหารบก แต่งกายผิดกัน มีเครื่องหมายต่างกัน ทหารบกเลยมีความรู้สึกว้า เสือป่าเป็นคู่แข่งแทนที่จะเป็นน้องชาย อีกประการหนึ่งพระองค์โปรดฯ เสือป่ากองเสนาหหลวงรักษาพระองค์มาก พระราชทานเครื่องแต่งกายสวยงามเป็นพิเศษและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ทหารบกเกิดความไม่พอใจ พระราชดำริและพระราชประสงค์อันดียิ่งก็ไม่บรรลุผลสมดังพระราชหฤทัย ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายมาก กองเสือป่าได้สลายตัวไปเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตใน พ.ศ. 2468

กฎ ร.ศ. 130

เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 6 อีกอย่างหนึ่งคือ พวกนายทหารบกทหารเรือ และพลเรือน รวมประมาณ 100 คน เรียกตัวเองว่าคณะ ร.ศ. 130 ได้วาง

¹ พระเจ้าจอร์จที่ 5 พระองค์เจ้าจูลจักรพงษ์, เกิดวังปารุสก์ เล่ม 1 สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พระนคร : คลังวิทยา, 2516), หน้า 164.

แผนปฏิวัติการปกครอง หวังให้พระมหากษัตริย์พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทย
 คณะ ร.ศ. 130 นั้น ถ้าจะพิจารณารายชื่อกันแล้วส่วนใหญ่เป็นนายทหารบกอายุน้อย เพิ่ง
 สำเร็จการศึกษาใน ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452) หัวหน้าคณะใดแก่น นายร้อยเอก ชุนทวย
 หาญพิทักษ์ (เหล็ง ศรีจันทร์) อายุ 28 ปี อายุคนอื่น ๆ เช่น นายร้อยตรี เจริญ ศรีจันทร์
 เพียง 18 ปี นายร้อยตรี เนตร พูนวิวัฒน์ 19 ปี เป็นต้น คณะ ร.ศ. 130 ได้กำหนด
 วันปฏิวัติเป็นวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2455¹ อันเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยสมัยนั้น ซึ่งจะมี
 พระราชพิธีศรีสังข์ในงานกาลาในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่คณะก่อการคณะนี้ได้
 ถูกจับกุมเสียก่อนเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2454 เพราะผู้รวมงานคนหนึ่งคือนายร้อย
 เอก หลวงสินาคโยธารักษ์² นำความลับไปทูลหม่อมเจ้าพันธุ์ประวัติ ผู้บังคับการกรมทหาร
 ช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ซึ่งก็ได้กราบทูลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถให้
 ทรงทราบ และดำเนินการจับกุมด้วยพระองค์เอง คณะ ร.ศ. 130 ถูกศาลทหารพิพากษา
 ให้ประหารชีวิต 3 คน จำคุกตลอดชีวิต 20 คน และจำคุกนานลดหลั่นกันตามความผิด โทษ
 ที่น้อยที่สุดคือจำคุกมีกำหนด 12 ปี ในข้อหาว่าจะเปลี่ยนแปลงราชประเพณีการปกครอง
 ของพระราชอาณาจักร และทำการกบฏประทุษร้ายพระเจ้าแผ่นดิน แต่ด้วยพระมหากรุณา
 ซิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า ความผิดของ
 พวกเหล่านี้มี "ข้อสำคัญที่จะกระทำร้ายต่อตัวเรา เราไม่ได้มีจิตพยาบาทอาฆาตมาดร้าย
 ต่อพวกนี้ เห็นควรที่จะลดหย่อนผ่อนโทษโดยฐานกรุณา ซึ่งเป็นอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน

¹ เจริญ ศรีจันทร์ และ เนตร พูนวิวัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 20.

² ยุทธ หรือ แทม คงอยู่ ต่อมาได้เป็น นายพันเอก พระยากำแหงรามภักดี
 ได้ถูกคอตายในที่คุมขังคราวที่ถูกจับในคดีกบฏบวรเดช พ.ศ. 2476.

จะยกให้ได้อ¹ ดังนั้น ผู้ที่มีชื่อถูกประหารชีวิต 3 คน จึงได้รับการลดโทษลงมาเป็นจำคุกตลอดชีวิต และผู้ที่มีชื่อถูกจำคุกตลอดชีวิต โทษลดโทษลงมาเหลือจำคุก 20 ปี มี 20 คน อีก 68 คน ซึ่งมีโทษจำคุกต่าง ๆ กันนั้น ให้ออกการลงอาญาไว้ (ใน พ.ศ. 2467 ' นักโทษการเมืองทั้ง 23 คนได้ถูกปล่อยตัวหมด)

สาเหตุของการคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นเพียงชนวนนึกเดียว คือในปลาย พ.ศ. 2452 ได้มีการโอบยหลังนายทหารสัญญาบัตรกลางสนามหญ้าในกระทรวงกลาโหม ทามกลางวงล้อมของนายทหารกองทัพก ควยการบัญชาการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ทั้งนี้เพราะนายร้อยเอกโสม ได้ตามไปตีมหาดเล็กของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ที่มาทะเลาะวิวาทกับทหารบกที่หน้ากรมทหาร การโอบยหลังนายร้อยเอกโสม ทำให้มีปฏิกิริยาเกิดขึ้นในหมู่ทหารบก และโดยเฉพาะนักเรียนนายร้อยทหารบก 2 ครั้งต่อมา ใน พ.ศ. 2453 - 2454 นายทหารรุ่นที่จบจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกในปลาย ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452) ได้เข้ารับราชการประจำกรมกองต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักรแล้ว มีหลายคนที่เกิดความรู้สึกสะเทือนใจอย่างแรงกล้าจากการตั้ง "กองเสือป่า" คิดว่าพระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงสนับสนุนกิจการทหารบก และคิดต่อไปว่าการที่ประเทศไทยไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะเป็นการปกครองด้วยคนคนเดียว นายทหารบกกลุ่มนี้คิดเปรียบเทียบกับระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเริ่มการปฏิรูปประเทศพร้อม ๆ กัน แต่ทำไมประเทศไทยญี่ปุ่นจึงเจริญเกินหน้าประเทศไทยไปไกล คำตอบที่นายทหารบกกลุ่ม ร.ศ.130 คิดได้ คือ ประเทศญี่ปุ่นได้เปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบ

¹ ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ.131, เล่ม 29, 4 พฤษภาคม "พระบรมราชวินิจฉัยเด็ดขาด", หน้า 387 - 8.

² เจริญ ศรีจันทร์ และ เนตร พูนวิวัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 1 - 4.

ราชาธิปไตย ไทกฎหมาย ทั้งยังปลูกฝังให้พลเมืองรู้จักรักชาติ รักวัฒนธรรม รัฐบาล
รู้จักประหยัดการใช้จ่าย ในไม่ช้าก็มีการคาไปทั่วโลก มีผลิตภัณฑ์จากโรงงานอุตสาหกรรม
ของตนเอง มีการคมนาคมทั้งทางน้ำและทางบกภายในประเทศและนอกประเทศ และ
เมื่ออิทธิพลทางการเมือง การทหาร การสังคม และวัฒนธรรม ไปทั่วโลกได้อีกด้วย แต่
ประเทศไทยไม่สามารถจะหิบบกภาวะอันใดที่เป็นความเจริญก้าวหน้ามาเทียบเคียงกับ
ประเทศญี่ปุ่นได้เลย เมื่อคำนึงถึงความล้าหลังของประเทศ และคิดว่าไม่ควรที่อำนาจ
การปกครองประเทศชาติจะอยู่ในมือของคนคนเดียว จึงทำให้นายทหารบกคิดปฏิวัติ ¹

แผนการปฏิวัตินั้น จะขอเพียงขอให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
ยอมลดตำแหน่งลงมาอยู่ที่กฎหมายสูงสุด คือรัฐธรรมนูญ เช่นประเทศญี่ปุ่น และใควาง
แผนกันต่อมา ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงยินยอม ก็จะหลอเชิญเจ้านายในพระ
ราชวงศ์จักรีขึ้นเป็นประธานาธิบดีคนแรกแห่งสาธารณรัฐไทย ² ที่เป็นทหารบก ก็คิดจะหลอ
เชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงเป็นประธานาธิบดี พวกทหารเรือก็
คิดว่าจะเป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต และพวก
พลเรือนก็คิดว่าควรจะหลอเชิญสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นต้น
การดำเนินงานตามแผนนั้นจะใช้เวลาถึง 10 ปี เพื่อจะได้มีเวลาสอนทหารเกณฑ์ทุกรุ่นใน
ช่วงเวลานั้น รอให้ทหารเกณฑ์ได้แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพตามภูมิลำเนาทั่วประเทศ
และได้อบรมสั่งสอนลูกหลานในทำนองเดียวกัน อีกประการหนึ่งก็เพื่อให้ผู้คิดเปลี่ยนแปลง
การปกครองได้มีวิบุลย์และคุณวุฒิเพิ่มขึ้น คือมีอายุและตำแหน่งในหน้าที่การงานสูงขึ้น ความ
สามารถและความสุจริตจะไคเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติใหม่หาชนเชื่อถือได้

อุดมการณ์ของคณะ ร.ศ. 130 เป็นอุดมการณ์ของคนหนุ่มซึ่งส่วนมากเพิ่งสำเร็จการ
ศึกษา มีความหวังใใในอนาคตของประเทศชาติ แท้ก็นับว่าเป็นผลผลิตของการศึกษาแผน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5 - 6.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

ใหม่แบบตะวันตก ซึ่งเริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวก
นักเรียนนายร้อยทหารบก ใ้รับการสั่งสอนเรื่องระบอบการปกครองและลัทธิจากสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ และพระยาเทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา)¹
และใ้มีการวิพากษ์วิจารณ์ในห้องเรียนถึงลัทธิที่ดีและไม่ดี ถึงแนวความคิด ร.ศ. 130
จะประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ตาม แต่ก็เห็นว่าใ้เป็นกลุ่มหนึ่ง
ที่มีส่วนในการริเริ่ม และวางรากฐานความคิดที่จะมีการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ
และประชาธิปไตยในประเทศไทย ซึ่งต่อมาการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475
ใ้ใคร่ทำสำเร็จก็ใ้เป็นคณะปฏิวัติใ้มาจากนายทหารบกอีกเช่นกัน จึงเห็นใ้ว่าอิทธิพลทาง
ความคิดใ้ต่อเนื่องกัน

กฎ ร.ศ. 130 ไม่ใ้กระทบกระเทือนกิจการทหารบกในสมัยนั้นมากนัก ทั้งนี้
เพราะผู้คิดการปฏิวัติเป็นเพียงนายทหารชั้นผู้น้อยและอายุน้อย และมีการดำเนินงานในชั่ว
ระยะเวลาอันสั้น คือตั้งวางแผนจนถึงกำหนดเวลาจะปฏิวัติใ้เวลา 1 ปีเท่านั้น อิทธิพล
ทางความคิดของนายทหารผู้ปฏิวัติใ้เวลา 1 ปีใ้ยังแพร่กระจายไปใ้เท่าไร ถือว่ายังมี
อิทธิพลน้อยใ้ในหมู่นายทหารและพลทหารทั่วประเทศ แต่ใ้ใ้เวลาเตรียมตัวนานถึง 10
ปีตามใ้ใ้วางแผนใ้ใ้ อาจจะมีผลต่อกิจการทหารบกใ้แน่นอน อีกประการหนึ่งความคิดของ
คณะก่อการเปลี่ยนแปลงคณะใ้จะขอความสนับสนุนจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประ
ชานารถ² ในฐานะผู้ทรงอำนาจใ้ในกองทัพบก ซึ่งนายทหารใ้หัวหน้าถวายนใจรักภักดี
ใ้ในพระองค์มาก ทั้งใ้ยังทรงเป็นพระราชอนุชาใ้ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงใ้วางพระราชหฤทัยมาตลอด คณะก่อการ ร.ศ. 130 ใ้ใ้ทำหนังสือกราบทูลใ้แล้ว
ใ้แต่นายร้อยโท จื่อ ผู้เก็บหนังสือกราบทูลใ้ใ้รับทำลายใ้เสียก่อนใ้จะถูกจับใ้³ ใ้ด้วยการ

¹ เรื่องเดิม, หน้า 62.

² เรื่องใ้ใ้กัน, หน้า 31.

³ เรื่องใ้ใ้กัน, หน้าใ้ใ้กัน.

เคี้ยวกลืนลงท้อง ความนั้นจึงไม่เปิดเผย จนกระทั่งผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงมาเขียนหนังสืออธิบายเหตุการณ์ปฏิวัติขึ้นในภายหลัง ถ้าเมื่อขอความในหนังสือกราบทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถไค้แปรงพรายไปในทันทีที่มีการจับกุมคณะก่อการเปลี่ยนแปลง ร.ศ. 130 ความหมองใจก็จะเกิดขึ้นระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และผู้นำในกองทัพบก อาจทำให้กองทัพบกต้องเปลี่ยนผู้บังคับบัญชา เปลี่ยนการบริหารกิจการทหารบกใหม่ก็ได้

การปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหาร

งานทหารบกอีกอย่างหนึ่งที่ใครทรงปรับปรุงคือ พระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหาร ทั้งนี้ด้วยพระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2448 มีข้อบกพร่องคือ กำหนดเกณฑ์คนตั้งแต่อายุ 18 ปี ซึ่งถือว่าเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เพราะร่างกายของเด็กหนุ่มอายุ 18 ปียังคงเจริญเติบโตอีก การฝึกหัดทหารเป็นงานหนักตรากตรำ ร่างกายของเด็กหนุ่มยังไม่แข็งแรงพอจึงทนทานไม่ได้ และจะเป็นการยับยั้งความเจริญทางร่างกายอีกด้วย อีกอย่างหนึ่งเด็กอายุ 18 ปียังไม่ทันจะเรียนจบตามหลักสูตรของกรมศึกษาธิการ ก็จะต้องขอยกเว้นการเกณฑ์ทหารกันอีก กระทรวงกลาโหมจึงขอพระราชทานเสนอให้เปลี่ยนหลักเกณฑ์เป็นเกณฑ์ทหารตั้งแต่อายุครบ 21 - 22 - 23 ปี การที่ยกเว้นคนอายุ 20 ปีก็เพื่อให้คนหนุ่มได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา ก่อน¹

การขอยกเว้นการเกณฑ์ทหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีมาก เคิมกำหนดไว้ 12 หัวข้อ ดังเช่นนักเรียนการจะขอยกเว้นไม่ถูกเกณฑ์ทหารต่อเมื่อเรียนอยู่ในระดับอุดมศึกษา แต่ในสมัยนั้นได้มีการขอยกเว้นสำหรับนักเรียนช่างในโรงเรียนชั้นมัธยม ขอยกเว้นพวกช่างทั้งหลาย คือช่างเขียน ช่างทอง ช่างสลัก ฯลฯ ช่างราชการ

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 7/4 เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2457.

กระทรวงวังไคแก่พราหมณ์พิธี และขอยกเวนมหาคเล็กและเสื่อป่า เป็นต้น โดยเฉพาะ
 ข้าราชการ เสนาธิการทหารบกไมทรงเห็นควย และทรงเห็นว่าควรจะได้เล็กขอยกเวน
 ขอนี้เสีย ควยทรงอ้างเหตุผลว่า (การเกณฑ์ทหารที่คั้นนั้นควรได้มีการเกณฑ์กันทั่วถึง ไม่
 ให้มีหนทางให้คนบางจำพวกหลีกเลี่ยงได้ มิใช่พวกคนสิ้นคิดแล้วจึงมาเป็นทหาร และมีใ
 ว่าไม่มีใครเป็นทหารจึงต้องเล็กขอยกเวนการเกณฑ์ทหาร แต่การเป็นทหารนั้นเป็นเรื่อง
 ของราชการแผ่นดิน และต้องแสดงให้ราษฎรผู้เป็นชาแผ่นดินเห็นว่าไม่มีความลำเอียง
 ทุกคนเสมอหน้ากัน ขอนี้สำคัญอย่างยิ่ง เพราะกำลังเป็นสมัยที่ราษฎรกำลังมีเสรีภาพ ถา
 รัฐบาลไคทำให้บุคคลที่จจริตพูดไคความเสมอหน้าไม่มี นั้นเป็นการนากดอัตรายอย่าง
 ยิ่งในประเทศที่พระมหากษัตริย์ทรงราชอำนาจเต็มที่ ต้องให้มีแต่พระมหากษัตริย์กับพลเมือง
 2 ชั้นเท่านั้น คือนอกจากองค์พระมหากษัตริย์แล้ว คนอื่นเสมอหน้ากันหมด จึงจะทรงอยู่ได้
 ควยดี ¹⁾ ขอนี้เป็นความจริง ถาหากปล่อยให้เกิดมีขอยกเวนต่าง ๆ กันในหมูราษฎรก็จะ
 เกิดการอิจฉาแย่งชิงเอาเปรียบ เสียเปรียบกัน การจลาจลอาจเกิดขึ้นเหมือนกับที่เคย
 เกิดในประเทศอื่น ๆ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นชอบควย จึงทรงให้มีการปรับปรุง
 พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารขึ้น แล้วประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหาร
 พ.ศ. 2460 แทน เกณฑ์ชายที่มีอายุ 21 ปีขึ้นไปแทนชายอายุ 18 ปี แต่คนที่ที่มีอายุตั้งแต่
 17 ปีขึ้นไปยังไม่ถึงเวลาเกณฑ์ ต้องไปขึ้นทะเบียนกองเกินอัตราไวก่อน และได้ประกาศ
 ให้ข้าราชการไปขึ้นทะเบียนทหาร ถาไม่ไปขึ้นก็บรรจุตำแหน่งราชการไม่ได้ ²⁾ การเกณฑ์
 ทหารจึงไคเรียบรอยตลอดมา

¹⁾ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 7.1/10 สมเด็จพระเจ้าฟ้า
 จักรพงษ์ภูวนาถ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 2 สิงหาคม
 พ.ศ. 2456.

²⁾ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 1/30 เจ้าพระยาบดินทร
 เคะขานุชิต กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 9 กรกฎาคม
 พ.ศ. 2460.

ต่อมาใน พ.ศ. 2461 กระทรวงกลาโหมได้มีประกาศเรียกคนกองเกินอัตรา และกองหนุนเข้าฝึกซ้อมวิชาทหาร "ประลองยุทธ" ซึ่งในเวลาปกติก็มีหน้าที่เข้ารับการฝึกหัดและฝึกซ้อมวิชาทหารตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2460 ขอสำคัญคือกระทรวงกลาโหมต้องการสำรวจจำนวนคนในการป้องกันประเทศว่าจะมีจำนวนสักเท่าใด เป็นการเตรียมพร้อมเพื่อการไม่ประมาท

ครั้นมาใน พ.ศ. 2464 ได้มีพระราชบัญญัติเกณฑ์พลเมืองอุดหนุนราชการทหาร¹ ซึ่งมีเหตุผลในการออกพระราชบัญญัตินี้ว่า ทหารบกมีหน้าที่เตรียมพร้อมที่จะให้กองทัพบกสามารถยกไปกระทำสงครามได้โดยฉับพลันไม่ว่าในขณะใด การที่จะทำอย่างนี้ได้จะต้องมีกำลังทหาร (คน) ยวดยานพาหนะ อาวุธ และเสบียงอาหารในเวลาปกติ จะสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ เเสบียงอาหาร และกำลังคนไว้ให้พร้อมเต็มทีเท่าที่ต้องการไม่ได้ ค่ายจะเป็นการสิ้นเปลืองเงินเกินสมควร ดังนั้นก็จะต้องถือหลักว่าถ้ามีความจำเป็นก็ต้องเกณฑ์สิ่งของจากพลเมือง การเกณฑ์ดังกล่าวนี้ก็จะต้องมีการเตรียมล่วงหน้า หรือได้มีการชักซ้อมในเวลาปกติ เป็นการสำรวจให้แน่นอนว่าที่ใดมีสิ่งของจะเรียกเกณฑ์ได้เท่าใด ถ้าไม่มีการชักซ้อมให้เกิดเหตุขึ้นแล้วจึงเรียกเกณฑ์ ก็คงจะสับสนวุ่นวาย การตรวจร่างพระราชบัญญัตินี้ได้กระทำโดยนาย อาร์ กียอง² หัวหน้ากรมการร่างประมวลกฎหมาย ซึ่งได้อ้างถึงกฎหมายนานาประเทศขึ้นเทียบเคียง มีกฎหมายเยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ ของประเทศนั้น ๆ ใดแบ่งกฎหมายการเกณฑ์พลเมืองอุดหนุนราชการทหารเป็น 2 ประเภท สำหรับใช้ในเวลาปกติและเวลาไม่ปกติ ขอสำคัญในเวลาปกตินั้นต้องไม่ให้พลเมืองผู้ถูกเกณฑ์ต้องเคี้ยวครอน หรือถ้าจะเคี้ยวครอนก็ต้องให้มันน้อยที่สุดที่จะทำได้

การเตรียมกำลังไว้ให้พร้อม เป็นคติที่ผู้นำประเทศและผู้บังคับบัญชาทหารชั้นสูงยึดมั่นไว้เป็นแนวทาง ดังนั้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.2/24 พระราชบัญญัติเกณฑ์พลเมืองอุดหนุนราชการทหาร.

² Mr. R. Guyon.

มีการประลองยุทธบ่อยครั้ง ถือเป็นหน้าที่ที่ต้องฝึกหัดและเตรียมตัว จากหลักฐานที่พบพอจะสรุปได้ว่า การประลองยุทธคงมีทุก ๆ 2 ปี¹ และในรัชกาลนี้ได้มีการจัดหาและซื้ออาวุธปืนจากต่างประเทศมากขึ้นทั้งปืนใหญ่ ปืนเล็ก รวมทั้งเครื่องระเบิดโคแกคินโคโนไม้คิ ดินปืน ชนวนกระสุน เป็นต้น ส่วนกระสุนปืนเล็กนั้นถึงแม้ว่าประเทศไทยจะทำได้เองก็ยังคงต้องอาศัยซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศมาประกอบในโรงงาน ตามบัญชีแสดงจำนวนปืนที่ไซ้ได้ใน พ.ศ. 2457 ของกระทรวงกลาโหม มีปืนเล็กยาวรัชกาลที่ 5 31,136 กระบอก ปืนเล็กสั้นแบบ 47 8,393 กระบอก ปืนมันลิกอร์ยาวไม่มีไซ้ ปืนมันลิกอร์สั้น 104 กระบอก² ตามกำหนดกำลังอัตราศึกของทหารบกนั้น จะมีจำนวนทหารราบถึงแสนคน แต่จำนวนปืนยาวที่เป็นอาวุธสำหรับทหารราบยังมีไม่เต็ม 4 หมื่นกระบอก จึงเห็นได้ว่า ทหารบกขาดอาวุธ ซึ่งถือว่าถาพทหารไม่มีอาวุธก็ไร้ประโยชน์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสั่งซื้ออาวุธ และต้องเป็นอาวุธจากต่างประเทศในยุโรป มีเหมือนกันที่ไทยสั่งซื้ออาวุธจากประเทศญี่ปุ่น³ ระยะที่ซื้อคือระยะที่มีสงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรป ไทยไม่อาจสั่งซื้ออาวุธจากยุโรปได้ ในปีที่ต่อ ๆ มาวิวัฒนาการทางทหารมีขึ้นเรื่อย ๆ ในสงครามโลกครั้งที่ 1 การสู้รบในสมรภูมิตหารราบและทหารม้าเปลี่ยนมารบด้วยปืนกล ดังนั้น ประเทศไทยจึงประสงค์จะซื้ออาวุธ

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.1/26 พระราชหัตถเลขาถึงเสนาบดีกลาโหม ทรงชมเชยทหารในการซ้อมรบ และแฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 1/42 เรื่อง ซ้อมรบทหารบก.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 5/15 เรื่องมณฑลต่าง ๆ ขอซื้อปืนในกรมแสงสรรพาวุธ, ลงวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2457.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 5/18 มีพระบรมราชาอนุญาตให้ซื้อปืนใหญ่จากญี่ปุ่น 120 กระบอก, ลงวันที่ 17 สิงหาคม 2461.

ปีกลไว้ใช้ในกิจการทหารบกข้าง 1 ซึ่งก็เป็นความลำบากใจของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติที่จะต้องจัดงบประมาณการจัดซื้ออาวุธ เพราะเงินคงคลังมีเหลืออยู่น้อย

งานสำคัญของทหารบกที่มีเพิ่มขึ้นมาคือ มีแผนรถไฟในกรมยุทธศาสตร์ทหารบก ซึ่งมีจเรทหารช่างเป็นผู้รับผิดชอบ ทหารช่างได้สร้างรถไฟสายน้อยเมืองนครปฐม ลงมือสร้างเมื่อ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2454 ซึ่งถือว่าได้เป็นการฝึกหัดวิชาการช่างทาง แกลเหลาทหารช่างกองทัพบก

การเปลี่ยนแปลงชื่อกรมกอง และการยุบและโอนตำแหน่งต่าง ๆ ในกระทรวงกลาโหมให้ทันสมัยยิ่งขึ้นได้แก่การยกเลิกตำแหน่งปลัดบัญชาที่กระทรวงกลาโหม มารวมขึ้นในกรมยกกระบัตรทหารบก เรียกว่า กรมคลังเงินทหารบก และโอนกรมบัญชาที่ กรมสรรพาวุธ กรมยุทธภัณฑ์ กรมจเรพัสดุ ให้มาขึ้นกับกรมยกกระบัตรทหารบก รวมทั้งให้เปลี่ยนชื่อกรมพระคชบาล มาเป็นกรมจเรสัตว์พาหนะทหารบก และการทหารม้า

การอากาศยานในกองทัพบก

ความก้าวหน้าของกิจการทหารบกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกก้าวหนึ่งคือ การกำเนิดอากาศยานในประเทศไทย ด้วยการที่นักบินชาวฝรั่งเศสชื่อ มิสเตอร์ ออเรเด ได้นำเครื่องบินแบบออร์วิลด์โรท์ มาแสดงให้ประชาชนชมที่ราชกรีฑาสโมสร (สนามม้าสระปทุม) เมื่อวันที่ 31 มกราคม และวันที่ 1 - 6 กุมภาพันธ์

1 อาวุธที่ซื้อคือ ปืนกลคันทนมาร์ค 600 กระบอก ปืนเล็กยาวแบบญี่ปุ่น 50,000 กระบอก กับกระสุนปืนเล็กชนิดหัวแหลม 10,000,000 นัด เป็นราคาประมาณ 6,481,164 บาท งบประมาณของกระทรวงกลาโหมสามารถจะหาได้ภายใน 4 ปีเพียง 4,781,164 บาท จึงขอให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติจ่ายทรงอีก 1,700,000 บาท เพิ่มเอกสาร ร.6 ก.5/18 พระราชหัตถเลขาฉบับ ถึงเจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต, ลงวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ.2466.

พ.ศ. 2453¹ ต่อมา จอมพลพระเจ้าฟ้าเชอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ได้เสด็จไปยุโรป ได้ทรงทราบข่าวว่าประเทศฝรั่งเศสกำลังปรับปรุงการบินเป็นการใหญ่ เมื่อเสด็จกลับมาจึงได้นำความกราบทูล พลเอก สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก ถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจำต้องมีเครื่องบินไว้ป้องกันประเทศเหมือนกับประเทศอื่นที่กำลังทำกันอยู่ในเวลานั้น ด้วยเหตุนี้ กระทรวงกลาโหมจึงได้มีดำริจะจัดตั้งหน่วยบินขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพบกแต่นั้นมา²

เมื่อคิดที่จะตั้งหน่วยบินขึ้น พลเอกสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงถือเป็นพระธุระกิจสำคัญ และปัญหาในขณะนั้นคือจะต้องหาคนไปศึกษาหาความรู้เรื่องการบินพอที่จะดำเนินงานได้ จึงทรงคัดเลือกนายทหารบก 3 นายให้ไปเรียนวิชาการบิน ณ ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งกำลังก้าวหน้าในการบินยิ่งกว่าประเทศอื่น ๆ ในสมัยนั้น³

นายทหารบก 3 นาย ที่ได้รับคัดเลือก คือ

1. นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวัช⁴ (สุณี สุวรรณประทีป) ผู้บังคับกองพันพิเศษ กองพลที่ 5

2. นายร้อยเอก หลวงอาวุธดิชิตกร⁵ (หลง ลินสุข) ผู้รั้งผู้บังคับกองพันพิเศษ กองพลที่ 9

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/1 เจ้าพระยาบรมราชกราบทูลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสมมตอมรินทร์ ลงวันที่ 25 มกราคม 2453 เรื่อง แสดงเครื่องยนตบนอากาศ.

² ที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี, 27 มีนาคม 2508, หน้า 6.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁴ พลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ.

⁵ นายพันเอกพระยาเวหาสสยามศิลป์ดิษฐ์.

3. นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต¹ ผู้บังคับกองร้อยที่ 2 โรงเรียนนายร้อย
มัธยม

ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ 211/217115 ลงวันที่ 18 มกราคม 2454
ให้นายทหารทั้ง 3 เตรียมตัวไปศึกษาวิชาการบิน ณ ประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้ระบุให้นาย
พลโท กรมหมื่นกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้รั้งจเรทหารช่างเป็นผู้จัดการ นายทหารทั้งสาม
คนเริ่มเข้าศึกษาในโรงเรียนการบิน เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2454 และสำเร็จการ
ศึกษาในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2456 นายพันโทหลวงศักดิ์คีศัลยาวัช (เลื่อนเป็นพันโท เมื่อ
วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2456) สำเร็จหลักสูตรของกองทัพบกฝรั่งเศส มีฐานะเป็น
นักบินทหาร อีก 2 นายสำเร็จวิชาการบินตามหลักสูตรของสโมสรการบินพลเรือน²

ระหว่างนี้ กระทรวงกลาโหมได้สั่งซื้อเครื่องบิน 7 เครื่อง คือ เบรเกต์ปีก 2 ชั้น
3 เครื่อง นิเออปอร์ตปีกชั้นเดียว 4 เครื่อง เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (จุม อภัยวงศ์)
ซื้อเบรเกต์ให้อีก 1 เครื่อง รวมเป็น 8 เครื่อง นายทหารทั้งสามได้ทดลองบินที่กรุง
ปารีสแล้วจึงส่งมาประเทศไทย นับว่านายทหารทั้งสามคนเป็นมนุษย์อากาศชุดแรก และ
เครื่องบิน 8 เครื่องก็เป็นเครื่องบินจำนวนแรกของหน่วยบินประเทศไทย ในระหว่างการ
เดินทางกลับประเทศ นายทหารสามคนก็ได้แวะประเทศเยอรมัน รัสเซีย ไชบีเรีย
ญี่ปุ่น ได้ดูงานเกี่ยวกับการบินในประเทศนั้น ๆ ด้วย

นับแต่นั้นมา กระทรวงกลาโหมก็จัดตั้งแผนกการบินให้อยู่ในบังคับบัญชาของจเร
ทหารช่าง และได้สร้างโรงเก็บเครื่องบินไว้ที่ตำบลสระปทุม และไชยบริเวณราชกรีฑา
สโมสรในปัจจุบันเป็นสนามบิน³ ได้มีการทดลองบินด้วยเครื่องบินของแผนกการบินไทย

¹ นาวาอากาศเอกพระยาทยานพิฆาต.

² ที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี, หน้า 7.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

โดยนักบินไทยเป็นครั้งแรกที่สนามบินราชกรีฑาสโมสร เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2456 มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถไปทอดพระเนตร และมีประชาชนชมอย่างคับคั่ง แต่การไหลสวนมาเป็นสนามบินยอมไม่สะดวก เพราะพื้นที่แคบและเป็นหลุม จึงจำเป็นต้องหาสนามบินใหม่ที่มีบริเวณกว้างขวางและน้ำไม่ท่วม นายพันโท พระเฉลิมอากาศ เป็นผู้เลือกสถานที่ และกระทรวงกลาโหมได้ย้ายกองบินไปอยู่ที่คอนเมืองตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2457¹ หลังจากที่มีการยกเลิกยุทธการบกได้จัดสร้างสถานที่สร้างโรงกองบินเสร็จเรียบร้อยแล้ว และมีคำสั่งของกระทรวงกลาโหมที่ 141/26826 ลงวันที่ 27 มีนาคม 2457 ยกฐานะแผนกการบินขึ้นเป็น กองบินทหารบก

ความสามารถของกองบินทหารบก ที่ควรนำมากล่าวคือ การที่สามารถสร้างเครื่องบินสองชั้นแบบเบรเกต์ได้ เครื่องยนต์นั้นต้องซื้อจากต่างประเทศ แต่ส่วนประกอบทำขึ้นในประเทศ ดังปรากฏในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองบินทหารบก และทอดพระเนตรการสวนสนามการบินเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2459 ความตอนหนึ่งว่า

... วันนี้ได้เห็นแล้วซึ่งกิจการของกองบินได้ดำเนินไปด้วยดียิ่ง ของสิ่งนี้โลกเขาก็นับว่าเป็นของยากมากอยู่อย่างหนึ่ง แต่ก็ไ้มาเห็นคนไทยแท้ ๆ ทำได้อย่างจริงจังโดยที่ไม่ต้องอาศัยผู้อื่น ขอให้ได้รับความพอใจและพอใจตั้งแต่ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาสูงจนต่ำที่สุดจงทั่วกัน²

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.15/4 พลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคับมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2457 เรื่อง ย้ายกองบินไปอยู่ที่คอนเมือง.

² ที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี, หน้า 12.

และโคมีพระราชดำรัสแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และทูตานุทูต ใน
วันพระราชสมภพ 1 มกราคม 2459 ว่า

... เมื่อปลายปีที่แล้วมานี้ โคมีการประลองยุทธอย่างใหญ่โตยิ่งกว่าที่เคย
เคยมีมาแล้วแต่ไหนก่อน ๆ อีกทั้งยังมีส่วนอันน้อยแห่งกิจการทหารบกซึ่งเจริญ
ขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ คือการบินอากาศ ซึ่งเป็นของประหลาดยิ่งกว่าคนโดยมาก
รู้สึก แต่เมื่อนึกดูว่าที่โรงงานของกรมนักบินทหารบกโคสามารถสร้างเครื่อง
บินเอง ด้วยฝีมือคนไทยแท้ ๆ ฉะนั้นก็ควรนับว่าเป็นขอควรมินต์ในความเจริญ
ของทหารบกของเราแล้วส่วนหนึ่ง...¹

กิจการของกองบินทหารบกโคเจริญรุดหน้าไม่หยุดยั้ง ประชาชนก็สนับสนุน ได้
มีการรวมใจกันส่งเงินมาให้กระทรวงกลาโหมสมทบซื้อเครื่องบิน เช่นข้าราชการและ
ราษฎรมณฑลภูเก็ต ทูตเกล้าฯ ถวายเงินจำนวน 24,183.08 บาท² เป็นต้น ต่อมา
โคขยายสถานีการบินที่คอนเมืองให้กว้างขวางออกไป และมีดำริสร้างสนามบินทั่วพระราช
อาณาจักร เพื่อสามารถใช้เครื่องบินสำหรับราชการควนทั้งในยามศึกและเวลาสันติ มณฑล
แรกที่จัดให้มีสนามบินโคแกมณฑลอุบลราชธานี กองบินทหารบกโคแสดงการบินเก็บเงินช่วย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/5 มหาเสวกโท
พระยาสุภกรณบรรณสาร อธิบดีกรมพระคลังข้างที่ เรียบมหาเสวกโท พระยานุรินทร์วราษฏร์
ราชเดชานุการในพระองค์, ลงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2457.

ราชการอากาศยาน เก็บเงินได้ถึง 98,883 บาท 35 สตางค์¹ นอกจากสร้างสนามบินที่มณฑลอุดรราชธานีแล้ว ยังได้จัดสร้างสนามบินที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดร้อยเอ็ด

ค่าใช้จ่ายในการสร้างกองบินทหารบกมีตัวเลขสูง ทั้งนี้เพราะเป็นการเริ่มสร้างใหม่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชิตปภักษ์โลกประชานารถ ได้ทำหลักการจ่ายเงินเป็นตอน ๆ ดังนี้

ก. การเริ่มตั้งโครงการที่จะจัดการบินขึ้นในกรมทหารบกชั้นต้น รวมจ่ายใน พ.ศ. 2462 เป็นเงิน 2,401,721 บาท มีรายละเอียดค่าใช้จ่ายคือ

ค่าเครื่องบินต่าง ๆ	1,261,735	ฟรังก์
ค่าปืนกลสำหรับเครื่องบิน	170,200	ฟรังก์
ค่าเครื่องยนต์สำหรับเครื่องบิน	1,458,950	ฟรังก์
ค่าเครื่องมือเครื่องจักรในโรงงานเครื่อง-	1,408,000	ฟรังก์
บิน		

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 4,298,885 ฟรังก์ คิดอัตรา 25 ฟรังก์ ต่อ 1 ปอนด์ คิดปอนด์ละ 13 บาท จึงเป็นเงิน 2,235,421 บาท รวมค่าซื้อที่และสร้างโรงงานสำหรับเครื่องบินเป็นเงิน 166,300 บาท รวมเป็นเงินที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 2,401,721 บาท²

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/10 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2464.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.15/17 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2462.

ข. โครงการแสดงจำนวนเงินจ่ายสำหรับการบินประจำปีเมื่อมีเครื่องบินเต็มตามจำนวนแล้ว เป็นเงินเดือนปีละ 700,728 บาท เบี้ยเลี้ยงปีละ 393,696 บาท เงินเพิ่มสำหรับนักบินปีละ 400,560 บาท ค่าเครื่องแต่งกายปีละ 287,070 บาท รวมทั้งสิ้นปีละ 2,282,054 บาท เงินจำนวนนี้ในสวนเงินเดือนจะจ่ายเฉพาะชั้นจ่านายสิบลงมาจนถึงพลทหารเท่านั้น ส่วนนายทหารสัญญาบัตรคงเบิกจ่ายทางงบประมาณกรมทหารบก

ค. โครงการแสดงจำนวนเงินค่าเครื่องบินที่จะต้องมีสำหรับการป้องกันพระราชอาณาจักร ทรงเห็นว่าควรมีเครื่องบินทั้งหมด 432 เครื่อง แบ่งเป็นรายปี ขอจ่ายเงินปีละ 73 เครื่อง เป็นเงิน 2,559,840 บาท รวม 6 ปี เสร็จเป็นเงิน 15,359,040 บาท เงินจ่ายซื้อเครื่องบินนี้ทรงขอให้จ่ายเป็นพิเศษนอกงบประมาณ¹

ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทิวงคตแล้ว สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์พิณิต ทรงเป็นเสนาธิการทหารบกแทน และทรงขอให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติทรงถือตามโครงการในเรื่องจ่ายเงินสร้างการบินที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ได้ทรงตกลงในขอ ข. และ ขอ ค. จนถึงเวลาประชุมงบประมาณสำหรับ พ.ศ. 2464 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ ได้ทรงยกปัญหาเรื่องเงินเดือนนายทหารที่ประจำการบินจะให้อยู่ในงบประมาณของกระทรวงกลาโหมต่อไปนั้น ทรงทำไม่ได้ เพราะนายทหารที่กำหนดไว้สำหรับราชการทหารบกก็มีเต็มอัตรา ไม่มีเงินพอที่จะเจียกมาจ่ายทางกองบินได้ จึงทรงขอให้ตั้งอัตราเงินเดือนนายทหารสำหรับกองบินขึ้นอีกส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นงบประมาณประจำปีสำหรับ พ.ศ. 2464 จึงได้ตกลงกะเงินงบประมาณไว้ 1,000,000 บาท ส่วนค่าสร้างเครื่องบิน ทรงขอให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติกำหนดเงินลงไว้สำหรับจ่าย

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/7 หม่อมเจ้ามงคลประวดี กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเงินใช้จ่ายในการตั้งกองบินทหารบก, ลงวันที่ 20/12/65.

ในงบประมาณพิเศษปีละ 2,559,840 บาท ตามโครงการขอ ค. แต่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติไม่สามารถจัดสรรให้ได้ จึงทรงขอเงินสำหรับจ่ายค่าเครื่องบิน 18 เครื่องเป็นเงิน 500,000 บาท

ในปีต่อมา คือ พ.ศ. 2465 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต ทรงขอเพิ่มเงินงบประมาณสำหรับการบินอีกเป็นรายปี ๆ ละ 600,000 บาท ถ้ามีเงินงบประมาณถึง 4,000,000 บาทแล้ว ก็ทรงจัดการสร้างเครื่องบินใหม่จำนวน 432 เครื่องตามโครงการขอ ค. และทรงรับรองว่าจะรวมค่าสึกหรอเสียหาย หาเครื่องบินทดแทน อยู่ในวงเงินจำนวนนี้ ในวงเงิน 4,000,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายดังนี้

เงินเดือนนายทหารปีละ	849,720 บาท
เงินเดือนนายสิบพลทหารปีละ	919,776 บาท
ค่าใช้สอยและการจรมปีละ	2,230,504 บาท
รวมทั้งสิ้น	4,000,000 บาท ¹

ส่วนเงินค่าใช้สอยและการจรมนั้น รวมค่าสร้างเครื่องบินแทนของเก่ารวมอยู่ด้วย ถ้ามีเงินเหลือมากก็สร้างได้มากถ้า ถ้ามีเงินเหลือน้อยก็สร้างได้น้อยถ้า ส่วนการจ่ายจริงประจำปีในเมืองงบประมาณยังไม่ถึง 4,000,000 บาทนั้น จะจ่ายเป็นเงินเดือนปีละเท่าใด ค่าใช้สอยเท่าใด ค่าสร้างเครื่องบินเท่าไร จะทรงยื่นรายละเอียดเป็นปี ๆ ไป

พระประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ในการสร้างกองบินทหารบกชั้นนั้น นอกจากจะทรงเห็นความจำเป็นของการป้องกันพระราชอาณาจักรแล้ว ยังมีเหตุผลอื่นอีกคือ ให้มีการบินพาณิชย์ระหว่างประเทศ การบินพาณิชย์ระหว่างประเทศในขณะนั้นก็คือ การส่งข่าวสารทางอากาศ รัฐบาลอังกฤษได้ตั้งกระทรวงอากาศยานขึ้นสำหรับให้มีการส่งหนังสือโดยเครื่องบินจากอังกฤษถึงออสเตรเลีย และให้ตรวจดูว่าจะสมควรตั้งสถานีแห่งใดบ้างในแถบตะวันออก กระทรวงอากาศยานอังกฤษประสงค์จะให้

¹ เรื่องเดียวกัน, หนังสือกราบบังคมทูลฉบับเดียวกัน.

มีสายการบินนานาชาติ (International aerial route) จากอังกฤษถึงออสเตรเลีย เครื่องบินของชาติใด ๆ ขออาศัยลงจอดได้ที่สถานี ถ้าเส้นการบินสายตรง (Main route) ไม่ผ่านประเทศไทย ก็ไม่ขัดข้องที่จะให้มีทางแยก (Branch route) จากกรุงเทพฯ ดังนั้นรัฐบาลอังกฤษจึงขอไปคุณสมบัติที่คอนเมือง และโคสจ รอยเออ รอดส์ สมิท เข้ามาปรึกษาการเดินอากาศยานในประเทศไทย¹ ต่อมารัฐบาลอังกฤษขอให้รัฐบาลไทยตั้งสถานีเดินอากาศขึ้นสักแห่งหนึ่งทางแหลมมะลายู เพราะมีสถานีไว้แล้วคือที่ ย่างกุ้ง ระหว่างปีนังกับย่างกุ้ง ปีนัง และที่สิงคโปร์ เพราะตามระยะทางการบินควรมีสถานที่ที่ลงพักเครื่องบินได้ (Emergency landing ground) ในเวลาฉุกเฉินเป็นระยะทุก 50 ไมล์ นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เป็นสถานที่ที่เครื่องบินของชาติต่าง ๆ ขอลงพัก เช่น ซินยอกาเบรียล ตานุนซีโอ นักบินชาติอิตาลีบินจากกรุงโรมจะไปกรุงโตเกียว ขอแวะพักกรุงเทพฯ² นักบินฝรั่งเศสชื่อ บูเลต์ บินจากกรุงปารีสไปสิงคโปร์ ขอแวะพักที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แดกระทรวงกลาโหมขอให้แวะพักที่จังหวัดสงขลาเพราะจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่มีสนามบินที่ลงได้สะดวก เป็นต้น และยังมีนักบินคนอื่น ๆ อีกหลายรายที่ขอแวะจอดเครื่องบินพักที่กรุงเทพฯ ดังนั้นประเทศไทยจึงได้เข้าร่วมทำสัญญากับนานาประเทศว่าด้วยการเดินอากาศ ซึ่งได้ลงนามกันที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2462 และต่อมาได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการเดินอากาศ พ.ศ. 2465 มีเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายได้แก่ เจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการต่างประเทศ

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แพ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/6 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ทูลพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงปราจีนกิติบดี ราชเลขานุการ, ลงวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2462.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แพ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/6 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ทูล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ, ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2462.

กระทรวงนครบาล กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม และกระทรวงการคลัง ได้
รับรองเห็นชอบด้วย ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติเพิ่มเติมพระพุทศักราช 2467 ไขความ
ในพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2465¹

ส่วนเรื่องไปรษณีย์อากาศนั้น ก็ขึ้นในระยะนี้เช่นกัน จะเห็นพระดำริของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ได้ในหนังสือที่กราบทูลเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ
ว่า

... ขอประทานพหูซึ่งแจ้งให้ทรงทราบว่า ความที่หม่อมฉันได้บอกแก่ผู้แทน
หนังสือพิมพ์บางกอกไทม์สนั้น คือพูดว่าเมื่อกองบินทหารบกกลับคืนกรุงเทพฯ²
หม่อมฉันคิดจะจัดให้ทำการส่งไปรษณีย์ภายในพระราชอาณาเขต เพราะว่า
กระทรวงกลาโหมจำเป็นต้องบำรุงกองบินให้แข็งแรงยิ่งขึ้น และสำหรับให้นักบิน
มีความชำนาญนั้นก็แปลว่าต้องให้บินมาก ๆ ก็ถ้าในการบินไปนั้นได้ทำประ
โยชน์ด้วยในตัว เช่น ส่งหนังสือไปรษณีย์คั้งนั้นไซ้ ย่อมจะดีกว่าบินไปเปล่าๆ
เปลือย ๆ เป็นอันมาก

การที่คิดใช้เครื่องบินของทหารบกทำการขนส่งไปรษณีย์เช่นนี้ ย่อมคิด
จะเพาะสำหรับภายในพระราชอาณาเขตเท่านั้น ส่วนการติดต่อระหว่างกรุง
สยามกับประเทศอื่นนั้น แม้จะมีบริษัทต่างชาติมาขอทำการ ก็ดูไม่มาขัดข้อง
อย่างไรเลย...³

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 20/27 พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยเดินอากาศยาน.

² ทหารนักบินในกองบินทหารบก ไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ออกเดิน
ทางเมื่อ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2461.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/6 สมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์
วโรปการ, ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2462.

ตั้งนั้นเมื่อความเจริญของการบินก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว จนรัฐบาลได้ทำสัญญาการบินสากลกับนานาประเทศแล้ว กระทรวงกลาโหมเห็นว่าประเทศไทยจะต้องจัดการบินพลเรือนขึ้น และเพื่อมิให้ต้องเปลืองพระราชทรัพย์มากเกินไป ควรโอนกรมอากาศยานทหารบก¹ ให้เป็นกรมอากาศยานของชาติ และได้ทดลองทำการบินส่งไปรษณีย์ระหว่างกรุงเทพฯ จันทบุรี นครราชสีมาเป็นผลสำเร็จ จึงได้ทดลองระหว่างนครราชสีมา รอยเอ็ด อุบลราชธานี เป็นการเรียบร้อยมาจนบัดนี้ โดยใช้เวลาการส่งข่าวสารสำหรับมณฑลกันดารการคมนาคมเป็นอันมาก กระทรวงกลาโหม กระทรวงพระคลัง และกระทรวงคมนาคม ได้ตกลงกันว่า ให้เป็นหน้าที่ของกรมไปรษณีย์โทรเลข จัดการเดินไปรษณีย์อากาศในชั้นแรกจัดในมณฑลภาคอีสาน 2 สาย คือ นครราชสีมา รอยเอ็ด อุบลราชธานี สาย 1 นครราชสีมา รอยเอ็ด อุบลราชธานี หนองคาย อีกสาย 1 กรมอากาศยานขอให้กรมไปรษณีย์โทรเลขช่วยค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปรษณีย์ จึงเห็นเป็นการสมควรที่จะเพิ่มอัตราค่าไปรษณีย์ภัณฑ์อีกหนึ่งเท่าเฉพาะที่จะให้ส่งทางอากาศ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2466 เป็นต้นไป และเมื่อได้ตกลงกับกรมไปรษณีย์ประเทศอื่นโคจีนของฝรั่งเศสในเรื่องอัตราค่าธรรมเนียมอากาศยานไปรษณีย์แล้วก็ได้เดินอากาศไปรษณีย์สายนครราชสีมา รอยเอ็ด อุบลราชธานี ใน พ.ศ. 2466

นายทหารนักบิน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในกองบินทหารบกได้มีโอกาสออกไปราชการสงครามโลกครั้งที่ 1 จากกรุงเทพฯ ไปถึงเมืองมาร์เซย์ เมืองท่าของฝรั่งเศส และได้ฝึกบิน ฝึกเป็นทหารช่างที่ฝรั่งเศส นับว่าประเทศไทยได้ประโยชน์จากการไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 มาก ต่อมาใน พ.ศ. 2464 กองบินฝรั่งเศสได้ส่งนักบินมีพันตรี แกลซ์ เป็นหัวหน้า นำพวงมาลาเข้ามาวางเคาท์พ้อรัฐทหารอาสาที่ได้เสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่อนุสาวรีย์ทหารอาสา ในวันที่ 22 กรกฎาคม ซึ่งตรงกับวันที่รัฐบาล

¹ ยกฐานะเป็นกรมอากาศยาน เมื่อ พ.ศ. 2465.

ไทยได้ประกาศสงครามแก่ประเทศเยอรมันและออสเตรีย - ฮังการี ใน พ.ศ. 2460¹ กระทบวงกลาโหมจึงเห็นว่าสมควรที่นักบินไทยจะได้ออกไปเยี่ยมตบบ้าง รัฐบาลอินโดจีน ตอบตกลงว่า ยินดีรับนักบินไทยที่เมืองฮานอย ซึ่งเป็นที่ตั้งใหญ่ของกองบินฝรั่งเศสในอินโดจีน และให้ไปให้ทันวันที่ 11 พฤศจิกายน อันเป็นวันคล้ายวันสงบศึก ให้นำพวงมาลาไปวางที่อนุสาวรีย์ทหารฝรั่งเศสและอินโดจีนที่ฮานอย ผู้ที่เป็นหัวหน้านักบินเดินทางไปอินโดจีนคือ พันตรีหลวงเทียมใจหาญ กับนายทหาร นายสิบ และพลทหาร นำเครื่องบิน 4 เครื่องผานนครพนม เมืองวินห์ ไปยังฮานอย และให้อยู่ศึกษาการถายรูปจากเครื่องบินเพื่อประโยชน์ในการทำแผนที่ และดูการโรงงานทำชิ้นส่วนของเครื่องยนต์เฉพาะ 1 นาย ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสจะรับให้ดูที่ฮานอยเป็นเวลา 1 เดือน²

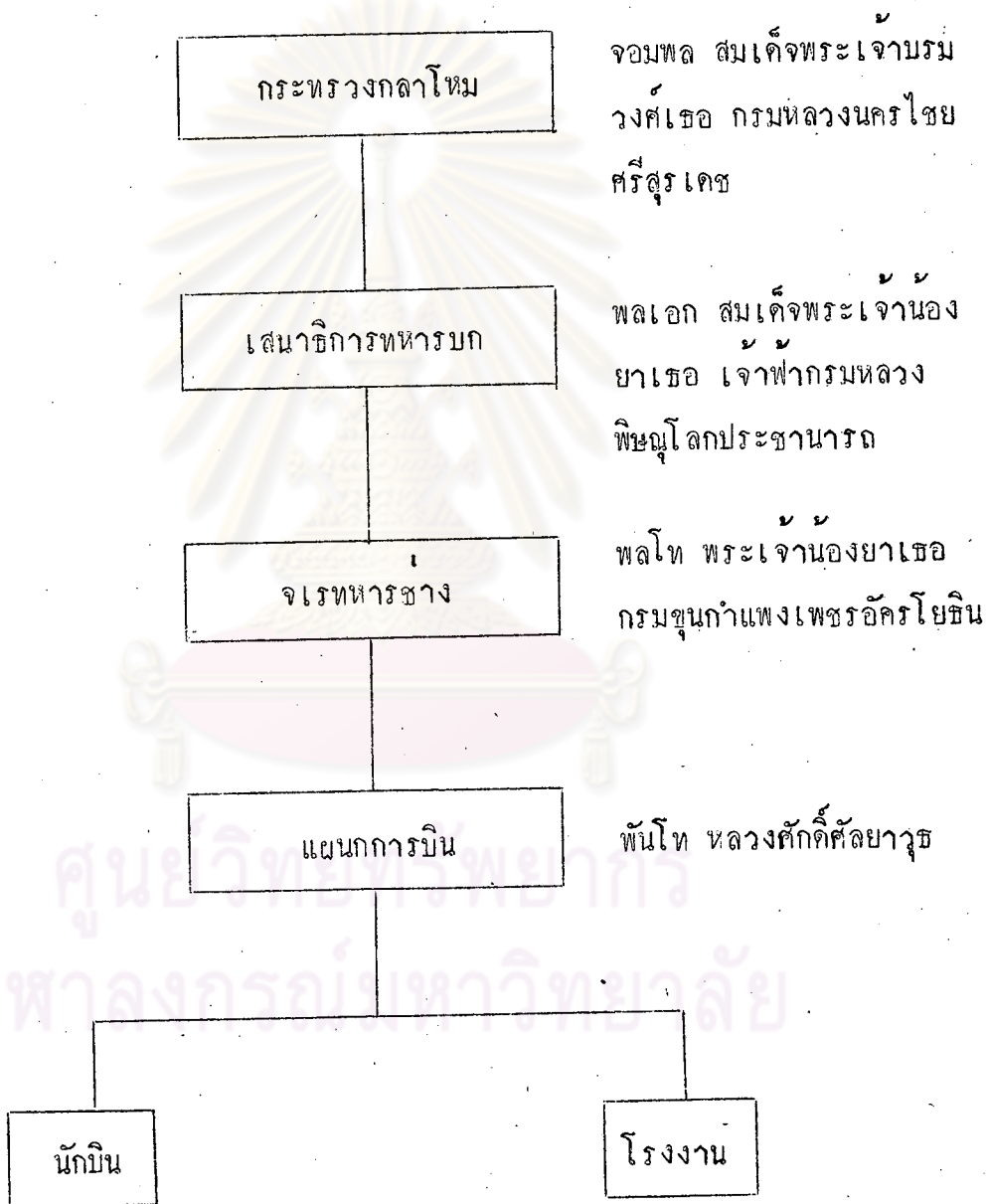
กองทัพอากาศในปัจจุบันถือว่าได้เจริญขึ้นมาจากแผนกการบินทหารบก กองบินทหารบก กรมอากาศยาน และจึงมาเป็นกองทัพอากาศ ถ้าจะเขียนแผนภูมิสรุปได้ดังนี้

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.15/1 พลเอกพระยาสิทธิราช เติไชโย เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เรียบน มหาเสวกเอก พระยาจักรปาณิศรีศิริลวิสุทธิ ราชเลขาธิการ, ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2465 เรื่องส่งนักบินไปเมืองตางประเทศ.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก. 15/1, เรื่องเดียวกัน.

การจัดแผนการบิน

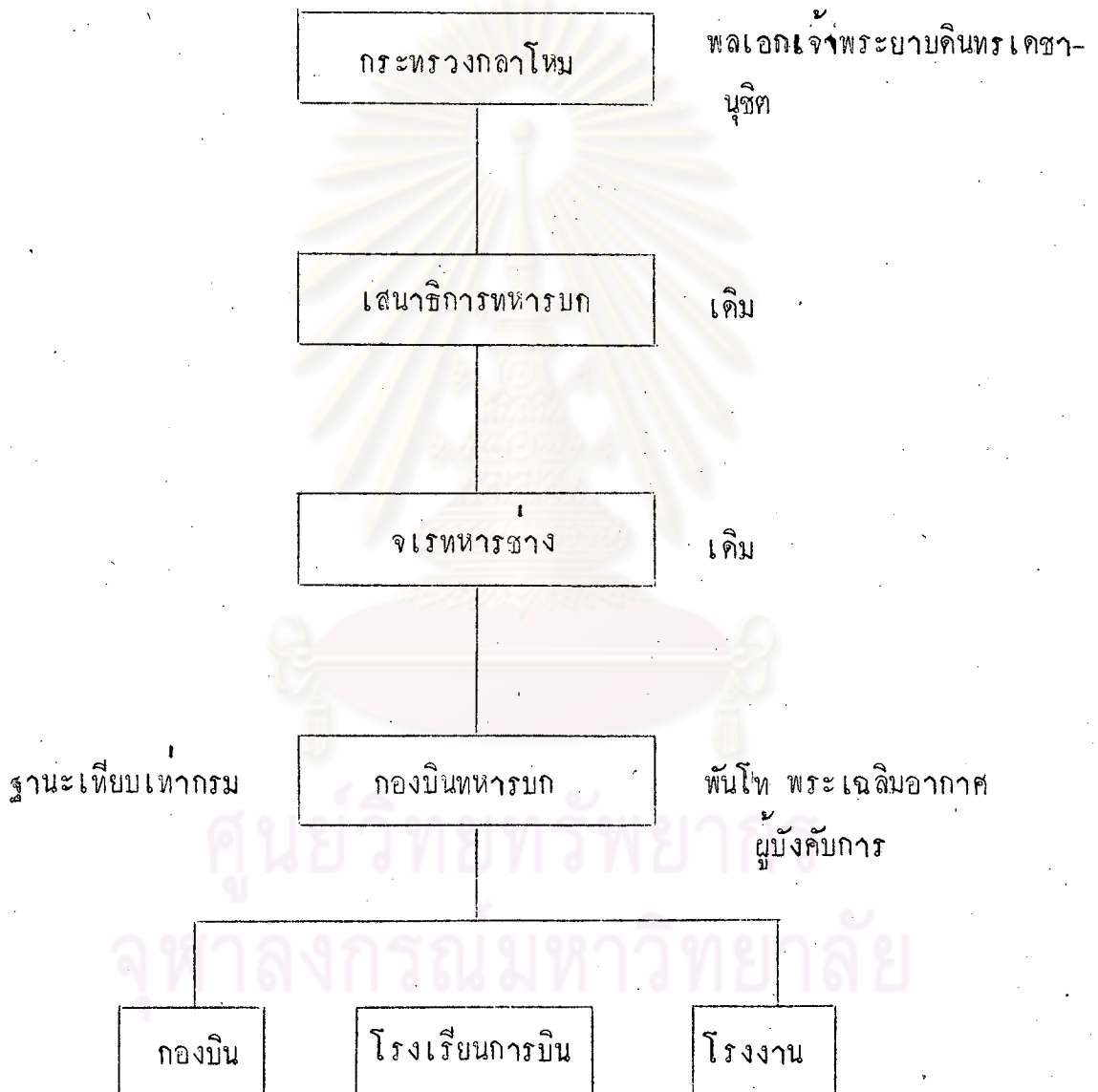
พ.ศ. 2456 --- 26 มีนาคม พ.ศ. 2457

ที่มา : ที่ระดึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี 27 มีนาคม 2508

การจัดกองบินทหารบก

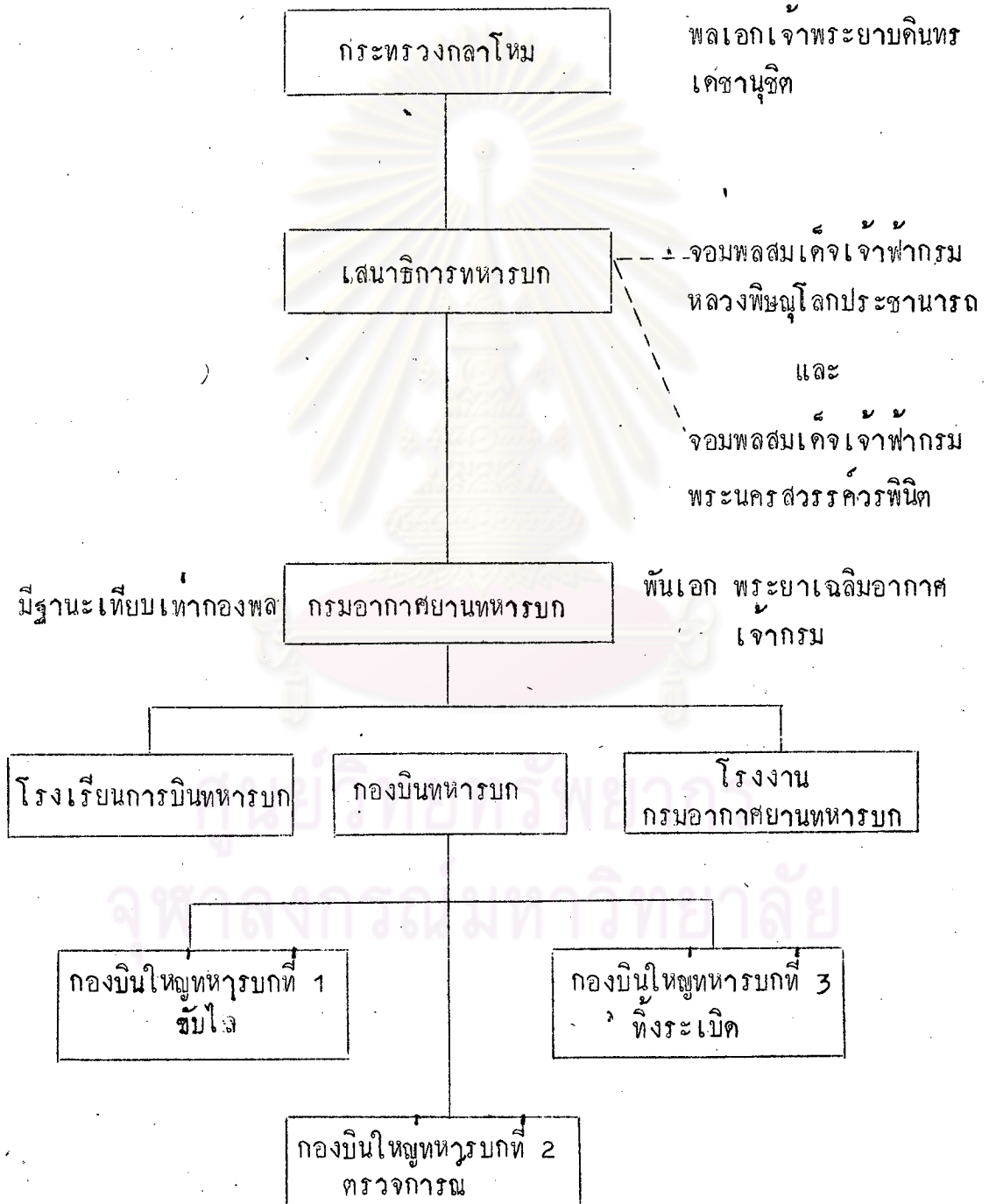
27 มีนาคม 2457 -- 18 มีนาคม 2461

ที่มา : ที่ระดึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี 27 มีนาคม 2508

การจัดกรมอากาศยานกองทัพบก

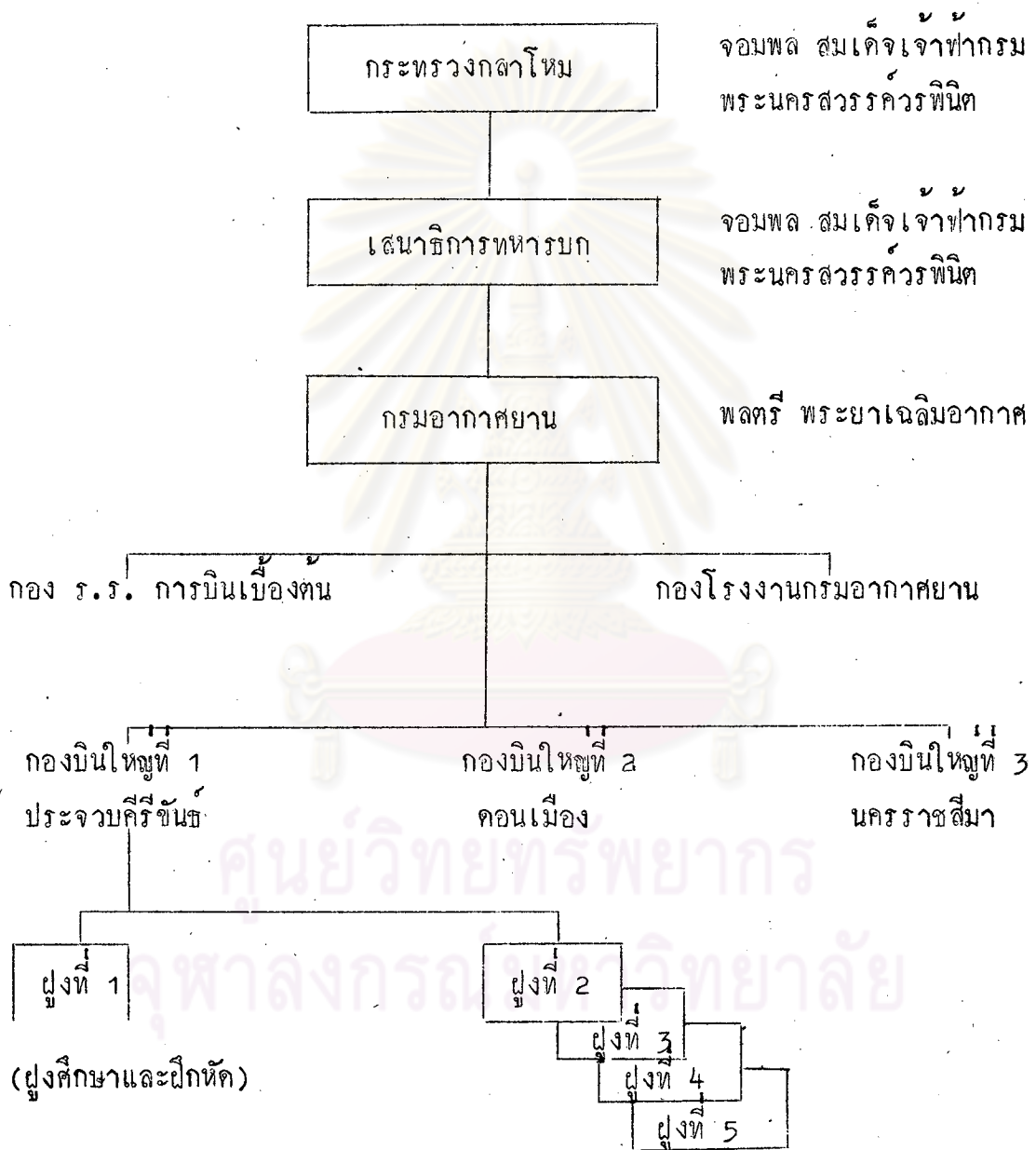
19 มีนาคม 2461 - 30 พฤศจิกายน 2464

ที่มา : หนังสือกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี 27 มีนาคม 2508

การจัดกรมอากาศยาน

19 เมษายน 2465 - เมษายน 2469

ที่มา : ธีระสิทธิ์ กองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี 27 มีนาคม 2508

กิจการทหารบกของไทยนับว่าทันสมัย และเป็นที่ยอมรับจากชาวโลกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นั่นคือการทำไทยไปสงครามในสมรภูมิยุโรปในสงครามโลกครั้งที่ 1 การที่มีพระบรมราชวินิจฉัยเห็นเหตุการณ์ของสงครามไคอย่างถี่ และประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้มีชัยในสงครามนั้น สมควรที่ชาวไทยจะได้ยกย่ององค์พระประมุขของประเทศอย่างยิ่ง และสมควรที่จะได้กล่าวถึงบทบาทของทหารบกไทยในสงครามโลกครั้งนั้นด้วย

บทบาทของทหารบกในสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งในประเทศและนอกประเทศ

สงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นเมื่อ ออสเตรีย - ฮังการี ประกาศสงครามกับเซอร์เบีย ในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2457¹ ประเทศเยอรมันได้ทำสัญญากับออสเตรีย ฮังการี เมื่อปี ค.ศ. 1879 เกี่ยวกับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านการทหาร หากประเทศคู่สัญญาใดถูกรุสเซียโจมตี² เมื่อรัสเซียประกาศระดมพลในวันที่ 30 กรกฎาคม เยอรมันได้ยื่นคำขาดให้รัสเซียหยุดระดมพล เมื่อรัสเซียตอบปฏิเสธ รัฐบาลเยอรมันจึงประกาศสงครามกับรัสเซียในวันที่ 1 สิงหาคมปีเดียวกัน ต่อมาอีก 2 วัน ประเทศเยอรมันก็ได้ประกาศสงครามกับฝรั่งเศสซึ่งเป็นพันธมิตรของรัสเซีย และเป็นศัตรูสำคัญของเยอรมันมาแต่อดีต พร้อมกับเตรียมโจมตีฝรั่งเศสโดยละเมิดความเป็นกลางของเบลเยียม ทั้งนี้เพราะพรมแดนระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมันมีแนวป้องกันเข้มแข็งมาก กองทัพเยอรมันจึงต้องรุกทางเบลเยียมเข้าสู่ฝรั่งเศสและรัสเซียต่อไป เมื่อเยอรมันละเมิดความเป็นกลางของเบลเยียม อังกฤษซึ่งได้ทำสัญญารับรองเอกราชและอธิปไตยของเบลเยียม จึง

¹ William L. Langer, An Encyclopedia of World History, (Boston : Houghton Mifflin Co, 1957), p.763.

² A.J.P. Taylor, The Struggle for mastery in Europe 1848 - 1918 (London : George Rainbird, 1963) p.p.260 - 261.

ประกาศสงครามกับเยอรมันในวันที่ 4 สิงหาคม 2457¹ และเป็นผลให้ขอบเขตของสงครามขยายออกไปจนกลายเป็นการสงครามระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง ฝ่ายมหาอำนาจกลางมี 4 ประเทศคือ เยอรมัน ออสเตรีย - ฮังการี อิตาลี และ ตุรกี ส่วนฝ่ายสัมพันธมิตรมี 24 ประเทศ มี อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และ สหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำ

ประเทศไทยในฐานะประเทศเล็ก และมีสัมพันธไมตรีกับประเทศคู่สงคราม ประกอบกับภัยของสงครามไม่กระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยของประเทศมากนัก จึงได้ประกาศความเป็นกลางเมื่อ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2457² และทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศมีพระโทรเลขเป็นคำสั่งถึงสถานทูตไทยในประเทศที่มีนายทหารไทยพำนักอยู่ให้ตั้งอยู่ในความเป็นกลาง และให้เจ้าหน้าที่สถานทูตคอยควบคุมทหารไทยให้ตั้งตนเป็นกลางอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงวิตกว่าบรรดานายทหารไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในประเทศคู่สงครามอาจสมัครเข้าร่วมรบกับประเทศตรงข้าม เพื่อตอบแทนบุญคุณรัฐบาลของประเทศที่ตนพำนักและศึกษาอยู่ หรืออาจเป็นเพราะได้รับการปลุกฝังให้มีเจตนาในการทหารของประเทศนั้น ซึ่งเรื่องนี้ก็กลายเป็นความจริงในระยะต่อมา ปรากฏว่ามีนายทหารไทยขอสมัครเข้าร่วมรบในประเทศคู่สงครามทั้ง 2 ฝ่าย แม่แถมสมเด็จพระเจ้าฟ้า 2 พระองค์ที่ทรงเรียนตางที่กันก็ทรงสมัครจะไปร่วมรบด้วย โศกแถมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ทรงเป็นนักเรียนนายร้อยที่วุฒิชัย เมื่อสำเร็จทรงเป็นนายทหารอังกฤษในกรมทหาร

¹ A.J. Grant and Harold Temperly, Europe in the Nineteenth and Twentieth Centuries (1789 - 1950), (London : Spottiswoode, Ballantyne and Co, 1950) p.p.389 - 95.

² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 31 ภาค 1 , แผนกกฎหมาย พ.ศ. 2457, หน้า 316 - 17. "ประกาศว่าควยกรุงสยามเป็นกลางในระหว่างสงครามที่เป็นอยู่ในยุโรป"

ปีนใหญ่มา มีพระประสงค์จะเสด็จไปพบกับกรมทหารควย แต่อังกฤษไม่ยอม เพราะพระองค์มิได้เป็นคนอยู่ในบังคับอังกฤษ¹ อีกพระองค์หนึ่งคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงเป็นนักเรียนนายเรือที่ประเทศเยอรมัน เพิ่งจะทรงสำเร็จออกเป็นนายทหารก็พอดีเกิดสงคราม ไคทรงขอมาทองประเทศไทยว่าจะเข้าร่วมรบกับประเทศเยอรมัน ทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงมีพระโอรสไปห้ามไว้ไม่ให้อาสาเข้าในกองทัพเยอรมัน² จอร์จโอรสเหล่านี้ทำให้กระทรวงทหารบก ทหารเรือ เยอรมันได้ออกคำสั่งขับไล่นายทหารและนักเรียนที่ประจำอยู่ในเยอรมันทุกคน หาได้ให้โอกาสลาออกตามที่ควรกระทำนั้นไม่³

ขณะที่ประเทศไทยประกาศตนเป็นกลาง แต่ประชาชนในประเทศก็พยายามศึกษาหาความรู้ ประชาชนส่วนมากมีใจเอนเอียงเอาใจช่วยฝ่ายมหาอำนาจกลางคือ เยอรมัน ทั้งนี้เพราะฝรั่งเศสเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร และเคยมีเรื่องบาดหมางกับประเทศไทยเรื่องดินแดนมากอน อีกประการหนึ่งคณะทหารทั้งทหารบก ทหารเรือ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษามาจากประเทศเยอรมัน จึงมีใจนิยมเยอรมันมากกว่าฝ่ายสัมพันธมิตร จนถึงกับมีความคิดเห็นขัดแย้งกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและขุนนางที่นิยมสัมพันธมิตร⁴

¹ พระองค์เจ้าจตุจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, หน้า 614.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต. 15/3 ร่างจดหมายพระยามูรินวราชฐ์ ราชเลขาธุการในพระองค์ ถึง หลวงภาษาปวิวัตร อุปทูตรักษาราชการ ณ กรุงโตเกียว (หมายลับ) ไม่ปรากฏวันที่.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ Virginia Thompson, Thailand : The New Siam, (New York : The Macmillan Company, 1941), p.197.

ฮอลล์¹ ผู้แต่งหนังสือประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เขียนไว้ในหนังสือของเขาว่า "... ครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2460 (ค.ศ. 1917) คณะทหารส่วนหนึ่งที่นิยมเยอรมนีได้วางแผนปฏิวัติเพราะไม่พอใจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนิยมสัมพันธมิตร" แต่เอกสารทางฝ่ายไทยไม่ปรากฏหลักฐานที่กล่าวถึงการวางแผนปฏิวัติ พ.ศ. 2460 โดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ โคทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือเจ้าชีวิตว่า "ผู้เขียนไม่เคยได้ยินเลยวาทะคดี แมจะอยู่ในใกล้ชิดคุณลกระหม่อมจักรพงษ์ เพราะเป็นลูก และบัดนั้นก็อายุได้ 9 ขวบแล้ว เมื่อแต่งหนังสือเรื่องนี้ได้ทูลถามพระองค์ธานี ท่านก็ว่าไม่เคยทรงได้ยินว่ามีขึ้นอีก² ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่นิยมเยอรมันนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายคน ก็มีใจเอนเอียงมาทางฝ่ายสัมพันธมิตร ผู้ที่เป็นคนสำคัญในการแนะนำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตรคือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ³ ปรากฏว่าขณะที่สงครามในยุโรปกำลังดำเนินนั้น มหาประเทศในยุโรป โคทรงเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถให้เสด็จทอดพระเนตรแผนการสงครามในยุโรป ดังที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เสนาธิการทหารบกพระองค์นี้ทรงศึกษาวิชาทหารจากประเทศรัสเซีย เมื่อประเทศรัสเซียเข้าร่วมสงครามโลก สมเด็จพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียมีพระประสงค์ที่จะเห็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ

¹ D.G.E. Hall, A History of Southeast Asia, p.673. "The second in 1917, was also a military plot, caused by dislike of the King's pro-Allied Sympathies on the part of the pro-German section of the army"

² พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า 590.

³ Robert - Martignon, La Monarchie Absolue Siamoise de 1350 à 1925, (Paris, Undated, but sometime after 1926), p.294. อ้างในเจ้าชีวิต, หน้า 621.

ในกองทัพรัสเซีย และได้มีพระโอรสเลขเชิญตรงมายังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงตอบพระโอรสเลขว่า จะทรงส่งสมเด็จพระเจ้าฟักกรมหลวงพิษณุโลกประชานารถไปรัสเซียในฤดูใบไม้ผลิหน้า¹ ต่อจากนั้นประเทศอังกฤษได้ทูลเชิญให้สมเด็จพระเจ้าฟักพระองค์นี้ทอดพระเนตรแนวรบของอังกฤษ² และเช่นเดียวกันกับประเทศฝรั่งเศส³ การที่ฝ่ายสัมพันธมิตรกราบทูลเชิญมายกย่องให้พระเกียรติยศ ย่อมทำให้สมเด็จพระเจ้าฟักกรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงพอพระทัย และมีส่วนช่วยให้พระองค์เกิดความนิยมในฝ่ายสัมพันธมิตรมากขึ้น ในเวลาเดียวกันก็ทรงไม่ชอบเยอรมนี เห็นได้ชัดจากลายพระหัตถ์ถึง กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงวิจารณ์การรบ และตำหนิคนไทยที่ชอบเยอรมนี⁴

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาสถานการณ์อย่างถ่องแท้ และทรงเนพระราชหฤทัยว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะตองโค้ยชัยชนะแน ๆ ทรงคำนึงถึงผลโดยลเสี่ยที่ไทยจะตองโค้ยรับในฐานะการเป็นกลางกับการเขารวมสงคราม และทรงคิดว่าไทยจะโค้ยลประโยชน์จากการเขารวมสงครามโลกในฐานะฝ่ายมีชัยขอแรกที่เห็นโค้ยชัดคือ ไทยมีอิสระ

¹ จดหมายจาก อัครราชทูตสยามมากราบทูลพระเจ้ายบรมวงศ์เธอ กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ ลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2459.

² และ ³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.1/29 มหาประเทศในยุโรป เชิญสมเด็จพระเจ้าฟักกรมหลวงพิษณุโลกประชานารถทอดพระเนตรแนวรบการสงครามยุโรป.

⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต. 15/3 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟักกรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2457.

ไม่ต้องบอกเลิกสัญญาทางไมตรี และการค้าขายกับเยอรมนี และถ้าเลิกกับออสเตรียด้วย การเลิกอำนาจศาลกงสุลกับประเทศอื่นก็สะดวก ¹

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงตัดสินพระราชหฤทัยประกาศสงครามกับประเทศเยอรมัน และออสเตรีย - ฮังการี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ²

บทบาทของทหารบกในประเทศไทย ในการจับและยึดทรัพย์สิน

ในการดำเนินการเตรียมจับและยึดทรัพย์สินเมื่อประกาศสงครามกับเยอรมนี ออสเตรีย - ฮังการี แล้วมีดังนี้ ³

1. การจับเชลยศึกหัวเมืองฝ่ายเหนือ รวมทั้งผู้ที่รับราชการในกรมรถไฟฝ่ายเหนือแลพวกไปเที่ยวไปค้าขาย เป็นหน้าที่ฝ่ายทหารบก ดำรวจภูธรเป็นผู้ช่วยแลดูแลทหารจะตั้ง

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15.1/1 บันทึกฉบับเรื่องความคิดที่จะให้กรุงเทพฯเข้าร่วมในสงคราม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ถึงพระยาบุรีนวราษฏ์ ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2459.

² วันประกาศสงคราม คือวันที่ 21 กรกฎาคม 2460 เวลา 24.00 น. ทรงถือว่าในวันใหม่ คือ 22 กรกฎาคม พร้อมกับนั้นก็ทรงประกาศเปลี่ยนแปลงการนับเวลาของไทยตามแบบโบราณมาเป็นเวลาสากลคือ ถือเอาหลัง 24.00 น. เป็นวันใหม่ ทั้งนี้เพราะเกรงว่าชาวต่างประเทศสงครามจะรู้วโหลไปถึงชาวเยอรมัน ออสเตรีย ฮังการี และจะเกิดจลาจลขึ้น จึงทรงรับประกาศก่อนกำหนด 6 ชั่วโมง.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15.2/3 รายงานกระทรวงนครบาลจับเชลยและเรือเชลย "รายงานเจ้าพระยาอมราช ถึงพระยาบุรีนวราษฏ์, ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2460"

2. การจับเชลยศึกในหัวเมืองฝ่ายใต้ตั้งแต่มณฑลนครศรีธรรมราชลงไป รวมทั้งฝ่ายข้างตะวันออกคือจังหวัดชลบุรี เป็นหน้าที่ตำรวจภูธร
  3. การจับเชลยศึกในเขตรุงเพา รวมทั้งเกาะสี่ขังควายไม่เลือกว่าเป็นข้าราชการในกรมรถไฟหรือข้าราชการกรมใด ตลอดจนพอคานายหาง เป็นหน้าที่ตำรวจพระนครบาล และมีทหารบกช่วยควยบางบางแห่งที่จำเป็น
  4. การจับเชลยศึกในเรือ รวมทั้งที่จอดกลางน้ำหรือจอดริมฝั่ง เป็นหน้าที่ทหารเรือ ตำรวจพระนครบาลเป็นผู้ช่วย
  5. การรักษาสถานทูตทั้ง 2 แห่ง เป็นหน้าที่ฝ่ายทหารบก
  6. การรักษาสถานีและทางรถไฟสายเหนือ (เว้นนครราชสีมาบางตอนเป็นหน้าที่ตำรวจ) เป็นหน้าที่ฝ่ายทหารบก
  7. การรักษาสถานีและสะพานรถไฟสายใต้ต่อมณฑลราชบุรีลงไป เป็นหน้าที่ตำรวจภูธรจะต้องรักษาเพียง 15 วัน นับแต่วันประกาศแล้วเป็นต้นไป
  8. ตามในคำสั่งของกระทรวงนครบาล ได้กล่าวถึงว่าเมื่อตำรวจฯ ได้หาตัวเชลยศึกมาจากบ้านแล้ว เป็นหน้าที่ของกองหมาย กระทรวงยุติธรรม ฯลฯ
- การเตรียมการครั้งนี้มุ่งที่จะป้องกันเหตุร้ายตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ ทั้งในเมืองหลวงและต่างจังหวัด ซึ่งอาจมีขึ้นเมื่อใดทราบข่าวการประกาศสงครามของไทย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงเป็นหัวหน้าฝ่ายทหารบกในการเป็นผู้วางแผนการจับชาวเยอรมันและออสเตรียเข้าที่คุมขังอย่างรวดเร็วไม่รู้ตัว ขณะนั้นมีชาวต่างประเทศอยู่ในประเทศไทยมาก โดยเฉพาะชาวเยอรมันมีอยู่ประมาณ 300 คน และหลายคนได้บังคับการรถไฟสายเหนือตลอดกาล¹ การดำเนินการจับเชลยศึกก็จำเป็นจะต้องเตรียม

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ค.15.1/1 บันทึกสืบเรื่องความคิดที่จะให้กรุงเทพฯ เข้าร่วมในสงคราม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ถึง พระยามุนีวรราชรุ้ ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2459.

การ และใช้ความสามารถอย่างดี ผู้ที่เป็นหัวหน้าในการดำเนินการจับกุมเฉลยศึก ศึกษา
ไต่จากลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ที่ทรงมีไปถึงพระยา
บุรินทร์ราชรัฐ ความว่า

... ตามที่ได้เป็นผู้จัดการอำนวยการพร้อมด้วยเจ้าพระยายมราช¹ ใน
เรื่องจับกุมราชศัตรูมาเป็นเฉลยศึก ไต่ดำเนินการไปเป็นผลสำเร็จยิ่งกว่าที่คาด
หมาย อาศัยความอุตสาหะพยายามอันแก่กล้าของเจ้าพระยายมราช กับ
เจ้านาที่กรมตำรวจทั้งปวง นายพลตรีหม่อมเจ้าพันธุ์ประวัติ นายพลโท
หม่อมเจ้าอลองกฎ กับนายพันเอกพระกษัตริย์ ซึ่งปฏิบัติการจับเฉลยศึกใน
มณฑล พิษณุโลก มหาราชรัฐ² พายัพ มีที่สำคัญเช่น ชุนตาล ทั้งอาศัย
ความเกื้อหนุนของกรมกำแพงเพชรในเรื่องที่เกี่ยวกับรถไฟ...³

ข้าราชการกระทรวงอื่นที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการเกี่ยวกับการจับเฉลยศึก
การควบคุม และการรักษาทรัพย์สินของเฉลยศึก ก็ดำเนินการสำเร็จเรียบร้อยโดยทุก
ประการ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชมเชยการกระทำ
ของผู้ที่มีหน้าที่ทุกคนในเสนาบดีสภา ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม
พ.ศ. 2460 ความว่า

¹ เสนาบดีกระทรวงนครบาล.

² มณฑลมหाराษฎร์ ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง น่าน ลำพูน
แพร่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2458 เดิมเรียกมณฑลนี้ว่า มณฑลพายัพ

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15.1/2 สมเด็จพระเจ้า
กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ถึงพระยาบุรินทร์ราชรัฐ ลงวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2460.

... ก่อนที่จะพูดราชการอย่างอื่น จะขอกล่าวเพิ่มความที่ตกลงในที่ออก
 ขุนนางอีกสักหน่อย คือขอแสดงความพอใจในการที่เจ้านาที่ทหารบก ทหารเรือ
 แลกรมตำรวจพระนครบาล กระทบการจับกุมชนชาติที่เป็นศัตรูว่า กิจการทั้ง
 ปวงนี้ไต่เป็นไปโดยเรียบร้อยยิ่งกว่าคาดหมาย ด้วยเหตุความได้มีอันตราย
 อย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเลย คราวนี้นับว่าเจ้านาที่ทั้งนี้ไต่ออกงานใหญ่
 ครั้งหนึ่ง เพราะไม่ใช่งานง่าย... 1

จึงกล่าวไต่ว่า ทหารบก ก็ได้มีส่วนในการที่จะช่วยให้กิจการของประเทศเป็นไป
 ด้วยความเรียบร้อยทุกประการ ในการประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง

บทบาทของทหารบกในการร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1

การที่ไทยประกาศสงครามเข้าร่วมรบกับสัมพันธมิตรเป็นผลให้ฝ่ายนั้นมีเสียงสนับสนุนขึ้นอีกประเทศหนึ่ง จึงยอมทำใ้ผู้นำของประเทศสัมพันธมิตรโดยทั่วไปยินดี หลักฐานปรากฏว่าไต่มีพระราชโทรเลขและโทรเลขจากประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรมาแสดงความยินดีต่อประเทศไทย และขอให้ฝ่ายสัมพันธมิตรมีชัยในการสงคราม ในฐานะที่ไทยเป็นส่วนหนึ่งของสัมพันธมิตรยอมจะต้องการให้ความช่วยเหลือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงให้เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศแจ้งไปยังรัฐบาลของประเทศสัมพันธมิตร เพื่อให้ทราบว่ไทยยินดีให้ความช่วยเหลือเสมอ ในการนี้มิอังกฤษและฝรั่งเศสขอความช่วยเหลือจากไทย แต่ส่วนที่เกี่ยวข้องกับทหารบกก็คือ การที่ฝรั่งเศสขอให้ไทยช่วยส่งหน่วยพยาบาลคนขับรถยนต์ และนักบินไปช่วยเหลือ กองทัพสัมพันธมิตรในสมรภูมิยุโรป ซึ่งความปรารถนาของฝรั่งเศสในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นชอบด้วย เพราะเป็นการดี

1 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15.2/2 รายงานเสนาบดีสภา วันที่ 23 กรกฎาคม พระพุทธศักราช 2460 ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ.

ประการหนึ่งคือ กองทหารไทยจะได้นำชื่อเสียงของประเทศชาติไปเผยแพร่ให้นานาประเทศ ไครูจิก และอีกประการหนึ่งทหารไทยจะได้รับประโยชน์จากการฝึกหัดของผู้เชี่ยวชาญสัมพันธมิตร เมื่อเดินทางกลับประเทศไทยก็จะได้นำความรู้ความสามารถมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้¹ พระบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรรยาฤๅษีภักดีกฤดากร อัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีส ได้แจ้งความต้องการของฝรั่งเศสมา แتทางประเทศไทย เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศได้ทรงคำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้วจะต้องสิ้นเปลืองมาก ตัวอย่างเช่นกองพยาบาล 1 กอง มีรถพ่วงสำหรับคนเจ็บ 20 คัน ติดกับรถยนต์ 20 คัน คิดเป็นเงินสามหมื่นปอนด์ รวมเงินเดือนคนขับ คนพยาบาล ผู้ช่วย และค่าเดินทางแล้วเป็นเงิน 54,420 ปอนด์ คิดเป็นเงินไทยเท่ากับ 707,460 บาท² ถ้ามีหลายกองก็ของคู่ควยจำนวนกอง ดังนั้นจึงตกลงให้กระทรวงกลาโหมส่งกองนักบินทหารบกไปช่วยการสงครามในประเทศฝรั่งเศส คือไปแต่ตัวไม้ต้องมีเครื่องมือ ในกองบินให้มีทั้งนักบิน ช่างเครื่องยนต์ และนายแพทย์ประจำกอง³ ให้กระทรวงกลาโหมออกประกาศเรียกคนที่จะอาสาไปในสงครามครั้งนี้ทั้งทหารและพลเรือน ให้ พลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ เป็นผู้ควบคุม

¹ สมาคมสหทัยสงคราม, ทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ทางหุ่นสวนจำกัค สีวพร, 2499), หน้า 5.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15.3/1 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ แจงมายัง พระยาบุนนาราษฎร์ ลงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2460.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15.3/1 หนังสือจากกรมราชเลขาการ ถึง เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต ลงวันที่ 17 กันยายน 2460.

กองทหาร¹ ผู้ที่ได้อาสาไปราชการครั้งนั้นเป็นจำนวนมาก เมื่อทำการคัดเลือกแล้ว ผู้ที่มีไปก็จะได้เกิดความเสียใจ กระทรวงกลาโหมจึงออกประกาศนียบัตรเป็นพยาน แสดงให้รู้ว่าได้แสดงน้ำใจอันดี

การคัดเลือกผู้สมัครไปสงครามนั้น เสนาบดีกระทรวงกลาโหมได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง มีจำนวน 6 นาย คือ

1. พันเอก พระสรชาญพลไกร (ม.ร.ว.ชิตกำภู ณ กรุงเทพฯ) ปลัดเสนาธิการทหารบก
2. พันเอก พระเฉลิมอากาศ (สฤษดิ์ สุวรรณประทีป) ผู้บังคับการกองบินทหารบก
3. พันเอก พระอุปเทศทวยหาญ (เชื้อม ประพันธ์โยธิน) เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก
4. พันตรี หลวงรามภักดี (พิ้ว จุลเสวก) นายทหารคนสนิทของเสนาธิการทหารบก
5. พันตรี หลวงศักดิ์ภาพรักษ์ (ชื่น พุฒิแพทย์)
6. นายแพทย์โรแบร์ต ชาวฝรั่งเศส

การคัดเลือกนั้น ให้คัดเลือกผู้สมัครในพระนครก่อน เสร็จแล้วจึงเดินทางไปคัดเลือกบรรดาผู้สมัครตามมณฑลต่าง ๆ

ในจำนวนผู้อาสาสมัครไปรบมิได้มีเฉพาะชาวไทย ยังมีชาวต่างประเทศสมัครด้วย แต่กระทรวงกลาโหมไม่ยอมรับชาวต่างประเทศคนใดเข้าทำงานในกองทหารอาสา เรื่องนี้

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต. 15.3/1 เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 18 กันยายน 2460.

จะเห็นพระดำริของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก ในลายพระหัตถ์ ที่มีไปถึงกระทรวงต่างประเทศว่า

... การส่งกองทหารออกไปทำสงครามนอกพระราชอาณาเขตนั้น ความประสงค์เพื่อจะให้มิใช่คนไทยไปทำการรวมอยู่กับราชสัมพันธมิตร เพื่อแสดงความสามัคคี เมื่อการเป็นเช่นนี้จะให้ชาวต่างประเทศเข้ามาอยู่ในกองทหารนั้นอย่างไรได้เล่า ชาวต่างประเทศจะเป็นผู้แทนชาติไทยมิได้ เพราะฉะนั้นกระทรวงกลาโหมไม่ยอมรับชาวต่างประเทศเข้าในกองทหารนี้เลย ส่วนเรื่องลานั้นเล่า มีนายทหารพลทหารอยู่ในกองนี้ แลกกองทัพทหารพอที่จะใช้เป็นลามาได้ก็เดียว...¹

ระหว่างที่กระทรวงกลาโหมกำลังรับสมัครทหารอาสาอยู่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ในส่งกองทัพทหาร (Military mission)² เพื่อไปติดต่อดวงหน้ากับฝ่ายสัมพันธมิตร กองทัพทหารมี 12 คน ตามรายชื่อต่อไปนี้

1. นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 4 เป็นหัวหน้ากองทัพทหาร (Chief of Military Mission)

¹ กองจดหมายเทศุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15/6 ลายพระหัตถ์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชณุโลกประชานารถ ถึงมหาอำมาตย์โท พระยาไมตรีวิรัชกฤตย์ ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2460.

² กองจดหมายเทศุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ก.1/34 เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2460.

2. นายพันโท หม่อมเจ้านัตรมงคล ผู้บังคับการกรมทหารบกช่างที่ 1 เป็น
ผู้ช่วยทูตทหาร

3. นายพันตรี หม่อมเจ้าอมรทัต ผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก เป็นผู้ช่วยหัวหน้า
ทูตทหาร

4. นายพันโท พระทรงสุระเดช เสนาธิการกองพลทหารบกที่ 4 เป็นผู้ช่วย
หัวหน้าทูตทหาร

กับให้นายทหารต่อไปนี้ประจำกองทูตทหาร คือ

5. นายร้อยเอก สาย ปุณณะภุม กรมยกกระบัตรทหารบก

6. นายร้อยโท เมี้ยน โรหิตเศรณี นายทหารคนสนิทของผู้บัญชาการกองพล
ทหารบกที่ 4

7. นายร้อยตรี หม่อมราชวงศ์ ตัน สนิทวงศ์ ณ กรุงเทพฯ

8. นายร้อยตรีกระมล โชติกสเถียร

9. นายร้อยตรีเกา

10. นายร้อยตรี ภักดิ์

11. นายร้อยตรี ชัน

12. นายร้อยตรี วัน

นายทหารในข้อ 7 ถึงข้อ 12 กำลังศึกษาอยู่ในยุโรปอยู่แล้ว ส่วนกองทูตทหาร
จากกรุงเทพฯ ได้เดินทางไปยังยุโรปตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2460 และหัวหน้าทูตทหารได้
รายงานเหตุการณ์สงครามมากราบบังคมทูลอย่างละเอียด

¹ ในเอกสารเลขที่ 9 - 12 ไม่ได้เขียนนามสกุลไว้.

การจัดกองทหารอาสาไปสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้จัดแบ่งออกเป็น กองบินทหารบก กับกองทหารบก รถยนต์ ทั้งหมดอยู่ในบังคับบัญชาของ พันเอกพระเฉลิมอากาศ

กองบินทหารบก แบ่งออกเป็น 3 กองใหญ่ คือ

- กองบินใหญ่ที่ 1 (กองขับไล)
- กองบินใหญ่ที่ 2 (กองลาดตระเวน)
- กองบินใหญ่ที่ 3 (กองทิ้งระเบิด)

ในกองบินใหญ่ 1 กอง มีผู้บังคับบัญชา นายทหาร นักบิน พลทหารช่างเครื่องยนต์ แพทย์ และพยาบาล กองละประมาณ 135 คน รวม 3 กองบินใหญ่ มีทหารประมาณ 400 คน

ทหารบกกองรถยนต์ มี 8 กองย่อย แต่ละกองย่อยประกอบด้วยนายทหาร นายสิบ และพลทหารประมาณ 100 คน กับทหารพยาบาลอีก 1 หมวด รวมทหารในกองทหารบก รถยนต์ประมาณ 850 คน¹

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้มีการเลี้ยงพระราชทานแก่ทหารอาสา ในวันที่ 26 เมษายน 2461 และฉายภาพยนตร์แสดงกิจการต่าง ๆ ของกองทัพบกเรือ ของอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษจัดส่งมาทุน (เงิน) ถวาย มีการแสดงกิจการของนักบิน และรถเกราะ (Tanks) ซึ่งพวกทหารอาสาชอบมาก ในตอนท้ายภาพยนตร์ชุดที่เรียกว่า อังกฤษเตรียมพร้อม "England Prepared" มีคำโคลงภาษาอังกฤษของ รุดยาค คิปลิง (Rudyard Kipling) อยู่ 2 บรรทัดว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

¹ กรมเสนาธิการทหารบก, ประวัติกองทหารอาสา ซึ่งไปในงานพระราชสงครามข้ามทะเล พ.ศ. 2460 - 2462 (พระนคร, ม.ป.ท., 2463), หน้า 32 - 34. พิมพ์เนื่องในงานพระศพ จอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ.

"Who dies if England lives?

Who lives if England dies? 2

ซึ่งกรมหลวงพิษณุโลกประชานารถทรงชอบมากกว่า "อยากให้มีคำเตือนใจคนไทย
เช่นนั้นบ้าง" พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระราชนิพนธ์โคลง 4 บท
ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งคนไทยตั้งแต่บัดนั้นมารูจักกันในโคลง "สยามานุสติ" มีความว่า

รักชาติ จงจิตนอม	รักดี ทานนา
รักชาติ กอบกรณีย์	แนวไว
รักศาสน์ กอบบุญตรี	สุจริต ถ้วนเทอดู
รักศักดิ์ จงจิตให้	โลกของสรรเสริญ
ยามเคียนยืนนั่งนอม	กะมล
รำลึกถึงถิ่นคน	อยู่ยัง
เป็นรัฐระมณฑล	ไทยอยู่ สราญธา
ควรถนอมแน่นตั้ง	อยู่เพียงอวสาน
ใครรานใครรุกคาว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ชาติคืน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชอกองเกียรติง้วน

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15.3/3 พระราชหัตถเลขา
ถึง พลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2461.

หากสยามยังอยู่ยั้ง	ยืนยง
เราก้เหมือนอยู่คง	ชีพควย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ไค้ญา
เราก้เหมือนมอควาย	หมดสิ้นสกุลไทย

ในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2461 กองทหารอาสาได้ออกเดินทางไปยังฝรั่งเศส ถึงท่ามารเซย์ (Marseilles) เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม ศกนั้น ได้รับการต้อนรับอย่างดี จากกองทัพทหารไทย และนายทหารฝรั่งเศส

กองทหารอาสาในสมรภูมิยุโรป

ทหารในกองบินทหารบก เมื่อถึงฝรั่งเศสก็ได้ตรวจร่างกายคัดเลือกเป็นนักบิน ทหาร ที่สุขภาพไม่เหมาะก็เป็นช่างเครื่องยนต์ พวกที่ฝึกบินได้ ทำการฝึกที่เมืองอีสตร (Istres) และไปฝึกบินภาคแดงที่เมืองโป (Pau) ใกล้กับเขตแดนสเปน ซึ่งมีโรงเรียน ฝึกการบินขับไล่ ส่วนที่เหลือจากการคัดเลือกให้ไปฝึกที่เมืองโป ก็ได้ไปฝึกหาความ ชำนาญที่อวอร์ด (Avord) และยังสามารถฝึกหัดบินทิ้งระเบิด ฝึกยิงปืนในอากาศ¹ เมื่อ ฝึกแล้วยังมีทันจะออกปฏิบัติการในสมรภูมิตหารบกก็สงบลงก่อน กระทรวงกลาโหมจึงมี คำสั่งให้กองบินทหารบกส่วนหนึ่งเดินทางกลับมาถึงกรุงเทพฯ เมื่อ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2462 อีกส่วนหนึ่งให้คงศึกษาวิชาการบินทะเลในประเทศฝรั่งเศส

ทหารบกกองรถยนต์ เมื่อก่อนออกปฏิบัติงานในสมรภูมิ ไค้แบ่งออกเป็น 2 หน่วย เพื่อเรียนการขับรถยนต์ หน่วยหนึ่งเรียนที่ตำบลคูรคอง อีกหน่วยหนึ่งเรียนที่เมืองลียง ผู้ที่ผ่านการ สอบคัดเลือกจะไค้ฝึกหัดขับรถยนต์และรถจักรยานยนต์สื่อสาร ผู้ที่ไม่ผ่านการ สอบคัดเลือกให้ขับรถยนต์ ก็มาทำหน้าที่เสมียนและทหารรับใช้แทน ต่อมาไค้รับคำสั่ง ให้ทำหน้าที่บรรทุกสัมภาระ ลำเลียงทหารสัมพันธมิตร อาวุธ ยุทโธปกรณ์ และเสบียงอาหาร

¹ ที่ระดึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี, 27 มีนาคม 2508, หน้า 109.

ไปส่งตามตำบลต่าง ๆ เมื่อกองทหารสัมพันธมิตรรุกคืบหน้า ทหารบกกองรถยนต์ก็เคลื่อนที่ตามไปด้วย ประกอบกับขณะนั้นอากาศกำลังหนาวจัดและหิมะตก บริเวณถนนหนทางชำรุด จึงทำให้ทหารไทยได้รับความลำบากมาก¹ แต่ถึงกระนั้นทหารทุกคนก็พยายามปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสามารถ จนสงครามสงบเมื่อ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461 แต่กองทหารไทยนี้ยังคงต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปในการยึดครองประเทศเยอรมัน ซึ่งหมายถึงว่าทหารไทยกองนี้มีความสามารถและระเบียบวินัยดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโอรสเสวยกรมหมื่นมหาดไทยที่บุกรุกข้าศึกจนได้ชัยชนะ รัฐบาลฝรั่งเศสไดมอบเหรียญครุฑราชโคแตรให้เป็นที่เกียรติแก่ธงไชยเฉลิมพลของไทย

สำหรับหมวดพยาบาลที่ประจำอยู่กับกองทหารรถยนต์ ก็ได้รับคำชมเชยจากรัฐบาลฝรั่งเศสว่า รักษาทหารไทยด้วยความตั้งใจอย่างไรก็รักษาทหารฝรั่งเศสอย่างนั้น และทำให้การดูแลสุขภาพในภาคสนามดีน่าชมเชย ในคราวที่เกิดโรคระบาด ก็ได้ช่วยเหลือราษฎรควายน้ำใจกรุณา นับว่าสมควรจะได้รับเกียรติอย่างยิ่ง²

เมื่อสงครามสงบ รัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดให้กองทัพประเทศสัมพันธมิตรรวมสวนสนามฉลองชัยชนะที่กรุงปารีส ในวันสวนสนามนั้นประเทศไทยได้อวดธงชาติ³ แก่ทหารอื่น ๆ และประชาชนทั่วโลกที่ไปร่วมชม ต่อมากองทหารไทยไครวมพิธีฉลองชัยชนะที่กรุงลอนดอนและกรุงบรัสเซลส์ เมื่อกองทหารบกกองรถกลับถึงประเทศไทย ก็ได้รับการต้อนรับอย่างดียิ่งจากทุก ๆ คน ทหารอาสาทั้งหมดได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ศักดิ์ศรีมาฆิบัติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สร้างขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2461

¹ กรมเสนาธิการทหารบก, ประวัติกองทหารอาสาซึ่งไปในงานพระราชสงคราม ขามทะเล, หน้า 261 - 75.

² สม่าคมสหายสงคราม, ทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์, หน้า 22.

³ ธงชาติไทยขณะนั้น เปลี่ยนจากธงช้าง มาเป็นธงแดงมีแถบขาวสองแถบ และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นธงไตรรงค์ ซึ่งใช้มาจนปัจจุบันนี้.

กล่าวได้ว่า กองทหารอาสาสงครามของประเทศไทยได้นำชื่อเสียงมาสู่ประเทศ
 ไททำให้ประเทศต่าง ๆ ใญ่จักวาประเทศไทยเป็นประเทศเอกราชประเทศหนึ่งในเอเชีย
 อากณย์ และเป็นประเทศเดียวที่ไคสงครามบกไปรวมรบกับสัมพันธมิตร แม้ญี่ปุ่นซึ่งเป็น
 สัมพันธมิตรก็ไคสงครามไปยุโรป และทหารจีนก็ไปในหน้าที่กรรมกร¹ ในระหว่าง
 สงคราม พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษทรงตั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็น
 นายพลเอกพิเศษในกองทัพอังกฤษ ซึ่งพระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยมาก และเจนนกัน
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงตั้งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษเป็น นายพลเอกพิเศษใน
 กองทัพไทย

ผลของการที่ประเทศไทยสงครามบกไปในสงครามช่วยรบในฝ่ายสัมพันธมิตร ทำ
 ให้การเสนอขอสิทธิเสมอภาคทางศาลและการศุลกากรได้รับการยอมรับ และได้มีการแก้ไข
 ในเวลาต่อมา

ทูตทหาร

การส่งทูตทหารไปประจำสถานทูต ณ ต่างประเทศเริ่มตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.
 2456² ประเทศไทยมีทูตทหารเพียงคนเดียว และเฉพาะทางคานยุโรปคือ ร้อยเอก
 หม่อมเจ้าอมรทัต กฤดากร มีหน้าที่ประจำ 4 ประเทศ คือ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส
 รัสเซีย และอิตาลี ชื่อตำแหน่งในสมัยนั้นเรียกเป็นภาษาไทยว่า "ผู้ช่วยทูตในราชการ
 ทหารบก" แม้ชื่อจะยาวหน่อย แต่ก็ไคความชัดเจนและถูกต้องตามหลักวิชา การทูตทหาร
 เป็นเรื่องเกี่ยวพันกับต่างประเทศ ของประเทศไทยมีอยู่ 2 ประเภทคือ ทูตทหารประจำ
 กับทูตทหารพิเศษ³

¹ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, หน้า 622.

² โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, บันทึกคำแถลงเรื่องทูตฝ่ายทหาร (ม.ป.ท.,
 2492), หน้า 1.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

ทูตทหารประจำ มีหน้าที่หนักไปในทางการฝึก และเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก
ของนักเรียนทหารในต่างประเทศเป็นพื้น ส่วนการข่าวมักเป็นไปในทำนองว่า มีอะไร
สมควรก็รายงาน ฉะนั้นการให้หลักเกณฑ์ (instruction) แก่ทูตทหารประจำจึงมีไปปฏิบัติ
เป็นลำดับเป็นขั้น

ทูตทหารพิเศษ ใดแก่อุททหารที่ได้รับหน้าที่ให้ไปสังเกตการณ์สำคัญ ๆ หรือไปจัด
ปฏิบัติงานสำคัญ ๆ เช่น เรื่องอาวุธ เรื่องการร่วมทัพ ¹ (Conférence d'Etat -
Major) หรือสัญญาในทางการทหาร หรือเพื่อการกระชับสัมพันธไมตรี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระปรีชาสามารถเกี่ยวกับรัฐประ
ศาสนโยบาย วัตถุประสงค์ในการตั้งทูตทหารก็ได้ถือหลักสัมพันธไมตรีกับประเทศฝ่ายสัมพันธ
มิตร เป็นเกณฑ์ เมื่อไทยเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรจนได้ส่งทหารอาสาออกไปใน
ดินแดนฝรั่งเศส ทูตทหารก็ได้กระทำหน้าที่ตามสมควร

ครั้นมาถึง พ.ศ. 2463 - 2469 ประเทศไทยได้จัดทูตทหารแต่เพียงคนเดียว
ประจำ 2 ประเทศคือ ประเทศอังกฤษ กับฝรั่งเศส นโยบายและหลักการคงเป็นไปตาม
เดิม ใน พ.ศ. 2470 เป็นต้นมาจนถึงเปลี่ยนแปลงการปกครองเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาล
ได้มีการลดคุณภาพราชการครั้งใหญ่ วงการทูตก็พลอยถูกระทบกระเทือนไปด้วย ดังนั้น
การทูตทหารประเภทประจำสถานทูตจึงหยุดชะงักลง ต่อมาอีกเกือบ 10 ปีจึงได้จัดทูตทหาร
ประเภทประจำใหม่

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

รายชื่อทูตฝ่ายทหารบกไทยประจำประเทศต่าง ๆ¹

1. รอยเอก หม่อมเจ้าอมรทัต กฤดากร ตำแหน่งผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก ประจำประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และ อิตาลี ตั้งแต่ พ.ศ. 2456 - 2462
  2. รอยเอก หม่อมราชวงศ์ คั่น สนิทวงศ์ ตำแหน่งรองผู้ช่วยทูต, รักษา ราชการแทน ตั้งแต่ พ.ศ. 2456 - 2462
  3. พันตรี หม่อมเจ้าปรีดีเทพพงศ์ ตำแหน่งผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก ประจำ ประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส ตั้งแต่ พ.ศ. 2463 - 2465
  4. รอยเอก หม่อมราชวงศ์ คั่น สนิทวงศ์ ตำแหน่งรองผู้ช่วยทูต, รักษา ราชการแทน ตั้งแต่ พ.ศ. 2463 - 2465
  5. รอยเอก พอน ฤทธาคณี ตำแหน่งรองผู้ช่วยทูต ในราชการทหารบกประจำ ประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส ตั้งแต่ พ.ศ. 2465 - 2467
  6. พันเอก หม่อมเจ้าทองทิมาฯ ทองใหญ่ ตำแหน่งผู้ช่วยทูตในราชการทหาร บกประจำประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส ตั้งแต่ พ.ศ. 2467 - 2469
- ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส ก็ได้ส่งทูตทหารบกมาประจำประเทศไทย เช่นกัน คือ

ประเทศอังกฤษ - พลเอก สตีเวนสัน (General Stevenson) ตั้งแต่ พ.ศ. 2462 (ค.ศ. 1919) แต่ไม่ได้อำนาจไว้ว่าถึง พ.ศ. อะไร

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 149.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 156.

ประเทศฝรั่งเศส -

1. พันตรี เดอลาปอมเมอเรต (Com.¹ de la Pomerède) ตั้งแต่ พ.ศ. 2461 - 2463 (ค.ศ. 1918 - 1920)
2. พันตรี เดอกรูแอสล (Com. Desgruelle) ตั้งแต่ พ.ศ. 2463 - 2469 (ค.ศ. 1920 - 1926)
3. พันเอก เดอลาปอมเมอเรต (Col. de la Pomerède) ตั้งแต่ พ.ศ. 2469 - 2474 (ค.ศ. 1926 - 1931)
4. พันเอก รูซ (Col. Roux) ตั้งแต่ พ.ศ. 2474 - 2479 (ค.ศ. 1931 - 1936)

การมีทูตทหารบกไทยไปประจำประเทศต่าง ๆ ก็เป็นความก้าวหน้าของกิจการทหารบกของไทยอีกก้าวหนึ่ง

เมื่อสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ที่เสด็จขึ้นครองราชสมบัติคือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนศุโขไทยธรรมราชทรงพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในราชวงศ์จักรี เช่นเดียวกับพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นทหารบกโดยอาชีพ คือทรงศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศอังกฤษ และวิชาเสนาธิการทหารจากโรงเรียนเสนาธิการฝรั่งเศส ดังนั้นจึงเป็นที่แน่นอนว่ากิจการทหารบกจะต้องได้รับความอนุเคราะห์ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

¹ Commandant = พันตรี

การปรับปรุงกองทัพบก พ.ศ. 2468 - 2475

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการที่จะหนุนำรุงกิจการทหารบกนั้น ปรากฏในพระราชดำรัสของพระองค์ในวาระที่ทหารบก ทหารเรือ ทูนเกล้าฯ ถวายเครื่องจอมพลทหาร เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2468 ว่า

... ข้าพเจ้าขอขอบใจนายทหารบก นายทหารเรือ ที่ได้พร้อมใจกันมาช่วยศกแก่ข้าพเจ้าในวั้นนี้ และให้พรแก่ข้าพเจ้า ในการที่ข้าพเจ้าได้รับรัชทายาทสืบราชสมบัตินี้รู้สึกความรับผิดชอบมาตกอยู่อย่างหนัก เป็นภาระอันใหญ่หลวงเมื่อได้ฟังคำแสดงความนำใจอันดีของท่านทั้งหลายวั้นนี้ ก็ทำให้รู้สึกปลาบปลมใจและรู้สึกว่าจะเป็นการก้ำกึ่งในการที่ข้าพเจ้าจะหนุนำรุงชาติบ้านเมืองทอไปภายหน้าสำหรับข้าพเจ้าเองนับว่าเป็นนายทหารบกตามอาชีพะ คือตั้งแต่เด็กมาก็ได้เป็นนักเรียนนายร้อย และได้เล่าเรียนในทางทหารบกตลอดมา จนในที่สุดทายก็ได้พยายามเรียนวิชาชั้นสูงของทหารบก เพราะหวังว่าจะได้รับราชการในทหารบกยังประโยชน์ให้ยิ่งขึ้นทอไป แต่มาบัดนี้ข้าพเจ้าไม่สามารถจะรับราชการในทหารบกโดยเฉาะแล้ว แต่กระนั้นก็คิดขอนายทหารบกทุกคนจงเชื่อเถิดว่า ข้าพเจ้าจะเอาใจใส่กิจการทหารบกอยู่เสมอ และจะพยายามให้กองทัพบกของเราเจริญเทียมทันกับชาติอื่น ถ้าแม้วิชาที่ข้าพเจ้าได้เรียนมาจะเป็นประโยชน์แก่ทหารบกได้เพียงใด ก็จะพยายามให้เป็นไปเพียงนั้น ¹

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/3 ทูนเกล้าฯ ถวายกำหนดการนายทหารบกเรือ ถวายเครื่องจอมพล วันที่ 5 ธันวาคม 2468.

คั้งนั้นในลำดับแรกที่พระองค์ทรงดำเนิการเกี่ยวกับกิจการทหารคือ ทรงให้ปรับปรุงสถาปองกันพระราชอาณาจักร ซึ่งมีมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2453 ในการปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2470 นั้น ให้มีคณะกรรมการสถาปองกันพระราชอาณาจักร ประกอบด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นสมานายก สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงดำรงตำแหน่งอุปนายก อภิรัฐมนตรี¹ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสนาบดีกระทรวงการคลัง เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เป็นกรรมการ และบางครั้งยังให้หัวหน้ากรมใหญ่ในกระทรวงกลาโหม กระทรวงทหารเรือ เป็นสมาชิกที่ปรึกษาในครั้งที่มีราชการเกี่ยวของด้วยอีก ทรงวางระเบียบการกระชั้นกว่าเก่า และได้กำหนดหน้าที่ของสถาปองกันพระราชอาณาจักรให้พิจารณาและทำความตกลงในนโยบายและวิธีป้องกันพระราชอาณาจักรโดยเด็ดขาดด้วย การที่มีเสนาบดีกระทรวงพลเรือนเข้ามาเป็นกรรมการอยู่ด้วย ก็เพื่อจะได้ให้กระทรวงฝ่ายทหารกับกระทรวงฝ่ายพลเรือนได้ประสานงานกัน เป็นน้าหนึ่งใจเดียวกันในการทำความตกลงในกิจการอันพึงปฏิบัติ² คณะกรรมการสถาปองกันพระราชอาณาจักรชุดแรกในรัชกาลที่ 7 มี พลตรีพระยาอนุภาพไตรภพ เป็นเลขาธิการ

1. อภิรัฐมนตรี มี 5 พระองค์ด้วยกัน คือ

1. สมเด็จพระราชบิดดาบรมพงศาพิมุข เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
2. สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต
3. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์
4. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ
5. พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

2. ประวัติกิจการทหาร สมัยกรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 109.

กิจการทหารบกในระยะนั้นได้มีความก้าวหน้ามาตามลำดับ โดยเฉพาะในเรื่อง การอากาศยาน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสตอนหนึ่งในคราวทรงรับพระราชอิสริยยศจอมพลทหารบกและเรือ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2468 ว่า "กำลังทางอากาศซึ่งต่อไปในภายหน้าจะเป็นกำลังที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง" ในระยะนั้นการอากาศยานของไทยได้มีบทบาทในการสัมพันธ์กับต่างประเทศและประเทศเพื่อนบ้านบ่อยครั้ง ได้แก่การส่งเครื่องบินออกไปเยือนประเทศอินเดีย และได้เชื้อเชิญให้รัฐบาลอินเดียของอังกฤษส่งเครื่องบินทหารมาเยี่ยมประเทศไทยบ้าง ทอมารัฐบาลไทยก็ส่งเครื่องบินทหารไปประเทศอินโดจีนเยี่ยมทอมรัฐบาลอินโดจีนที่ฮานอย และไซงอน เป็นการแสดงอหิคาริย์ไมตรีต่อกัน ในการประชุมระหว่างชาติว่าควยเครื่องบินพยาบาลที่กรุงปารีส ประเทศไทยก็ได้รับเชิญให้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมควย ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้ส่งนายพันเอก พระยาคำรังแพทยาคณุ ประจำกรมแพทยสุขาภิบาลทหารบก ไปร่วมประชุมควย และให้เป็นผู้แทนไปประชุมระหว่างประเทศว่าควยอายุร เวชกรรมและโอสถกรรมของทหารที่กรุงลอนดอนควยอีกครึ่งหนึ่ง¹ เมื่อครั้งประเทศอังกฤษขอทราบเรื่องการบินพลเรือนในแหลมมะลายูทางฝั่งตะวันตก และขอสำรวจสายการบินในแหลมมะลายู กระทรวงกลาโหมได้ตกลงส่ง นายพันตรี หลวงฉะกลนภากาศ (มนต์ สิงหเสนี) นายทหารอากาศ กับนายร้อยเอก หลวงชิตวีร์วสุนธรา (ชิตวีร์ ภัคคิกุล) นายทหารแผนกที่ ไปประจำอยู่กับคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายอังกฤษ ทำการสำรวจภูมิประเทศเพื่อการบินทางแหลมมะลายูตั้งแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474²

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.6/8 หนังสือนายพลโท หม่อมเจ้าอลองกฤษสุสวัสดิ์ ผู้รั้งตำแหน่งเสนาธิการทหารบก เรียนเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ลงวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2471.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.10/9 เรื่องส่งนายทหารไปประจำอยู่กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอังกฤษเพื่อสำรวจการบินทางแหลมมะลายู ลงวันที่ 9 - 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474.

ความมีชื่อเสียงของนักบินทหารบกไทยมีมากขึ้นเป็นลำดับ จนครั้งหนึ่งนายกสันนิ-
 บาตนักบิน (The International League of Aviators) ชื่อ นายคลิฟฟอร์ด บี.
 ฮาร์มอน (Mr. Clifford B. Harmon) ส่งหนังสือและเอกสารจากกรุงปารีสเพื่อชัก
 ชวนให้ประเทศไทยร่วมตั้งกองอากาศยานระหว่างประเทศ เพื่อดำรงสันติภาพและป้องกัน
 อาณาจักรของแต่ละประเทศ¹ ส่วนพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราช
 คำริว่า ความคิดที่จะจัดตั้งกองอากาศยานระหว่างประเทศเป็นความตั้งใจที่ดี แต่ยังไม่
 ทรงแลเห็นผลสำเร็จ ทรงเข้าพระราชหฤทัยว่า ถ้าเกิดสงครามขึ้น กองอากาศยาน
 ระหว่างประเทศก็อาจจะไม่ได้ทำอะไร หรืออาจจะกลายเป็นอาวุธให้แก่ประเทศมหาอำนาจ
 ประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือเป็นของประเทศไทยร่วมกันเป็นสัมพันธมิตร ไซ้ปราบประเทศ
 อื่นก็ได้ ในเรื่องนี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ทรงเห็นด้วยตามพระราช
 คำริทุกประการ ว่าประเทศไทยจะยังไม่เขารวมด้วย ใหนิ่งเฉยไว้ เท่ากับเป็นการคอบ
 ปฏิเสธ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กิจกรรมทหารบกของประเทศไทยก็เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก

กรมแผนที่ เป็นอีกกรมหนึ่งในกิจการทหารบกที่ก้าวหน้าเทียบเคียงกับต่างประเทศ
 ความช่วยเหลือเป็นสมาชิกของสภาวิจัยนานาชาติ (International Research Council
 แผนก International Union of Geodesy and Geophysics) ซึ่งมีการประชุม
 3 ปีต่อครั้ง ครั้งแรกที่กระทรวงกลาโหมจัดใหญ่แทนของกรมแผนที่ คือ พันเอกพระศัลวิธาน
 นิเทศ ผู้ช่วยเจ้ากรมแผนที่ กับ รองอำมาตย์ตรี ชุนประเสริฐไมตรี ผู้ช่วยประจำสถานทูต
 สยาม ณ กรุงลอนดอน ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้จัดส่งให้เป็นผู้แทนเข้าร่วมประชุม
 ที่กรุงมาดริด ในเดือนกันยายน และตุลาคม พ.ศ. 2467 การประชุมครั้งที่ 2 ใน
 เดือนกันยายน พ.ศ. 2470 ได้จัดประชุมที่กรุงปราก กระทรวงกลาโหมจึงได้จัดให้

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.6/9 เจ้าพระยามหิธร
 ราชเลขาณุกการ กราบทูลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กรมพระนเรศวรมหาราช ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน
 2472. พ.ศ. 2472.

นาย ว.ม. กิลโมร์ ผู้เชี่ยวชาญการคำนวณเลขของกรมแผนที่ กับนายร้อยโท ชิตวีร์ ภัคติกุล นักเรียนแผนที่ ที่กำลังศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ เป็นผู้แทนในการประชุม และ นายร้อยโท ชิตวีร์ ภัคติกุล คนนี้ได้มาเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอังกฤษ ดำรวจภูมิประเทศเรื่องการบินทางแหลมมะลายู

การส่งนักเรียนนายร้อย และทหารไปศึกษาและดูงานเกี่ยวกับทหารบกในต่างประเทศ

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการส่งนักเรียนและนายทหารออกไปศึกษาและดูงานทหารบกในต่างประเทศมากขึ้น เพราะเห็นความสำคัญของการศึกษาในต่างประเทศ ดังที่นายพลโท หม่อมเจ้าอลองคณีสุโขสวัสดิ์ ผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม มีความเห็นว่า หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เสร็จสิ้นลงแล้ว นานาประเทศได้คิดคดแปลงแก้ไขและจัดทำวิทยากรอันเกี่ยวกับทหารขึ้นมาใหม่ให้เจริญยิ่งขึ้นเป็นลำดับ เพื่อรักษาความปลอดภัยให้แก่ประเทศของตน กระทรวงกลาโหม จึงพิจารณาเห็นว่า มีวิทยากรบางอย่างที่กองทัพบกไทยจำเป็นต้องรับศึกษาและจัดทำขึ้นในประเทศ เพื่อประโยชน์ในการต่อสู้ชาติในยามสงคราม และรักษาความสงบภายในประเทศ วิทยากรอันนั้นได้แก่ การไซและป้องกันไอพิษ เป็นต้น และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เองก็ทรงสนับสนุนการส่งคนไปศึกษาวิชาทหาร ณ ต่างประเทศ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่ง เมื่อคราวเสด็จทอดพระเนตรกิจการกรมอากาศยาน เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2470 ว่า

... ในครั้งนั้นเมื่อได้พบนายทหารทั้งสามคนที่ไปเล่าเรียนนั้น¹ จะมาทำการอะไรหรือก่อสร้างอะไรได้ ที่จริงเวลาที่จะได้เล่าเรียนก็มีไม่นานนัก เมื่อมานึกถึงผลของการที่ทำได้เทียบกับทุนที่กระทรวงกลาโหมได้ลงไปโดย

¹ พลอากาศโทพระยาเฉลิมอากาศ นายพันเอกพระยาเวหาสยานคือปฐิทธิ และนาวาอากาศเอก พระยาathanพิฆาต ไปศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส.

ส่งนายทหารสามคนออกไปนั้น ได้กำไรเหลือที่จะนับ นี่เป็นสิ่งที่เราควรยินดี และควรชมเชยนายทหารที่ได้ไปเล่าเรียนมาเป็นอันมาก...¹

ดังนั้น กระทรวงกลาโหมจึงได้จัดให้มีการส่งนักเรียนนายร้อยและนายทหารไปศึกษาวิชาทหารบก ณ ต่างประเทศไว้เป็น 3 พวก คือ²

1. นักเรียนที่ได้รับเงินค่าเล่าเรียนในงบกระทรวงกลาโหม ซึ่งกำหนดไว้ปีละ 160,000 บาท
2. นักเรียนที่ได้รับเงินค่าเล่าเรียนในงบของกรมแผนที่ กำหนดปีละ 17,400 บาท
3. นักเรียนที่ได้รับเงินค่าเล่าเรียนในงบกรมอากาศยาน (ไม่ได้กำหนดจำนวนเงินไว้)

ในหัวข้อที่ 1 ยังแบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

- ก. นักเรียนนายร้อย ซึ่งส่งไปศึกษาวิชาทหาร
- ข. นายทหารซึ่งส่งออกไปเรียนเพิ่มเติมเฉพาะการ
- ค. คณะนายทหารซึ่งส่งออกไปดูงาน

นักเรียนที่เรียนในงบประมาณของกระทรวงกลาโหม ได้กำหนดไว้ว่าให้มี 20 คน ถ้าใครสำเร็จกลับเข้ามารับราชการในประเทศไทยแล้ว ก็ให้ส่งผู้ที่สมควรไปเติมให้ครบ 20 คน การคัดเลือกบุคคลที่จะส่งออกไปเรียนต่างประเทศนั้น ให้มีคณะกรรมการ

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.6/6 เรื่องเสด็จทอดพระเนตรกิจการกรมอากาศยาน, วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2470.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 รล.10/1 เรื่องกรรมการจัดการส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาเมืองต่างประเทศ.

คัดเลือกจากบุคคล 2 ประเภท มีทั้งประเภทเกือกกล และประเภททั่วไป ประเภทเกือกกล
คือนักเรียนนายร้อยที่เป็นพระราชวงศ์ตั้งแต่ม่อมเจ้าขึ้นไป หรือเป็นบุตรเสนาบดี บุตร
จอมพล และนายพลทหารบก ส่วนประเภททั่วไปนี้ให้พิจารณาจากวัยวุฒิ และคุณลักษณะ
ประกอบกัน

นายทหารและนักเรียนทหารบกที่ไปศึกษาและกองานทหารบกในต่างประเทศตาม
ความต้องการของกระทรวงกลาโหม ยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

นายสอาด เมฆแสง ศึกษาที่โรงเรียนนายร้อยวุฒิชัย ประเทศอังกฤษ

ม.ร.ว. ภาคินัย จักรพันธ์ ศึกษาวิชาทหารบกที่ประเทศอังกฤษ

ม.จ. ศัสตาวัด จักรพันธ์ ศึกษาวิชาทหารบกที่ประเทศอังกฤษ แล้วไปเรียน
ต่อโรงเรียนเสนาธิการ (Ecole de Guerre) ที่ประเทศฝรั่งเศส

ม.จ. ขจรจิรพันธ์ จิรประวัตติ ศึกษาวิชาทหารบกที่ประเทศเคนมารัก

นายพันโท หลวงเวษยันตร์รังสฤษดิ์ (มุนี มหาสันทนะ) กับ นายพันตรีหลวง
เนรมิตไพชยนต์ ไปศึกษาการเทคนิคอากาศยานที่สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2470 ครั้น
ใน พ.ศ. 2472 กระทรวงกลาโหมได้ให้นายพันโท พระเวษยันตร์รังสฤษดิ์ หัวหน้ากอง
เทคนิคกรมอากาศยาน ออกไปศึกษาและคววิธีจัดการบินพาณิชย์การที่สหรัฐอเมริกา และ
ประเทศในยุโรป 1 ปี

นายพันโท หลวงอมรศักดิ์คารุช กับนายพันตรี หลวงเทเวศร์อำนวยฤทธิ์ เข้าศึกษา
ที่โรงเรียนยุทธวิธีที่แลงลีฟิลด์ รัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา (Tactics School,
Langley Field, Hampton, Virginia)

นายพันโท พระทรงสุระเดช อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหาร กรมยุทธศึกษาทหารบก
กับ นายพันโท หลวงศรีสิทธิสงคราม เสนาธิการกองทัพน้อยที่ 1 ไปศึกษาวิธีป้องกันกา
รุกรานของอากาศยาน และกองการทหารอย่างอื่น ๆ ณ ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ

นายพันโทพระศิลปศาสตร์ราชม กับนายร้อยเอกหม่อมเจ้าอนันตชัย ไชย เทวกุล
ไปศึกษาวิชาการป้องกันไอพินที่ประเทศเยอรมัน และประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

จะเห็นได้ว่าสวนใหญ่กระทรวงกลาโหมจะส่งผู้ไปศึกษาวิชาทหารบกในต่างประเทศ ให้ไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สวนประเทศเยอรมันนั้นในครั้งนี้นักเรียนทหารมาหลายปีแล้วตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความนิยมของผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชาทหารของแต่ละสมัย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ไม่โปรดการทหารของประเทศเยอรมันเลย ถึงคำกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งหนึ่งว่า

... อนึ่งเรื่องว่านักเรียนทหารไปเรียนที่เยอรมนี นั้น กระทรวงกลาโหมได้ตกลงเลิกไม่ส่งมา 3 ปีแล้ว เพราะเห็นว่าไม่มีผลพอ กรมหลวงนครไชยศรี ซึ่งเคยโปรดเยอรมนีมาก กลับกริ้วใหญ่ในตอนหลัง เมื่อเสด็จยุโรปครั้งที่สุคนธ์ รับสั่งจูงกับข้าพระพุทธเจ้าใหญ่โตว่า นักเรียนที่เยอรมนีไม่รู้อะไร ข้าพระพุทธเจ้าได้ทูลว่า ข้าฯ ทราบอยู่แล้ว จนทูลท่านเป็นหลายหน ท่านไม่ทรงเชื่อเลย แลข้าพระพุทธเจ้าได้ไม่ส่งนักเรียนไปเยอรมนีมาเป็น 2 ปีแล้ว เลยทรงพระสรวล รับสั่งว่าดีแล้วอย่าส่งไปอีกเลย...¹

กระทรวงกลาโหมจึงไม่ได้อส่งนักเรียนทหารไปเรียนที่ประเทศเยอรมันอีกเลยจนสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ครั้นมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นายทหารผู้ใหญ่สวนใหญ่ก็เป็นนักเรียนทหารในประเทศเยอรมันในสมัยรัชกาลที่ 5 ความนิยมการทหารของประเทศเยอรมันก็ยังคงมีอยู่ เห็นได้จากหนังสือของนายพลโท หม่อมเจ้าอลองคณีสุโขสวัสดิ์ ผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ถึงราชเลขาธิการ ให้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.6 ต.15/3 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2457.

... ในกระบวนการวิทยากรทางฝ่ายทหารนั้น ตามที่ได้สืบสวนและทราบมาจากนายทหารของเราที่ได้ออกไปดูการทหาร ณ ประเทศอื่น ๆ กลับมาคงได้ความว่าประเทศเยอรมันเป็นประเทศหนึ่งซึ่งคงมีความดีไปอยู่เสมอ และยิ่งเรื่องเกี่ยวกับไอพินโดยจะเพาะแล้ว เขาใจว่าเยอรมันยังชวนชวยไม่น้อยกว่าประเทศอื่น และอาจเจริญยิ่งกว่าประเทศอื่นด้วย เพราะเป็นเจ้าของความคิดมาแต่ชั้นเดิม ¹

อันที่จริงแล้วประเทศเยอรมันไม่ยอมให้นายทหารซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร และไดลงนามในสัญญาแวร์ซายส์ที่เป็นผู้ชนะสงคราม ได้เข้าศึกษาและดูกิจการทหารในประเทศของตน แต่ต่อมาปลาย พ.ศ. 2473 รัฐบาลเยอรมันได้ตกลงกับรัฐบาลญี่ปุ่นแลกเปลี่ยนสิทธิซึ่งกันและกัน ให้ทางฝ่ายทางส่งนายทหารของตนไปดูการทหารในประเทศของอีกฝ่ายหนึ่งได้ และเนื่องจากข้อตกลงระหว่างประเทศทั้งสองนี้ รัฐบาลเยอรมันก็เลยยินดีที่จะให้นายทหารไทยไปศึกษาและดูการทหารในประเทศเยอรมัน โดยให้มีเงื่อนไขในเรื่องสิทธิตอบแทนเช่นเดียวกับญี่ปุ่น แต่อัครราชทูตเยอรมันได้กล่าวว่า รัฐบาลเยอรมันขอสิทธินี้ไว้เป็นพิธี มิให้เสียค่าพดท์ให้ไว้กับประเทศอื่น ๆ อันที่จริงรัฐบาลเยอรมันไม่มีเจตนาที่จะส่งนายทหารมาดูกิจการทหารในประเทศไทยเลย ² กระทั่งกลางโหม้คิดวาทาได้ส่งนายทหารออกไปดูการทหารในประเทศเยอรมันได้ จะเกิดประโยชน์แก่กิจการทหารบกของไทยเป็นอันมาก จึงได้ยืนยันที่จะส่งนายพันโทพระศัลป์ศัตราคม กับนายร้อยเอก หม่อมเจ้าอนันตกรไชยเทวกุล ไปศึกษาและดูกิจการทหารเยอรมันตามที่กล่าวมาแล้ว

¹ กองจดหมายเทศุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.10/8 หนังสือนายพลโท หม่อมเจ้าอลองกุสุขสวัสดิ์ เรียบน เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ, ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2474.

² เรื่องเดียวกัน.

นอกจากจะส่งนายทหารไปศึกษาวิชาทหารในประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกาแล้ว
กระทรวงกลาโหมยังได้ส่งไปศึกษาและดูงานในประเทศในเอเชียด้วย เช่น ได้ส่งนาย
ร้อยเอก จำรัส พรหมินทะโรจน์ ประจำกรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบก ไปศึกษาวิชาการ
รักษาโรคตาเพิ่มเติม ที่โรงพยาบาลในประเทศอินเดีย¹ ส่งนายพลโท หม่อมเจ้าอลองภู
ศุขสวัสดิ์ เสนาธิการทหารบก พร้อมนายทหารบก 2 นายไปดูการทหาร การประลองยุทธ
ของประเทศญี่ปุ่น แล้วให้แะดูการทหารที่อินโดจีนอีกด้วย² และส่งคณะนายทหารไปดู
การประลองยุทธที่เมืองตังเกี๋ย ตามคำเชื้อเชิญของรัฐบาลอินโดจีน เป็นต้น

อาวูช

สำหรับเรื่องอาวูชสำหรับทหารบกนั้น ผู้ที่เสนอขายให้แก่ประเทศไทยได้แก่
พ่อค้าชาวอังกฤษและฝรั่งเศส ใน พ.ศ. 2470 นายเอ็ดการ์ บร็องด์ ชาวฝรั่งเศส (Edgar
Brand) ได้ส่งแบบยุทธภัณฑ์ทหารราบซึ่งคิดทำขึ้นเอง (Brebet d' invention No.
592.328 1 ฉบับ Memoire Descriptif 1 ฉบับ และแบบลับ 3 แผน) มา
ทูลเกล้าฯ ถวาย ทั้งขอขายเครื่องยุทธภัณฑ์ที่ทอกลงทัพไทย รวมทั้งขอสิทธิคุ้มครองแบบ
ยุทธภัณฑ์เป็นพิเศษ เนื่องจากประเทศไทยเรายังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการมีสิทธิบัตร
(Patent right) ปรากฏว่ากองทัพบกยังไม่ต้องการที่จะซื้ออาวูชนี้ไว้ใช้ แต่ก็เสนอให้

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.10/6 เรื่อง ร.อ.จำรัส
พรหมินทะโรจน์ ออกไปศึกษาวิชาแพทย์ประเทศอินเดีย, ลงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.
2473.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.10/4 พลเอก หม่อมเจ้า
บวรเดชกฤดากร กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 1
สิงหาคม 2472.

มีการคุ้มครองแบบยุทธภักดิ์ให้¹ ต่อมาทางบริษัทในประเทศฝรั่งเศสได้ส่งผู้แทนของทาง
 ชื่อ นายพันตรี เดอลาลังค์ เขามาแสดงการทดลองยิงปืนใหญ่ทหารราบชนิดลોકขนาด
 81 ม.ม. ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้กำหนดให้มีการทดลองยิงที่สนามเป้า สามเสน ในการ
 นี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรด้วย² นอกจากนี้
 ยังมีบริษัทผลิตอาวุธในประเทศอังกฤษชื่อ บริษัท วิกเกอร์อาร์มสตรอง จำกัด ณ กรุง
 ลอนดอน ได้มีหนังสือแนะนำ พันโท ไรแอน (Colonel Ryan) เขามาตามความต้องการ
 ของกระทรวงกลาโหมในเรื่องอาวุธยุทธภักดิ์เช่นกัน และบริษัทบาร์โรว์เบรอัน จำกัด
 ในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นนายหนาของบริษัทวิกเกอร์อาร์มสตรอง ก็ได้แสดงการทดลองใช้ปืนกล
 วิกเกอร์สเบอร์ซีเออร์ ออโตเมติก และปืนปีเตอร์เซน ซึ่งบริษัทได้ขออนุญาตนำเข้าประเทศ
 ไทยพร้อมกระสุน 1,000 นัด³

สำหรับอาวุธจากประเทศเยอรมันนั้น เนื่องจากประเทศเยอรมันแพ้งสงครามโลก
 ครั้งที่ 1 และได้ลงนามในสนธิสัญญาแวร์ซายส์ ตามมาตรา 170 ห้ามการส่งอาวุธ กระ
 สุนดินค้า และวัตถุ เพื่อใช้ในการสงครามทุกชนิดเข้าไปในประเทศเยอรมัน และการที่

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.7/2 พระไมตรีวิรัชพากษ์
 กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 6 มีนาคม 2470. เรื่อง
 นายเอกการบริษัท ขอพระราชทานสิทธิคุ้มครองยุทธภักดิ์ทหารราบ ซึ่งคิดทำขึ้น.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.7/3 กรมหลวงสิงหวิกรม
 เกรียงไกร กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 10 ธันวาคม
 2474. เรื่อง ทดลองยิงปืนใหญ่ซึ่งทางบริษัท ซาคีฝรั่งเศสนำมา.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก. 7/4. ราชเลขาญการ
 ฝ่ายต่างประเทศ กระทรวงมุรชาทร ทูล กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร, ลงวันที่
 26 พ.ค. 2475.

ประเทศเยอรมันจะสร้างอาวุธ กระสุนดินดำ และวัตถุเพื่อใช้ในการสงครามทุกชนิดสำหรับ
 ใ้หรือส่งไปยังประเทศอื่นก็ตามคุดกัน ดังนั้นประเทศที่เป็นภาคีแห่งสัญญาแวร์ซายจะซื้อ
 เครื่องรบจากประเทศเยอรมัน ก็จะถูกตีเทียบไ้ความเป็นผู้ส่งเสริมให้ประเทศเยอรมันทำผิด
 สัญญา ประเทศไทยจึงไม่ไ้ซื้ออาวุธจากประเทศเยอรมัน มีครั้งหนึ่งที้กระทรวงกลาโหม
 ขอซื้อเครื่องบินไฮน์เกิ้ล เอชดี 43 (Heinkel H.D.43) ซึ่เป็นเครื่องบินซึ่ใช้ในการ
 แข่งและทดลอง (Race and Research airplane) จากบริษัทไฮน์เกิ้ล ซึ่มีทั้งใน
 ประเทศเยอรมันและประเทศสวีเดน แต่ซึ่ซื้อจากทางบริษัทแอนด์โกในกรุงเทพฯ เพื่อนำ
 มาพิจารณาศึกษาทางเทคนิคการช่างเครื่องบิน ทำให้ฝรั่งเศษประท้วงว่าไทยซื้อเครื่องบิน
 เยอรมันมาใช้ในการทหาร ตามข่าวที้ลงในหน้าหนังสือพิมพ์ว่าซึ่ซื้อถึง 20 เครื่อง ซึ่ทำ
 ให้ประเทศไทยต้องแก้ความว่า กระทรวงกลาโหมไม่ไ้ซื้อเครื่องบินสำหรับรบ ซึ่มาเพื่อ
 ศึกษาในทางช่างเพียง 2 เครื่องเท่านั้น ไม่ไ้ซื้อ 20 เครื่อง¹ จึงเห็นไ้ความหลังสงคราม
 โลกครั้งที่ 1 ประเทศไทยไม่ไ้ซึ่ซื้ออาวุธจากประเทศเยอรมันเลย

การเปลี่ยนแปลงวิธีจัดการปกครองกระทรวงกลาโหมและกองทัพบก เพื่อประหยัดรายจ่าย
 ของแผ่นดิน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์
 ต่อจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น สภาพการณ์ทั่วไปของโลกอยู่ในภาวะ
 เศรษฐกิจตกต่ำ อันมีสาเหตุจากการที่ประเทศต่าง ๆ ต้องใช้รายจ่ายไปในการบูรณะประ
 เทศซึ่เสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 1 และยังคงเล็งคูดูเจ็บป่วยทุพพลภาพจากสนาม
 รบอีกจำนวนมาก อีกประการหนึ่งการวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้า โรงงานอุตสาหกรรม

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.6/16 กรมหมื่นเทเวศร์
 วโรทัย เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ เรียน เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ,
 ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2474.

ตลอดจนงานกลีกรรมไคหันไปใช้เครื่องจักรแทนแรงคนกันมากขึ้น เพื่อความสะดวกและรวดเร็วกว่า จึงทำให้กรรมกรว่างงานกันมาก ความเดือดร้อนวุ่นวายในด้านการครองชีพ จึงติดตามมา ทำให้แรงงานต่ำต่ำลง กระทบกระเทือนเกี่ยวเนื่องกันไปหมด ผลผลิตทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมขายไม่ออก ภาวะการค้าฝืดเคือง ความวุ่นวายในเรื่องเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้เกิดความไม่สงบในหลายประเทศ และเกิดความตื่นเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศด้วย เพราะแต่ละประเทศก็ตั้งกำแพงภาษีขาเข้าไว้มากเพื่อป้องกันสินค้าประเทศอื่นไม่ให้เขาประเทศตนมากเกินไป และลดราคาสินค้าของตนเองในการแย่งตลาดสินค้า เป็นต้น

ประเทศไทยเป็นประเทศกลีกรรม การกระทบกระเทือนทางเศรษฐกิจมาถึงชา และไม้ไควุ่นวายเหมือนประเทศอุตสาหกรรม แต่ก็มีผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำเหมือนกัน ซึ่งอาจจะกล่าวไคว่ามีผลสะท้อนจากสภาพการณ์ของโลก และอีกประการหนึ่งเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำเพราะไม่มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในรัชกาลที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายในพระราชสำนักสูงขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมค่านิยมละคร การชมรมเสือป่าซึ่งมีเป็นประจำทุกปี และกิจกรรมอื่น ๆ อีก ใน พ.ศ. 2466 - 2467 เงินที่รัฐบาลถวายทางพระคลังข้างที่เป็นจำนวนถึง 11.5 ล้านบาท แต่ไม่เพียงพอ ไคมีข่าวลือกันวาพระคลังข้างที่หนี้สินมาก¹ การที่ไทยส่งทหารอาสาไปรวมรบในสมรภูมิยุโรป ซึ่งจำเป็นต้องมีรายจ่ายพิเศษ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไคทรงพยายามแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศควยพระปริชาญาณอันสุขุม ให้กระทบกระเทือนถึงประเทศชาติและประชาชนน้อยที่สุด วิธีแรกคือทรงตัดคหอนรายจ่ายให้ลดน้อยลง ไคทรงหวังทุกกระทรวงตัดรายจ่ายอันไม่จำเป็นออก ไคขอราชการทั้งทหารและพลเรือนที่ไม่จำเป็นออกเช่นกัน ในระยะคอมมาไคยุบกรมหรือกองไคที่ทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน กระทรวงหรือกรมไคที่พอจะรวมหน้าที่กันเข้าไว้ไคก็ให้รวมกันเสีย คังนั้นกระทรวง 12 กระทรวง

¹ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, หน้า 659.

ในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงเหลือเพียง 10 กระทรวง คือกระทรวงกลาโหม¹ กระทรวงการ
 ท่างประเทศ กระทรวงเกษตรราชการ กระทรวงธรรมการ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
 กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคม กระทรวงวัง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงมุรธาธร
 และกระทรวงยุติธรรม² นอกจากนั้นยังโปรดเกล้าฯ ให้เลิกภาค ยุบมณฑล จังหวัดอีก
 หลายแห่ง การตัดทอนรายจ่ายนี้มีโชคร้ายแก่คนอื่นเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงให้ตัดเงินรายได้ที่รัฐบาลผูกเกล้าถวายแด่พระองค์ ลง 4 ล้านบาท³ การตัดทอน
 รายจ่ายทำให้การเงินของประเทศกระเตื้องขึ้นมาบ้าง แต่รายจ่ายของรัฐบาลก็ยังสูงกว่า
 รายรับ ดังนั้นจึงต้องปลดข้าราชการออกครั้งใหญ่อีก 1 ครั้ง และทรงหันมาใช้วิธีเพิ่มภาษี
 อากรใน พ.ศ. 2469 โปรดฯ ให้ตราพระราชบัญญัติพิทักษ์อัตราภาษีศุลกากรฉบับใหม่ โดย
 เพิ่มภาษีสินค้าเข้าทุกชนิดในอัตราอย่างต่ำสุดร้อยละ 5 จนถึงร้อยละ 50 ของต้นทุน และ
 ตราพระราชบัญญัติเก็บภาษีเพิ่มขึ้นใหม่อีก 2 - 3 ประเภท ได้แก่ภาษีโรงเรือน ภาษีที่ดิน
 ภาษีหลังคาเรือน และภาษีเงินเดือน เป็นต้น การแก้ไขปัญหาคะไรครั้งใหญ่ของประ
 เทศไทย ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องทรงประสบปัญหายุ่งยาก หนังสือ
 พิมพ์และประชาชนทั่วไปไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาล พวกนักโจมตีรัฐบาลในหน้าหนังสือ
 พิมพ์ และก็เป็นที่อันหนึ่งที่ยู่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นำมาอ้างเป็น
 เหตุผล

จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ ได้กระทบกระเทือนถึงกิจการทหารบก ซึ่ง
 ทำให้ต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงวิธีจัดการปกครองกระทรวงกลาโหม และกองทัพบกเพื่อ

¹ ประกาศรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม, เมื่อ 8 พฤศจิกายน
 พ.ศ. 2474.

² สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 "ก-กลางเหล็ก", หน้า 264.

³ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า 616.

ประหยัทรายจ่ายของแผ่นดิน เพื่อให้งบประมาณรายได้อะไรและรายจ่ายเขาสู่อุคภาพ กระทรวงกลาโหมได้มีวิธีการเป็นขั้นตอนตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2468 ถึงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ดังนี้

ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2469 ¹

1. เลิกกรมบัญชาการกองพลทหารบกที่ 1 รักษาพระองค์ กรมบัญชาการกองพลทหารบกที่ 5 กรมบัญชาการกองพลทหารบกที่ 7 ไทแม่ทัพน้อยกระทำหน้าที่บัญชาการกองพลไต่บังคับ ซึ่งถูกตัดไปนั้นอีกตำแหน่งหนึ่ง กับกำหนดกำลังกรมบัญชาการกองทัพน้อยขึ้นใหม่
2. เลิกกรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 6 กรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 9 กรมทหารบกพาหนะของกองทัพน้อย ทหารบกที่ 2 กับกองทหารพาหนะที่ 3, 4, 5, 9 และ 10
3. จัดกรมทหารบกที่ 16 และกรมทหารบกที่ 17 เป็นกรมละ 2 กองพัน กองพันละ 2 กองร้อย กองพันที่ 1 อยู่รวมกับกองบังคับการกรม ณ ที่ตั้งตามปกติ ให้กองพันที่ 2 กรมทหารบกที่ 16 แยกไปตั้งที่จังหวัดตาก กองพันที่ 2 กรมทหารบกที่ 17 แยกไปตั้งที่เคนไซ จังหวัดแพร์ แทนกรมทหารพรานในกองพลทหารบกที่ 6 และกรมทหารบกพาหนะของกองทัพน้อย ทหารบกที่ 2 ซึ่งยกเลิกไป
4. เลิกกองสัสดีมณฑลจันทบุรี และกองสัสดีจังหวัดจันทบุรี กับกองบังคับการจังหวัดทหารบกจันทบุรี
5. เลิกกองทหารสัมภาระของกรมเกียกกายทหารบก ให้กรมทหารบกพาหนะของกองทัพน้อยทหารบกที่ 1 ไปขึ้นอยู่ในกรมเกียกกายทหารบก

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/9 นายพลเอก เจ้าพระยามหินทรไชยานุคิต กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 26 มีนาคม 2468.

6. เลิกกองผสมสัตว์ในหน้าที่แผนกที่ 2 กรมจเรสัตว์พาหนะทหารบกและทหารม้า
คงไว้แต่กองเสียบึงสัตว์

7. เลิกกองช่างรถไฟแผนกที่ 3 กรมยุทธศาสตร์ทหารบก

8. เลิกกองบังคับการกองพันในกองโรงเรียนนายร้อยทหารบก

9. เลิกตำแหน่งปลัดกรมยุทธศึกษาทหารบก และปลัดกองโรงเรียนนายร้อย
ทหารบก

10. เลิกกองตรวจกรมทหารบกกราบที่ 11 รักษาพระองค์ กองตรวจกรม
ทหารบกกราบที่ 2, ที่ 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13 และ 20 กองตรวจกรมทหาร
พรานในกองพลทหารบกที่ 7 รวมกองตรวจกรมทหารบกมา รวมของกองทัพน้อยทหารบก
ที่ 1 กับกองตรวจกรมทหารบกกราบที่ 1 มหาเศ็ลรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นกองเดียวกัน

และได้สืบเปลี่ยนนายทหารในตำแหน่งผู้บัญชาการกองพล ผู้บังคับการกรม กับ
ให้ออกจากประจำการเพื่อให้เหมาะแก่กับเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

นายพลตรี พระยารามกำแหง ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 6 ออกจากประจำ
การ

นายพันเอกพระยาเสนีณรงค์ฤทธิ์ ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 3 เป็นผู้บัญชาการ
กองพลทหารบกที่ 6

นายพลตรี พระยาพิชัยณรงค์สงคราม ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 1 รักษา
พระองค์ เป็นผู้บังคับบัญชากองพลทหารบกที่ 2

นายพลตรี พระยารวเรศศักดิ์อาวุธ ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 9 ออกจาก
ประจำการ

นายพลตรี พระยาวิเศษสงคราม เสนาธิการกองทัพน้อยทหารบกที่ 3 เป็น
ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 9

นายพันโท พระยาอุทกการบัญชา เสนาธิการกองพลทหารบกที่ 3 เป็นเสนาธิการกองทัพน้อยทหารบกที่ 3

นายพันเอก พระยาอุปเทศทวยหาญ ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 7 ออกจากประจำการ

นายพันเอก พระยาเสนาภิมุข ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 10 ออกจากประจำการ

๗ ๑ ๑

การคัตินายทหารออกจากประจำการรวมทั้งหมดในครั้งนั้น 25 นาย

ในปี พ.ศ. 2469 นั้นเอง เสนาบดีกระทรวงกลาโหมได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต จัดรูปโครงการปกครองภายในกระทรวงกลาโหมใหม่ ให้มีกรมใหญ่ขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหมเพียง 5 กรมเท่านั้น คือ ¹

1. กรมปลัดทหารบก มีกรมย่อยขึ้นอยู่กับ 5 กรมได้แก่ กรมเสัสดี กรมเสมียนตราทหารบก กรมพระธรรมนูญทหารบก กรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบก และกรมปลัดบำนาญทหารบก

ลักษณะของกิจการที่รวมอยู่ในกรมปลัดทหารบกได้แก่ การเกณฑ์ การปกครอง การบริหารตัวบุคคล เว้นแต่ กรมปลัดบำนาญ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน

2. กรมเสนาธิการทหารบก มีกรมย่อยขึ้นอยู่กับ 3 กรมคือ กรมยุทธศาสตร์ทหารบก กรมยุทธศึกษาทหารบก และกรมแผนที่

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/13 จอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 17 กันยายน 2469.

ลักษณะของกิจการที่รวมอยู่ในกรมเสนาธิการทหารบกคือ การจัดกองทัพ และเตรียมพร้อมสำหรับการสงครามในฝ่ายยุทธการ สำหรับกรมตำรวจให้แยกออกไปเป็นแผนกไปขึ้นกับกรมต่าง ๆ ตามควรแก่ลักษณะของแผนกนั้น

3. กรมพลธิการทหารบก มีกรมย่อยขึ้นอยู่กับ 3 กรมคือ กรมช่างแสงทหารบก กรมเกียกกายทหารบก และกรมยกรบัตรทหารบก

กรมนี้ให้เป็นฝ่ายจัดหา สะสม สร้าง ซ่อมเครื่องศาสตราวุธและยุทธสัมภาระทั่วไป ตลอดจนเสบียงและยานพาหนะ รวมอยู่ในการบำรุงและสงก่าตั้งกองทัพ แต่ให้แยกหน้าที่กัน คือกรมเกียกกายทหารบกมีหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างโรงงานและการสร้างอื่น ๆ ส่วนกรมยกรบัตรทหารบก มีหน้าที่เกี่ยวกับการขอหา สะสม ยุทธภัณฑ์เก็บขึ้นคลัง

4. กรมจเรทหารบก มีกรมย่อยขึ้นอยู่กับ 4 กรม คือ กรมจเรทหารราบ กรมจเรทหารม้า กรมจเรทหารปืนใหญ่ และกรมจเรทหารช่าง

ลักษณะกิจการของกรมจเรทหารบกก็คือ การตรวจการฝึกหัด สั่งสอนทหาร ซึ่งเป็นส่วนเฉพาะเหล่าและชนิดตามเหล่าของทหารบก

5. กรมอากาศยาน มีหน้าที่ในส่วนการบิน และเป็นเจ้าของการอากาศยาน ในการนี้ได้ขอเลื่อนและย้ายตำแหน่งนายทหารชั้นผู้ใหญ่รวม 8 นายด้วยกัน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริเห็นชอบด้วย

ครั้งที่ 2 การจัดกำลังกองทัพบกเป็นรูปใหม่ พ.ศ. 2471¹

1. ยุบกรมบัญชาการกองทัพน้อยทหารบกที่ 3

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/13 จอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2470.

2. รวมกองพลทหารบกที่ 1 เข้ากับกองพลทหารบกที่ 2 ในนามว่า กองพลทหารบกที่ 1
3. โอนกองพลทหารบกที่ 9 มาขึ้นกับกองทัพน้อยทหารบกที่ 1 ดังนั้นกองทัพน้อยทหารบกที่ 1 ต่อไปบังคับบัญชาจากกองพลทหารบกที่ 1 ที่ 4 และที่ 9
4. รวมกองพลทหารบกที่ 3 เข้ากับกองพลทหารบกที่ 6 ในนามว่ากองพลทหารบกที่ 6
5. รวมกองพลทหารบกที่ 5 เข้ากับกองพลทหารบกที่ 10 ในนามว่า กองพลทหารบกที่ 5
6. รวมกองพลทหารบกที่ 7 เข้ากับกองพลทหารบกที่ 8 ในนามว่า กองพลทหารบกที่ 7
7. กองทัพน้อยทหารบกที่ 2 ต่อไปจะบังคับบัญชาจากกองพลทหารบกที่ 5 ที่ 6 และที่ 7

ตามรูปที่จัดตั้งนี้ จะมีกองทัพน้อย 2 กองทัพ มีหน่วยในบังคับบัญชาจากกองทัพน้อยละ 3 กองพล รวม 6 กองพล ส่วนนายทหารชั้นสูง ก็ให้เปลี่ยนตำแหน่งดังนี้ คือ

1. นายพลเอก พระยาเทพอรชุน จเรทหารบก ปลดจากประจำการ เพื่อรับพระราชทานเบี้ยบำนาญ
2. นายพลโท หม่อมเจ้าอลองคณี แม่ทัพกองทัพน้อยที่ 2 เป็นจเรทหารบก
3. นายพลตรี พระยาพระเกษมรักษ์ แม่ทัพกองทัพน้อยทหารบกที่ 3 เป็นแม่ทัพกองทัพน้อยทหารบกที่ 2
4. นายพลตรี พระยาพิชัยณรงค์สงคราม ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 2 เป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 1
5. นายพลตรี พระยาอมรวิสัยสรเดช ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 8 เป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 7

6. นายพลตรี พระยาประเสริฐสงคราม ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 10
เป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 5

7. นายพันเอก พระยาเสนาสงคราม ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 6 เป็น
จเรทหารราบ ซึ่งเป็นตำแหน่งตั้งขึ้นใหม่ในกระทรวงกลาโหม

8. นายพันเอก พระยาเสนาสงคราม ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 3 เป็น
ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 6

ในขณะที่มีการตัดทอนค่าใช้จ่ายทั่วทุกกระทรวงนั้น นายพลเอกพระองค์เจ้าวร
เชษฐกฤดากร¹ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ได้ขอจ่ายเงินเป็นพิเศษ เป็นค่าก่อสร้างโรง
ทหาร โรงเลี้ยงทหาร และโรงหุงต้ม เพื่อขยายขนาดให้กว้างขวางเมื่อมีการระดมพล
ทหารเข้ารับราชการเป็นจำนวนเงิน 211,220 บาท และอีกรายการหนึ่งเป็นจำนวนเงิน
1,447,033 บาท รายการทั้งสองนี้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติไม่อนุญาตให้จ่าย และ
ขอให้งดการก่อสร้าง ถึงแม้ว่าเสนาบดีกระทรวงกลาโหมจะได้ทำสัญญาการก่อสร้างไว้
แล้วก็ตาม และยังคงขอสั่งเกณฑ์ว่า ทุกกระทรวงได้ช่วยกันพยายามตัดทอนรายจ่าย
แม้แต่รายจ่ายที่เกิดผลก็ยังพยายามตัด แต่กระทรวงกลาโหมกระทรวงเดียวนอกจากไม่
พยายามที่จะช่วยแล้ว ยังทำให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติต้องเป็นกังวลโต้ตอบเรื่องการ
ก่อสร้างที่ไม่มีความรีบด่วนอย่างไรในเวลาที่ตองคิดวิธีแก้ความลำบากยากจนของประเทศ
เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ไคร่บวว่า

¹ เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2471.

... ในคณะเสนาบดี มีเสนาบดีกระทรวงกลาโหมผู้เดียวที่ขาด Co-operation และไม่ Sympathy กับบ้านเมืองในความคืบขันของการเงินแผ่นดิน....ในเวลาคืบขันเช่นนี้ ถ้าขาด Co-operation ในคณะเสนาบดี ความยากก็มากขึ้นทวีคูณ... 1

ความขัดแย้งกันในเรื่องเงินระหว่างเสนาบดีกระทรวงกลาโหม กับเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ยังมีต่อมาอีก และถึงขั้นรุนแรงคือ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ขอลาออกจากตำแหน่ง ทั้งนี้สาเหตุจากการที่ นายพลเอก พระองค์เจ้าบรมเดช ๗ ขอเพิ่มเงินเดือนนายทหาร 322 นาย เป็นการเพิ่มโดยเลื่อนยศ 231 นาย และเพิ่มโดยเลื่อนชั้นเงินเดือนในยศเดิม 91 นาย กระทรวงพระคลังฯ ไ้คงจ่ายเงินที่เลื่อนชั้นเงินเดือนในยศเดิม 91 นาย ว่าขัดกับนโยบายการเงิน พ.ศ. 2474 ซึ่งมีพระราชดำรัสในรายงานเสนาบดีสภา วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473 ว่า

...การขอขึ้นเงินเดือนนี้ ทั้งพระราชหฤทัยจะให้ใช้สำหรับข้าราชการในพระราชสำนักเหมือนกัน ถ้าใช้ตามกระทรวงต่าง ๆ การเลื่อนให้นับว่าเลื่อนใดตำแหน่งว่างลง และเลื่อนเงินเดือนขึ้นถือจ่ายตามตำแหน่งใหม่ได้ นอกจากนี้การเลื่อนเงินเดือน ทางฝ่ายทหารก็ให้อนุโลมตามนี้ โดยไม่เลื่อนชั้นในยศเดียวกัน... 2

1 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/35 พระยาโกมารกุลมนตรี กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ 15 มกราคม 2473.

2 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.3/6 บันทึกเรื่องกระทรวงกลาโหมสั่งเลื่อนเงินเดือนนายทหารในชั้นยศเดิม.

ขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังเสด็จพระราชดำเนินสหรัฐอเมริกา เพื่อการมาตัดพระเนตรที่ประชวรเป็นต่อ จึงโปรดเกล้าฯ ให้จอมพล สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร

ผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร โปรดให้นำเรื่องเสนอเสนาบดีสภาประชุมเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม และวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2474 ตกลงให้กระทรวงกลาโหมจ่ายเงินเดือนนายทหารซึ่งได้รับเลื่อนชั้นเงินเดือนในยศเดิม 91 นายได้เฉพาะเท่าที่ทดลองจ่ายไปแล้ว และให้คงจ่ายเพิ่มต่อไป

คั้งนั้นในวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2474 นายพลเอกพระองค์เจ้าวรเดชฯ จึงมีหนังสือถึงราชเลขาธิการว่า เนื่องจากเสนาบดีสภาได้วินิจฉัยว่า ไคทรงกระทำผิด จำเป็นต้องถอนคำสั่งการขึ้นเงินเดือนบางส่วน เป็นการไม่เสมอหน้า และทำให้เกิดความโหมหนัสแก่นายทหารบางคน และแก่พระองค์เจ้าวรเดชเองด้วย ตามกฎวินัยทหารเมื่อผู้ใดกระทำผิดจะต้องออกจากประจำการ ฉะนั้นจึงขอกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโตรเลข ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2474 ทูลผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร ให้พระองค์เจ้าวรเดชฯ ออกได้ ทรงวินิจฉัยว่าพฤติการณ์ของเสนาบดีกระทรวงกลาโหมขัดกับหลักการประหยัดรายจ่าย แล้วให้พระองค์เจ้าอลองกญาเป็นผู้รั้งเสนาบดี และมีพระราชดำริให้พระยาสิทธิราชเดโชชัย เป็นเสนาธิการทหารบก แทนพระองค์เจ้าอลองกญา¹ เหตุการณ์ครั้งนั้นปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นที่เสียหายแก่ทางราชการมาก จนถึงที่ประชุมคณะอภิรัฐมนตรีลงมติว่าให้เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยเรียกพวกหนังสือพิมพ์ทั้งหมดมาตักเตือน² หลังจากนี้พระองค์เจ้าวรเดชฯ ทรงลาออกจากเสนาบดีกระทรวงกลาโหมแล้ว เหตุการณ์ก็สงบลง

1 เรื่องเดียวกัน.

2 เรื่องเดียวกัน.

ชั่วคราว ต่อมาอีก 5 เดือนก็ได้มีประกาศรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2474¹

การรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม

การรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม เป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้กิจการป้องกันพระราชอาณาจักรประสานกันดีขึ้น ความสมควรแก่กาลสมัย ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในกระแสพระราชดำริในการประชุมใหญ่รวมทหารบกและทหารเรือเข้าด้วยกันว่า มิใช่เป็นการประหยัดเงินอย่างเดียว ความประสงค์สำคัญก็เพื่อประโยชน์ในการทหารมากกว่าอย่างอื่น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก การมีทหารก็เพื่อป้องกันตัว จึงไม่สมควรที่จะแยกทหารบกกับทหารเรือออกเป็น 2 กระทรวงเหมือนประเทศใหญ่ ๆ ในยุโรป การที่คิดเตรียมการป้องกันพระราชอาณาจักรถ้าใครรวมกันทำก็จะเป็นผลดีกว่าต่างคนต่างทำ การรวมกันทำก็คือการรวมเป็นกระทรวงเดียวกัน อีกประการหนึ่งกระทรวงกลาโหมจะได้วางแผนงานอย่างแน่นอนว่าจะนำเงินมาทำบำรุงกิจการใดที่จำเป็น เช่นวางแผนซื้อเรือรบก็ซื้อให้พอแก่การ แล้วก็อาจจะวางแผนซื้อเครื่องบินใหม่มากต่อไป กำลังเงินก็จะเป็นไปได้ ถ้าแยกกระทรวงกัน ต่างฝ่ายก็จะไต่เงินฝ่ายละนิดหน่อยไม่พอจะทำให้สำเร็จตามแผนการ ถึงแม้ว่าจะมีสภาพป้องกันพระราชอาณาจักรขึ้นก็ไม่เป็นผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นจึงทรงประกาศให้รวมกระทรวงทั้งสองเข้าด้วยกัน เมื่อรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหมแล้ว จึงได้มีการประชุมคณะอภิรัฐมนตรี โปรดให้กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงกลาโหม และพระองค์เจ้าอลองกฎาร รองเสนาบดี เข้าประชุมด้วยเกี่ยวกับเรื่องโครงการทหาร พ.ศ.

2475

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/36 ประกาศรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม, 8 พฤศจิกายน 2474.

โครงการทหาร พ.ศ. 2475

ในที่ประชุมคณะอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ 49/2474¹ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474 พระองค์เจ้าอลองกญาไคทรงเสนอโครงการ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 เฉพาะกองทัพกับ กองพลทหารบก ฉบับที่ 2 กรมอากาศยาน และฉบับที่ 3 ทหารเรือ

ในฉบับที่ 1 ได้ทรงทำแผนมาเป็น 5 ประเภท สิ้นแล้วแต่ที่ประชุมจะใช้แผนใด

ประเภทที่ 1 รูปการคงเดิม คือมีกองทัพ กองพล และกรมทหารอย่างขณะนั้น แต่คิดปล่อยทหารปีที่ 2 ตามหัวเมืองทุกแห่ง ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนมีนาคม จะลดเงินได้ 641,536 บาท รวมจ่าย 4,992,860 บาท

ประเภทที่ 2 รูปกองทัพและกองพลคงเดิม แต่ตัดทหารราบในหัวเมืองลง 6 กองพัน จะลดเงินได้ 666,947 บาท 50 สตางค์ กับปล่อยทหารปีที่ 2 ในหัวเมืองกำหนด 10 เดือน ลดได้ 497,000 บาท รวมจ่าย 4,470,292 บาท 50 สตางค์

ประเภทที่ 3 มีกองทัพเดียว กองพลทั้ง 4 ชั้นกองทัพ ตัดทหารราบ 6 กองพัน อย่างแผน 2 และตัดทหารช่างอีก 2 กองร้อย จะลดเงินได้ 824,511 บาท 25 สตางค์ กับปล่อยทหารปีที่ 2 หัวเมือง 10 เดือน ลดได้ 486,520 บาท รวมจ่าย 4,323,364 บาท 75 สตางค์

ประเภท 4 มีกองทัพเดียว กองพลทั้ง 4 ชั้นกองทัพ แต่ตัดกำลังทหารราบมากกว่าแผน 3 คือยุบทหารราบลงเสีย 9 กองพัน จะลดเงินได้ 1,999,100 บาท 75 สตางค์ กับปล่อยทหารปีที่ 2 หัวเมือง 10 เดือน ลดได้ 413,676 บาท รวมจ่าย 3,991,619 บาท 25 สตางค์

ประเภทที่ 5 ยุบกองทัพ คงมีแต่กองพลทั้ง 4 ชั้นตรงต่อเสนาบดี กับตัดทอนอย่างแผน 4 จะลดเงินได้ 1,262,571 บาท 75 สตางค์ กับปล่อยทหารหัวเมือง 10

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แท้มเอกสาร ร.7 ก.1/9 เรื่องโครงการทหาร พ.ศ. 2475.

เดือน ๓ ๔๑๓,๖๗๖ บาท รวมจ่าย ๓,๙๒๘,๑๔๘ บาท ๒๕ สตารางค์

ฉบับที่ ๒ เป็นเรื่องของกรมอากาศยาน ก็ได้ลดค่าใช้จ่ายลง ๕๐๐,๐๐๐ บาท
คงค้างจ่าย ๑,๘๐๐,๐๐๐ บาท

ฉบับที่ ๓ เป็นเรื่องของทหารเรือ ได้เสนอค่าใช้จ่ายเป็นเงินเดือน
๑,๘๕๑,๐๖๐ บาท ค่าใช้สอย ๖๘๐,๔๕๘ บาท การจร ๑๕,๐๐๐ บาท และค่าใช้จ่าย
สำหรับนักเรียนต่างประเทศ ๑๔,๐๒๐ บาท รวม ๒,๖๑๐,๕๓๘ บาท และกรมอุทกศาสตร์
ของงบประมาณอีกต่างหาก ซึ่งได้ลดค่าใช้จ่ายแล้ว คงค้างจ่าย ๑๔๗,๖๒๘ บาท

งบประมาณเดิมของกระทรวงกลาโหมได้เสนอไว้ ๑๗,๙๓๕,๐๐๐ บาท ถ้าได้
ปฏิบัติตามแผนที่ได้กล่าวมา ก็จะลดค่าใช้จ่ายลงจากเดิม เป็นจ่ายตามแผนดังนี้

แผนที่ ๑	เป็นค่าใช้จ่าย	๑๓,๙๘๖,๖๘๙ บาท
แผนที่ ๒	เป็นค่าใช้จ่าย	๑๓,๔๒๑,๒๗๘ บาท
แผนที่ ๓	เป็นค่าใช้จ่าย	๑๓,๒๓๗,๑๙๕ บาท
แผนที่ ๔	เป็นค่าใช้จ่าย	๑๒,๘๓๗,๐๘๕ บาท
แผนที่ ๕	เป็นค่าใช้จ่าย	๑๒,๗๖๒,๙๗๕ บาท

ในการทำโครงการทหารครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมี
พระราชดำริว่า การยุบทหารหัวเมือง ไม่มีอันตราย การปลดทหารชั้นผู้ใหญ่ก็ไม่มีไร
แต่ถ้าปลดนายทหารชั้นผู้น้อยคงจะเป็นปัญหา จึงโปรดให้เตรียมการอย่างแผนที่ ๒

แผนที่ ๒ หรือประเภทที่ ๒ มีรูปกองทัพและกองพลคงเดิม แต่ตัดทหารราบ
ในหัวเมืองออก ๖ กองพัน ได้แก่

กองพันที่ ๒	กรมทหารราบที่ ๓	(ฉะเชิงเทรา)
กองพันที่ ๒	กรมทหารราบที่ ๔	(ราชบุรี)
กองพันที่ ๒	กรมทหารราบที่ ๕	(โคราช)
กองพันที่ ๓	กรมทหารราบที่ ๖	(ร้อยเอ็ด)

กองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 7 (นครสวรรค์)

กองพันที่ 1 กรมทหารราบที่ 8 (เคนไชย)

ดังนั้น รูปโครงการทหาร พ.ศ.2475 ที่จัดกองทัพบก กองทัพเรือ ให้ค่าใช้จ่าย
 วัสดุอุปกรณ์ ใ้กำหนดใหม่ดังนี้ ¹

1. ในกองบังคับการกระทรวงกลาโหม ยุบตำแหน่งหัวหน้านายทหารคนสนิท
 ซึ่งเป็นชั้นนายพันเอก และโอนการงานอันเป็นส่วนราชการภายในไปไว้ในกรมปลัดพระ
 กลาโหม
2. ในกรมปลัดพระกลาโหม ยุบตำแหน่งผู้ช่วยปลัดทูตลงทั้ง 2 ตำแหน่ง ยุบ
 กองเสด็จภาคที่ 3 เสียกองหนึ่ง กับยุบกองเสด็จจังหวัดบางจังหวัดให้เข้ากับโครงการฝ่าย
 มหาดไทย
3. ในกรมเสนาธิการทหารบก ยุบกรมจเรทหารราบ กรมจเรทหารม้า กรม
 จเรทหารปืนใหญ่ และกรมจเรทหารช่าง รวมจัดเป็นกรมเดียวเรียกว่า "กรมจเรทหารบก"
 แต่ให้แยกการบังคับบัญชาแผนกโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมเคยอยู่ในกรมจเรที่ยุบเลิกนั้นไป
 ขึ้นกับ กรมยุทธศึกษาทหารบก
4. ในกรมพลธิการทหารบก ยุบตำแหน่งผู้ช่วยพลธิการทหารบก และยุบแผนก
 คลังยานพาหนะในกรมยกบัตรทหารบกเสียแผนกหนึ่ง ถ้ายังมีกิจการที่จำเป็นต้องคงไว้
 ให้กิจการนั้นไปรวมกับกรมช่างแสงทหารบกบ้าง และรวมกับแผนกคลังครุภัณฑ์ในกรมเดิม
 บ้าง
5. หน่วยทหารในกองทัพ กองพลคงตามรูปเดิม เป็นแต่ในยามขาดแคลนนี้ กรม

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/9 กรมหลวงสิงหวิกรม
 วชิไชย เสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว,
 ลงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2474.

ทหารราบ นอกจากในกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ ให้ยุบเสี้ยกรมละ 1 กองพัน เหลือไว้
กรมละ 2 กองพันเท่ากันทุกกรม

6. ตำแหน่งอื่น เช่น ตำแหน่งผู้ช่วยและหน่วยต่าง ๆ ในกรมกองทั้งปวง นอก
จากที่ใดกล่าวไว้เฉพาะในเบื้องต้นแล้ว ถ้าตำแหน่งใดพอจะยุบหรือหน่วยใดพอจะรวมกัน
ได้ ทำให้ไซคน้อยลงก็จะต้องทำ ถ้าไม่สามารถกระทำได้ก็ให้ลดวงเงินค่าใช้จ่ายลง

7. ทางฝ่ายราชนาวิ ก็ได้พยายามคัดรอนตำแหน่งต่าง ๆ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ
ลงให้มากที่สุดเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ เช่น ลดชั้นกรมพัสดุกุทหารเรือ ลงเป็นกรมน้อย
เป็นต้น

การคัดคนออกจากตำแหน่งนั้น กระทรวงกลาโหมได้วางเกณฑ์การปลดไว้ และ
ได้นำเสนอต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะได้ปลดจากกองประจำการในปลายปี
พ.ศ. 2474 ตามบัญชีรายนามผู้ที่จะได้ปลดจากกองประจำการ มีชั้นนายพล 6 คน คือ

<u>ยศ และนาม</u>	<u>ตำแหน่งในกองประจำการครั้งสุดท้าย</u>
พลโท พระยาฉัตรโหมราชเสนา	ปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหม
พลโท พระยาคำรงราชพลขันธ์	ปลัดบัญชีกระทรวงกลาโหม
พลตรี พระยาวิเศษสงคราม	ผู้ช่วยปลัดธิการทหารบก
พลเรือตรี พระยาประทุมพลขันธ์	เจ้ากรมพัสดุกุทหารเรือ
พลตรี พระยาทรงอักษร	ผู้ช่วยปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหม
พลเรือตรี พระยาหาญกลางสมุทร	เจ้ากรมอุทกศาสตร์ทหารเรือ
ผู้ถูกปลดเป็นชั้นนายพันทหารบก	31 คน
ชั้นนายร้อยทหารบก	78 คน
ชั้นนายนาวาทหารเรือ	12 คน
ชั้นนายเรือ (ทหารเรือ)	26 คน

รวมทั้งหมด 153 คน¹

ดังนั้น กำนั่งของกองทัพบกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มีดังนี้

ชื่อ	กำนั่ง	ที่ตั้ง
ก. กองทัพน้อยที่ 1	กองพลที่ 1 รักษาพระองค์	กรุงเทพฯ
	- กรมทหารราบ 2 กรม	
	- กรมทหารบกปืนใหญ่ 1 กรม	
	กองพลที่ 2	ปราจีนบุรี
	- กรมทหารบกราบ 2 กรม	
	- กรมทหารบกปืนใหญ่ 1 กรม	
	- กรมทหารบกมา 1 กรม	
	กรมทหารบกมา 1 กรม	กรุงเทพฯ
	(สองกองพัน)	
	กองพันทหารบกช่างที่ 1 รักษาพระองค์	
กองพันสื่อสารทหารบก 1 กอง	กรุงเทพฯ	
ข. กองทัพน้อยที่ 2	กองพลที่ 3	นครราชสีมา
	- กรมทหารบกราบ 2 กรม	
	- กรมทหารบกปืนใหญ่ 1 กรม	

¹ ศักขารายชื่ออย่างละเอียดได้จากแฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/9 เรื่องบัญชีรายนามผู้ที่จะได้ปลดจากกองประจำการในปลายปี พ.ศ. 2474.

ข้อกำลังที่ตั้ง

กองพลที่ 4

- กรมทหารราบ 2 กรม
- กรมทหารบกปืนใหญ่ 1 กรม
- กรมทหารบกช่าง 1 กรม
- กองพันทหารบกสื่อสาร 1 กอง

กรมทหารบกมาที่ 2

สระบุรี

กรมทหารรักษาวัง วปร.

กรุงเทพฯ

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงสนพระราชหฤทัยในกิจการทหารบกอยู่มากเช่นกัน ข้อใดที่ไม่ต้องเสียเงินงบประมาณก็ทรงอนุญาตให้ทำ และทรงพยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจการทหารบกก้าวหน้า ดังตัวอย่างเช่น ทรงสนับสนุนให้ พลโท หม่อมเจ้าวรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ให้มีการฝึกอบรมให้ทหารบกมีวินัยดียิ่งขึ้น ทรงเห็นด้วยตามบันทึกที่ พลโท หม่อมเจ้าวรเดช ทูลเกล้าฯ เสนอ และทรงแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมหลายแห่ง ทรงให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาชญาทหาร ใน พ.ศ. 2472² ทรงให้การฝึกวิชาทหารในโรงเรียนสามัญ เริ่มแต่ พ.ศ. 2472³ เพราะทรงมีพระราชดำริว่าพลเมืองของไทยมีมาก แต่กองทัพของประเทศค่อนข้างเล็ก และจะขยายให้ใหญ่โตยิ่งขึ้น

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/26 (เป็นภาษาอังกฤษ) เรื่อง บันทึกจัดบำรุงวินัยและอบรมทหารบกของหม่อมเจ้าวรเดช (19-21 มี.ค.2471)

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.2/3 เรื่องถวายร่าง พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาชญาทหาร พ.ศ. 2472.

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/15 เรื่องการประชุมของกระทรวงกลาโหม, 2 พฤศจิกายน 2469 - 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474.

ในขณะนั้นยังไม่ได้ เนื่องจากขาดแคลนเงิน ถ้าจะมีการเรียกระดมพลเพื่อการสงคราม ก็จะไม่มียาทหารเป็นผู้บังคับบัญชา เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าวมา จึงทรงให้นักเรียนในกระทรวงธรรมการได้ศึกษาทหาร ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกองทัพภักให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกนั้น ก็ทรงให้มีเข็ม "เสนาธิปัตย์" แก่ยาทหารที่สอบไล่ได้สำเร็จ หลักสูตรโรงเรียนเสนาธิการทหารบกตามอย่างประเทศอังกฤษ ให้มีอักษรท้ายชื่อว่า พี.เอส.ซี (P.S.C.) และ เครื่องหมาย "Brevète" ของประเทศฝรั่งเศส¹ นอกจากนี้เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมราชการกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหมแล้ว ก็ทรงให้เปลี่ยนนามกระทรวงกลาโหม ซึ่งเคยเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Ministry of War ให้เป็น Ministry of Defence²

บทบาทของทหารบกในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ความคิดในการที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยได้มีมานานแล้ว และเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สืบมา จะเห็นได้จากกรณีที่ให้มีสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State) ซึ่งประกอบด้วยขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยา ไม่มีเจ้าพระยา และพระบรมวงศานุวงศ์ร่วมอยู่ด้วยเลย ทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาในเรื่องอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน รวมทั้งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ จึงเป็นเสมือนสภานิติบัญญัติในระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง และยังได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2450 ก็ยังตระหนักในพระราชหฤทัยว่า การปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.1/23 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ขอพระบรมราชานุญาตสร้างเข็ม "เสนาธิปัตย์".

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, แฟ้มเอกสาร ร.7 ก.2/4 ประกาศเปลี่ยนนามกระทรวงกลาโหมในพากย์อังกฤษ ประกาศ ณ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2474.

วันก็จะพินสมัยเสียแล้ว แต่สภาพแวดล้อมของบ้านเมืองยังไม่อำนวยให้จัดทำได้ "แต่อาจ
จะทรงคิดว่าจะเหมาะกว่า ถ้าพระราชโอรสจะทรงเป็นผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญ
เพราะได้ทรงไปศึกษาที่อังกฤษ โปรตุเกส และอื่น ๆ นั้น จึงควรจะทรงเข้าพระทัยที่ว
ระบอบราชาธิปไตยประกอบด้วยรัฐธรรมนูญของอังกฤษนั้น เขาทำให้ดำเนินไปได้อย่างไร
โดยวิธีใด"¹ ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงดำเนินการ
ในการที่จะให้ประชาชนได้มีความรู้ เพื่อเตรียมตัวไว้สำหรับปกครองตนเองในวันข้างหน้า
เช่น ทรงสร้าง "คู่มือประชาชน" เป็นการทดลองระบอบประชาธิปไตยในหมู่ข้าราชการบริพารผู้
ใกล้ชิด และทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนมีเสรีภาพในการที่จะออกความคิดเห็นวิพากษ์
วิจารณ์การปกครองในหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นต้น แต่ก็ยังมีใตลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริงในรูป
ของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แม้จะมีเค้าให้เห็นแล้วว่าจำเป็นต้องมีการ
เปลี่ยนแปลง ใตแก่ นายทหารหนุ่มเรียกว่าคณะพรรค ร.ศ. 130 คิดเปลี่ยนแปลงการปก
ครองใน พ.ศ. 2454 แต่แผนเปลี่ยนแปลงการปกครองล้มเหลวใตถูกจับกุมเสียก่อน สืบ
ต่อมาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพระ
ราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองใตแก่ประชาชน จนเป็นที่ทราบกันใตในหมู่เจ้านายชั้นสูง
โดยทั่วไป และใตทรงยืนยันพระราชดำริของพระองค์ใตพระราชหัตถเลขา ถึงผู้รักษา
พระนครฝ่ายทหาร ลงวันที่ 25 มิถุนายน 2475 ความว่า "ความจริงข้าพเจ้าใตคิดใตอยู่
แล้วใตที่จะเปลี่ยนแปลงใตงานองนี้ คือมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองตามพระธรรมนูญ"² แต่ยังมี
ทรงกระทำใตก็มีบุคคลกลุ่มหนึ่งใตชื่อว่า "คณะราษฎร" ทำการใตค้ำอำนาจการปกครองใต
วันที่ 24 มิถุนายน 2475

การใตค้ำอำนาจการปกครองใตเปลี่ยนใตเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น จะไม่มีใตทาง
สำเร็จ ถ้าไม่มีทหารบกใตเข้าร่วมใตในคณะผู้ก่อการควย เพราะทหารบกใตเป็นกำลังส่วนใหญ่

¹ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, หน้า 547.

² เรื่องใตเดียวกัน, หน้า 692.

ของประเทศ และทหารบกเป็นผู้ที่มีกำลังอยู่ในมือ อาวุธคือกำลัง พระบาทสมเด็จพระ
 จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยมีพระราชดำรัสไว้ว่า "ทหารเป็นผู้แปลกจากโจร ก็เพราะ
 เป็นผู้มีความสัตย์คัมน์ในธรรมของทหาร คือใช้ศัสตราวุธในการที่ตั้งใจไว้ เช่นรักษา
 ชาติ ศาสนา และบ้านเมือง เป็นต้น" ¹ ดังนั้น ทหารผู้ถืออาวุธจึงเป็นเสมือนดาบสอง
 คม ที่จะรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือจะเป็นเครื่องมือที่จะล้มล้างชาติ ศาสนา
 พระมหากษัตริย์ ก็ได้เช่นกัน การที่กระทำการสำเร็จ เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวทรงยอมทำตาม ทั้งนี้ทรงกลัวว่าคนไทยจะรบกันเองจนนองเลือด เนื่องจากยังมีผู้ที่
 จงรักภักดี และไม่มีส่วนรู้เห็นกับคณะผู้ก่อการอีกมากมาย ฮอลล์ ได้เขียนไว้ในหนังสือ
 ของเขาว่า "ประชาชนทั่วไปไม่มีส่วนเกี่ยวของอะไรด้วยเลย" ² จริง ๆ แล้ว "คณะ
 ราษฎร" ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีทั้งหมด 98 คน เป็นทหารบก 34 คน
 ทหารเรือ 19 คน และพลเรือน 45 คน ³ เท่านั้น

¹ ประยูร สิทธิพันธ์, "พระบรมราโชวาท พระราชทานกรมทหารบก วันที่
 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2446", ตามรอยบาทพระพุทธรูปเจ้าหลวง, หน้า 537 - 38.

² D.G.E. Hall, A History of South East Asia, p.677.

³ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า (พระนคร : บรรณกิจ,
 2518), หน้า 128.

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เนื่องมาจากเหตุการณ์ 3 อย่างมาบรรจบกัน คือ ¹

1. สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ รายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย สินค้าที่ผลิตได้ก็ไม่มีใครซื้อ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงให้เก็บภาษีเพิ่ม และปลดข้าราชการออก ความปั่นป่วนที่มาจากเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ประชาชนทั่วไป คิดว่ารัฐบาลไม่มีความสามารถ

2. นักศึกษาทั้งหลายที่ประเทศไทยส่งออกไปศึกษาในต่างประเทศ ได้เห็นการปกครองของประเทศในยุโรปแตกต่างไปจากของประเทศไทย เช่นประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส เมื่อได้ศึกษาถึงความเจริญก็เกิดความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง

3. ประเทศไทยในเวลานั้น ตำแหน่งสำคัญ, ชั้นผู้ใหญ่ ล้วนแต่เจ้านายในราชวงศ์เจ้านายที่ทรงลงมาทำงานร่วมกับข้าราชการทั่วไปก็จะได้เลื่อนชั้นเงินเดือนเร็วกว่า ทั้งนี้เพราะการให้ความดีความชอบมีหลายลักษณะ เช่น ปีแรกได้บรรดาศักดิ์ ปีที่สองได้เหรียญตรา ปีที่สามจึงจะได้เลื่อนชั้นเงินเดือน ส่วนข้าราชการที่เป็นเจ้าตั้งแคศหม่อมเจ้าขึ้นไป ไม่จำเป็นต้องรอให้ขอบรรดาศักดิ์ ไม่ต้องรอให้ได้เหรียญตรา ก็เลื่อนชั้นเงินเดือนได้ทุกปี ลักษณะนี้ทำให้ข้าราชการทั่วไปคิดถึงความเสมอภาค และเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วย

---

¹ คำสัมภาษณ์ พลเอก จีระ วิชิตสงคราม ผู้ซึ่งรับราชการในกองทัพบก ตั้งแต่ พ.ศ. 2457 เกษียณอายุราชการเมื่อ พ.ศ. 2501 เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในคณะรัฐบาลชุด พันตรี ควง อภัยวงศ์ สองสมัย ในคณะรัฐมนตรีชุด ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในคณะรัฐมนตรีชุด นายปรีดี พนมยงค์ สองสมัย และในคณะรัฐมนตรีชุดพลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ อีกสองสมัย เคยเป็นที่ปรึกษาการทหารของประเทศไทยประจำ ส.ป.อ. และประธานที่ปรึกษาของ จอมพล ถนอม กิตติขจร สมัยเป็นนายกรัฐมนตรี ฯลฯ

คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้เริ่มชุมนุมกันที่กรุงปารีส ใน พ.ศ. 2467¹ ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต ผู้คนคิดได้ แก่ รอยโท ประยูร ภมรมนตรี (ยศปัจจุบันคือ พลโท) นายปรีดี พนมยงค์ และรอยโท แปลก พิบูลสงคราม (ยศลำดับสุดท้ายคือ จอมพล) แผนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ดำเนินมาเป็นลำดับ จนเข้ามาประสานงานกันในกรุงเทพฯ เมื่ออีก 3 ปีต่อมา การดำเนินงานเป็นไปอย่างซามาก และถึงจะมีผู้มาร่วมคิดปฏิวัติมากขึ้นก็ยังไม่มีความหมาย ถ้าไม่มีอำนาจหรือกำลังอยู่ในมือ ดังนั้น ผู้ก่อการปฏิวัติจึงได้ตั้งความหวังทางด้านการเป็น สำคัญ² รอยโท ประยูร ภมรมนตรี ได้ชวนักประชุมนายทหารบกชั้นผู้ใหญ่ 5 คนคือ นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา (ยศชั้นสุดท้ายคือ พลเอก) ขณะนั้นดำรงตำแหน่ง เป็น รองจเรทหารบก นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหารประจำ กรมยุทธศึกษาทหารบก นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ 1 รักษาพระองค์ เป็นบุคคลที่มีกำลังทหารอยู่ในมือ นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ (ยศ ชั้นสุดท้ายคือ พลตรี) ผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และนายพันตรีหลวง พิบูลสงคราม (แปลก พิบูลสงคราม) นายทหาร 4 คนแรกเรียกกันว่า "สี่ทหารเสือ" การประชุมนั้นเป็นการประชุมวางแผนการยึดอำนาจ ซึ่งกำหนดกันไว้ตามสถานที่และโอกาส ต่าง ๆ หลายประการ การยึดอำนาจจะใช้กำลังทหารบกเป็นส่วนใหญ่ ทางนายพันเอก พระยาทรงสุรเดชนั้น มีเพื่อนคนสำคัญคือ นายพันโท พระสิทธิพลเรืองเดช เป็นผู้บังคับการ โรงเรียนนายร้อย จึงหวังว่าจะได้กำลังทางอาจารย์และนักเรียนนายร้อย ส่วนกำลัง ทางด้านทหารม้าและรถถังนั้น นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม รับรองจะหาให้ได้³ สำหรับ กำลังทางด้านการเรือ นั้น นาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย จะเป็นผู้รับผิดชอบ

¹ ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า 99.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ในขณะที่กำลังดำเนินงานตามแผน ก็ได้มีเรื่องทางการเมืองมาแทรกอันเป็นประโยชน์ต่อคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นอย่างมาก กล่าวคือ นายพลเอก พระองค์เจ้าบวรเดช ที่ได้ลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เพราะขัดแย้งกันด้วยเรื่องการเสนอขึ้นเงินเดือนของนายทหารกองทัพบก¹ ได้ทรงวางแผนการที่จะปรับปรุงการบริหารประเทศให้มีรัฐธรรมนูญขึ้นเช่นกัน² ได้ทรงชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่มาปรึกษาหารือ จึงเกิดเป็นเรื่องราวกระแวงที่พระองค์เจ้าบวรเดช จะทรงวางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังนั้นตำรวจจึงได้เพ่งเล็งสอบสวนความเคลื่อนไหวของพระองค์เจ้าบวรเดชโดยเฉพาะ ในวันที่มีพิธีเปิดสะพานพระพุทธยอดฟ้า ได้มีการระดมกำลังตำรวจทั้งในพระนครและต่างจังหวัดมาควบคุมสถานการณ์ เมื่อทุกคนมาเพ่งเล็งที่พระองค์เจ้าบวรเดช ก็ไม่มีผู้ให้ความสนใจกับคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง แม้จะทราบระแคะระคายอยู่บ้าง

ต่อมาทางตำรวจได้ทราบความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างชัดเจน ในต้นเดือนมิถุนายน นายพลตำรวจโท พระยาอธิกรณ์ประกาศ อธิบดีกรมตำรวจ กับ พันตำรวจเอก พระยาธรณีเนตร ผู้บังคับการตำรวจกองปราบ ได้ทำหน้าที่จับผู้ก่อการ 5 คน มี หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม นาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย นายร้อยโทประยูร ภมรมนตรี และ ดร.แก้ว ลพานุกรม ได้นำความไปกราบทูล จอมพลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สวรรค์ทวีปิต เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ให้ลงพระนามเพื่อจะจับกุมบุคคลดังกล่าว แต่เมื่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเห็นชื่อผู้ก่อการตามที่ระบุอยู่ในหมาย ทรงทักว่าชื่อแล้วเป็นเด็ก ๆ ไม่มีความหมาย และยับยั้งการออกหมายจับ คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้รอดจากการถูกจับกุม³ และยังเป็นเหตุให้รีบกำหนดวันลงมือทำตามแผนที่

¹ รายละเอียดได้กล่าวแล้วในหน้า 335 - 6.

² ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า 141.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 147 - 149.

โอกาสในการลงมือยึดอำนาจการปกครองนั้น อยู่ในช่วงระยะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปทั่วดิน เพื่อทอดพระเนตรการทดลองการยิงปืนใหญ่ ซึ่งมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่ แม่ทัพ นายกอง ไปร่วมในการประลองอาวุธในครั้งนั้นเป็นส่วนมาก วันที่กำหนดไว้เป็นวันที่ 24 มิถุนายน 2475 คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้นำกำลังกรมกองทหารต่าง ๆ เข้าที่ชุมพล ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า มีกองพันตรบ กับทหารม้า กรมทหารปืนใหญ่ และกองพันทหารช่าง พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ให้เปิดคลังอาวุธจ่ายกระสุนจริง โดยอ้างว่าจะกระทำการซ้อมรบ และได้วงให้หน่วยทหารต่าง ๆ มาอยู่ในที่จำกัด เรียกประชุมแม่ทัพ นายทหารชั้นผู้บังคับบัญชาของหน่วยทหารนั้น ๆ แล้วให้คณะนายทหารผู้ร่วมคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครองล้อมไว้ ไม่ทราบว่าเป็นใคร แล้วนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้เป็นหัวหน้าก๊อปปี้ประกาศแถลงการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง แล้วก็ให้ทหารยึดพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นฐานปฏิบัติ¹ ต่อจากนั้นได้ลงมือจับบุคคลสำคัญที่มีอำนาจสั่งงานเป็นหลายสาย ผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในพระนครคือ จอมพลสมเด็จพระนครสวรรค์วรพินิต ก็ได้ทรงถูกควบคุมตัวไว้ได้ ส่วนองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น คณะผู้ก่อการได้ไปกราบบังคมทูลให้เสด็จฯ กลับพระนคร และได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็ได้ลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้รัฐธรรมนูญถาวรเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475

สรุปการปฏิวัติยึดอำนาจการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นทำสำเร็จ ด้วยการวางแผนรัดกุมและไม่ลังเล ประกอบด้วยผู้คิดก่อการมีอำนาจทหารอยู่ในมือ หัวหน้าหรือผู้นำในการยึดอำนาจคือ นายทหารบกชั้นผู้ใหญ่ที่มีการศึกษาจากต่างประเทศ จึงเห็นได้ว่าอิทธิพลของการศึกษาจากต่างประเทศ ได้ทำให้นายทหารบกได้เข้ามามีบทบาทในการเมือง * และการปกครองประเทศ และตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยที่มีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จราบรื่นเลย มีการแก่งแย่งอำนาจซึ่งกันตลอดเวลาดา และ

¹ เรื่องเดิม, หน้า 152 - 55.

เมื่อใดก็ตามที่ทหารเห็นว่า รัฐบาลพลเรือนจะบริหารประเทศไปไม่ได้ คณะทหารก็จะปฏิวัติ รัฐประหาร แล้วดำเนินการปกครองประเทศเองโดยตลอด คณะทหารที่กล่าวนี้ที่จริงมีทั้ง ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ แต่บทบาทของพวกทหารบกจะมีมากกว่าทหารเหล่าอื่น ทั้งนี้เพราะโครงสร้างของกองทัพบกมั่นคงดีมาก ทหารเรือเป็นเพียงส่วนน้อย กำลังคนและอาวุธก็น้อยกว่าทหารบก ส่วนทหารอากาศนั้นแรกเริ่มก็เป็นส่วนหนึ่งของกองทัพบกเท่านั้น เพิ่งจะแยกออกไปเป็นเหล่าทัพหนึ่งเมื่อภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว กำลังคนและอาวุธของกองทัพบกไม่ได้ กองทัพบกจึงเปรียบเสมือนพี่ใหญ่ และทหารเหล่าอื่นเป็นน้อง ตัวผู้บัญชาการทหารสูงสุดของทหารจะได้แก่ทหารบกทั้งสิ้น นับแต่มีกองทัพเป็นต้นมา เพิ่งจะเป็นทหารเรือในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดคนปัจจุบัน (พลเรือเอก สงัด ชลออยู่) ถึงกระนั้น เมื่อมีพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลของทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2519 ตัวผู้บัญชาการทหารสูงสุดก็แต่งกายชุดทหารบก มีโค้วกางเกงชุดทหารเรือ ทั้ง ๆ ที่ตนเป็นนายทหารเรือ

สรุป และวิเคราะห์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สืบต่อมา กิจการทหารบกก็ได้รับการสนับสนุนให้เขารูปเขารอยตามแบบตะวันตกมากขึ้น ถึงแม้ว่าในรัชกาลที่ 6 จะมีการกระทบกระเทือนบางอย่างจากคณะพรรค ร.ศ. 130 ซึ่งเป็นทหารบกคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง และบางครั้งมีนายทหารชั้นผู้น้อยหลายคนที่เขาใจว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงสนับสนุนทหารบก เพราะไปทรงสนพระราชหฤทัยในกิจการเสือป่า หรือบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ หรือทรงสนพระราชหฤทัยในด้านอักษรศาสตร์มากกว่า แต่แท้ที่จริงแล้วพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนกิจการทหารบกมากพอควร เห็นได้จากการจัดสรรเงินงบประมาณ ตามที่โลกกล่าวแล้ว ในคนมทว่า ทหารบกจะได้รับเงินค่าใช้จ่ายมากกว่ากิจการอื่นใด ในส่วนที่ปรับปรุงหน่วยทหาร ก็คือทรงจัดตั้งกระทรวงทหารเรือ ให้กระทรวงกลาโหมปกครองแต่กองทัพบกอย่างเดียว ให้มี "สภาป้องกันพระราชอาณาจักร" เพื่อเป็นหน่วยประสานงานและความคุมงานระหว่างทหารบกและทหารเรือ นอกจากนี้ได้ทรงตั้ง "กองทัพน้อย" ด้วยความร่วมมือ

กองพลทหารบกในบริเวณหนึ่ง ๆ มาตั้งเป็นกองทัพน้อยได้ 3 กองทัพน้อย และมีกองพลอิสระ
 อีก 1 กองพล ถ้าจะพูดถึงกำลังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีพระ
 อนุชาธิราชที่ศึกษาวิชาทหารบกจากต่างประเทศ เป็นกำลังถึง 3 พระองค์ คือสมเด็จพระ
 เจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศ
 เยอรมัน ถึงแม้ว่าจะทรงไปกำกับการทหารเรือในช่วงระยะหนึ่ง แต่ก็ได้ทรงกลับมาเป็น
 เสนาธิการทหารบก ตั้งแต่ พ.ศ. 2463 องค์ที่สองคือ สมเด็จพระเจ้านองยาเชอ เจ้า
 ฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ พระองค์นี้ทรงศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศรัสเซีย และ
 ทรงมีอิทธิพลในหมู่ทหารบกมาก ถึงกับมีผู้กล่าวว่า เมื่อพระองค์ทิวังคต การทหารบกทรุด
 ลง¹ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ทรงเป็นผู้วางรากฐานโรงเรียนนาย
 รอยทหารบก จึงทรงมีนายทหารเป็นลูกศิษย์มากมาย องค์ที่สาม คือ สมเด็จพระเจ้านอง
 ยาเชอ เจ้าฟ้ากรมขุนศุโขไทยธรรมราชา ทรงศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศอังกฤษ และ
 โรงเรียนเสนาธิการทหารบกจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งต่อมาได้สืบสันตติวงศ์เป็นพระเจ้า
 แฉนคินรัชกาลที่ 7 ต่อมา ในรัชกาลที่ 6 ชื่อเสียงของประเทศไทยเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก
 ครั้งสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวิจรรณ-
 ญาณ ส่งกองทัพบกเข้าร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตร และก็ได้ชัยชนะ ทหารไทยในสมัยนั้น
 ได้ชอวากลาหาญและเข้มแข็งเคียงบ่าเคียงไหล่ทหารประเทศทางตะวันตก นอกจากนี้พระ
 องค์ยังทรงเห็นว่า เครื่องแบบทหารบกควรจะได้มีสีอันสวย และมีรูปแบบสง่างาม เป็นสิ่ง
 ชักจูงใจให้คนเกิดความนิยม และเกิดความพอใจกันทั่ว จึงทรงคิดคิดแปลงเครื่องแบบ
 ทหารบกให้งดงามตามแบบตะวันตกหลายครั้ง ทั้งนี้แสดงว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ทรงทะนุบำรุงกองทัพบกในขณะที่ทรงฝึกฝอยอยู่กับกิจการ เลือป่าและลูกเสือ

ครั้นมาถึงรัชกาลที่ 7 กองทัพบกขยายให้ใหญ่ขึ้นไม่ได้ เนื่องจากเศรษฐกิจของ
 ประเทศตกต่ำ มีการคุลยภาพราชการ เพื่อให้งบประมาณแผ่นดินประจำปีเข้าสู่อุคูลยและ

¹ ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า 55.

รักษาเสถียรภาพของเงินตราไว้ ถึงกับต้องยุบกองทัพนอลง 1 กองทัพ ยุบกองพลและ
 กรมกองในกระทรวงกลาโหม ต้องปลดทหารออกจากประจำการเพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ ความ
 ไม่พอใจจึงเกิดขึ้นทั่วไปในหมู่ข้าราชการ ทหาร และประชาชน แต่ถึงกระนั้นในด้านการ
 ทหารกับต่างประเทศ ประเทศไทยก็ได้ส่งผู้แทนไปร่วมประชุมเกี่ยวกับกิจการทหารบกใน
 นานาประเทศหลายครั้ง ใน พ.ศ. 2475 ได้มีคณะผู้ก่อการ ซึ่งประกอบด้วยทั้งทหารบก
 ทหารเรือ และพลเรือน ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จ ประเทศไทยจึงมีการ
 ปกครองระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่นั้นมา ซึ่งกล่าวเน้นไ้ได้ว่า การที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง
 สำเร็จเพราะนายทหารในกองทัพบก ซึ่งได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกอยู่
 เสมอเป็นผู้นำในการกระทำการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย